

Ekonomické expertízy, investiční poradenství

Thunovská 12, Praha 1 – Malá Strana, 118 00, Czech Republic

tel.: +420 224 232 754, +420 224 224 242, fax: +420 224 238 738, e-mail: mail@eeip.cz

I. ANALÝZA

K TÉMATŮM Z NÁVRHU SMĚRNICE TÝKAJÍCÍM SE PŘEVÁŽNĚ NAKLADATELŮ A VYDAVATELŮ

[PROSINEC 2018]

Poznámka zpracovatelů:

Společnost EEIP, a.s., vypracovala následující studii na základě veřejně dostupných dat, dat poskytnutých Ministerstvem kultury (MK) a na základě konzultací s dotčenými subjekty.

Vzhledem k tomu, že v analýze byla použita data z veřejně dostupných zdrojů a MK, společnost EEIP, a.s. neodpovídá za jejich správnost a úplnost ani za případné škody vzniklé využitím této analýzy k jinému účelu, než k jakému byla určena.

Obsah

1	ÚVOD	3
2	PROBLEMATIKA VYTĚŽOVÁNÍ TEXTŮ A DAT Z HLEDISKA AUTORSKÉHO PRÁVA (ČL. 3 A 3A)	4
2.1	DEFINICE PROBLÉMU	6
2.2	POPIS STÁVAJÍCÍHO STAVU	8
2.3	IDENTIFIKACE VARIANT ŘEŠENÍ A JEJICH DOPADŮ	11
2.3.1	<i>Návrh variant řešení:</i>	11
2.3.2	<i>Identifikace nákladů a přínosů:</i>	11
2.4	NAVRHOVANÁ ŘEŠENÍ K IMPLEMENTACI PŘEDMĚTNÝCH USTANOVENÍ	16
3	VÝJIMKA Z AUTORSKÝCH PRÁV VE PROSPĚCH VZDĚLÁVÁNÍ (ČL. 4)	18
3.1	DEFINICE PROBLÉMU A POPIS STÁVAJÍCÍHO STAVU	20
3.1.1	<i>Pozice dotčených stran k ustanovením článku 4 směrnice</i>	22
3.2	NAVRHOVANÁ ŘEŠENÍ A IDENTIFIKACE DOPADŮ JEDNOTLIVÝCH VARIANT	24
3.2.1	<i>Návrh variant řešení:</i>	24
3.2.2	<i>Identifikace nákladů a přínosů:</i>	24
3.3	VYHODNOCENÍ VARIANT A NAVRHOVANÁ ŘEŠENÍ	28
4	OCHRANA EKONOMICKÝCH ZÁJMŮ VYDAVATELŮ PERIODICKÉHO TISKU, ZEJM. V OBLASTI UŽITÍ PERIODICKÉHO TISKU ON-LINE (ČL. 11), VČETNĚ ANALÝZY DOPADŮ NAVRHOVANÉHO ZAVEDENÍ PRÁVA AUTORŮ NA PODÍL NA DODATEČNÝCH PŘÍJMECH VYDAVATELŮ (ČL. 11 Odst. 4A)	30
4.1	DEFINICE PROBLÉMU	32
4.2	POPIS STÁVAJÍCÍHO STAVU	33
4.2.1	<i>Využívání internetu v České republice</i>	34
4.2.2	<i>Přístup k online obsahu v České republice</i>	36
4.2.3	<i>Základní kategorie obchodních modelů pro vydavatelské společnosti</i>	40
4.2.4	<i>Situace vydavatelů periodického tisku v ČR</i>	43
4.2.5	<i>Internetová inzerce v ČR</i>	46
4.3	POPIS PRAXE V DANÉ OBLASTI	49
4.4	DISKUSE MOŽNÝCH LEGISLATIVNÍCH A NELEGISLATIVNÍCH ZMĚN	52
4.4.1	<i>Navrhovaná řešení k implementaci ustanovení článku 11</i>	52
4.5	NAVRHOVANÁ ŘEŠENÍ A IDENTIFIKACE DOPADŮ JEDNOTLIVÝCH VARIANT	59
4.5.1	<i>Návrh variant řešení:</i>	59
4.5.2	<i>Identifikace nákladů a přínosů jednotlivých variant:</i>	59
5	OCHRANA EKONOMICKÝCH ZÁJMŮ NAKLADATELŮ A VYDAVATELŮ, ZEJM. Z HLEDISKA ČINNOSTÍ KNIHOVEN (PŮJČOVÁNÍ) (ČL. 12) A Z HLEDISKA POVINNOSTÍ SPOJENÝCH S POVINNÝMI VÝTISKY (ČL. 10A) ..	61
5.1	DEFINICE PROBLÉMU	62
5.2	POPIS SOUČASNÉHO STAVU	63
5.3	POZICE DOTČENÝCH SUBJEKTŮ	66
5.4	NAVRHOVANÁ ŘEŠENÍ A IDENTIFIKACE JEJICH DOPADŮ	67
5.4.1	<i>Návrh variant řešení:</i>	67
5.4.2	<i>Identifikace nákladů a přínosů jednotlivých variant:</i>	67
5.5	PROBLEMATIKA TZV. POVINNÉHO DEPOZITU UNIE	68
6	ZDROJE DAT A LITERATURA	70
7	SEZNAM ZKRATEK	71

1 ÚVOD

Tato, první část analýzy zpracovávané v souvislosti s projednáváním směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu pojednává zejména o tématech týkajících se činnosti nakladatelů a vydavatelů. Zahrnuje tak zejména analýzu níže specifikovaných oblastí:

- (i) problematika vytěžování textů a dat z hlediska autorského práva – jež je předmětem ustanovení v člancích 3 a 3a směrnice;
- (ii) výjimka z autorských práv ve prospěch vzdělávání – jež je předmětem ustanovení v článku 4 směrnice;
- (iii) ochrana ekonomických zájmů vydavatelů periodického tisku, zejm. v oblasti užití periodického tisku on-line (jež je předmětem článku 11 směrnice), včetně analýzy dopadů navrhovaného zavedení práva autorů na podíl na dodatečných příjmech vydavatelů (jež je předmětem článku 11 odstavce 4a směrnice ve znění schváleným Evropským parlamentem dne 12. 9. 2018);
- (iv) ochrana ekonomických zájmů nakladatelů a vydavatelů, zejm. z hlediska činností knihoven, tedy půjčování (jež je předmětem článku 12 směrnice) a z hlediska povinností spojených s povinnými výtisky (jež je předmětem článku 10a směrnice ve znění schváleným Evropským parlamentem dne 12. 9. 2018).

Nedílnou součástí předkládané analýzy jsou postoje a stanoviska různých stran dotčeným případnou implementací směrnice. Zpracovatel tato stanoviska v souladu se svým zadáním uvádí, nicméně zároveň předesílá, že tato stanoviska dotčených stran se nemusí shodovat se stanovisky zpracovatele. Zároveň zpracovatel postoje jednotlivých dotčených subjektů nehodnotí, jelikož to nespadá mezi jeho úkoly v rámci této analýzy.

2 PROBLEMATIKA VYTĚŽOVÁNÍ TEXTŮ A DAT Z HLEDISKA AUTORSKÉHO PRÁVA (čl. 3 a 3a)

Úvodem předkládá zpracovatel textaci předmětných ustanovení směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, a to ve zněních všech zúčastněných orgánů EU, tedy Evropské komise, Rady EU a Evropského parlamentu.

Box 1: Znění článku 3 směrnice v textaci orgánů EU

Znění dle Evropské komise:
1. Členské státy stanoví výjimku z práv stanovených v článku 2 směrnice 2001/29/ES, v čl. 5 písm. a) a čl. 7 odst. 1 směrnice 96/9/ES a v čl. 11 odst. 1 této směrnice s ohledem na rozmnožování a extrakce prováděné výzkumnými organizacemi za účelem vytěživání textů a dat z děl nebo jiných předmětů ochrany, k nimž mají zákonný přístup, pro účely vědeckého výzkumu.
2. Jakékoli smluvní ustanovení, které je v rozporu s výjimkou uvedenou v odstavci 1, je nevymahatelné.
3. Nositelé práv mohou uplatňovat opatření k zajištění bezpečnosti a integrity sítí a databází, v nichž jsou díla nebo jiné předměty ochrany uloženy. Tato opatření nepřekročí rámec toho, co je k dosažení tohoto cíle nezbytné.
4. Členské státy podporují nositele práv a výzkumné organizace v tom, aby k uplatňování opatření uvedených v odstavci 3 vymezily společně dohodnuté osvědčené postupy.
Znění dle Evropského parlamentu
1. Členské státy stanoví výjimku z práv stanovených v článku 2 směrnice 2001/29/ES, v čl. 5 písm. a) a čl. 7 odst. 1 směrnice 96/9/ES a v čl. 11 odst. 1 této směrnice s ohledem na rozmnožování a extrakce děl nebo jiných předmětů ochrany, k nimž mají výzkumné organizace zákonný přístup a které jsou prováděny v zájmu vytěživání textů a dat těmito organizacemi pro účely vědeckého výzkumu. Členské státy stanoví, aby se výjimka uvedená v tomto článku mohla vztahovat i na vzdělávací zařízení a instituce kulturního dědictví provádějící vědecký výzkum ve smyslu čl. 2 odst. 1 písm. a) nebo odst. 1 písm. b) tak, aby přístup k výsledkům získaným vědeckým výzkumem nemohl být přednostně využíván podnikem, který má na takové organizace rozhodující vliv. 1a. Rozmnožování a extrakce prováděné pro účely vytěživání textů a dat musí být uchovávány bezpečným způsobem, například u důvěryhodných subjektů určených pro tento účel.
2. Jakékoli smluvní ustanovení, které je v rozporu s výjimkou uvedenou v odstavci 1, je nevymahatelné.

3. Nositelé práv mohou uplatňovat opatření k zajištění bezpečnosti a integrity sítí a databází, v nichž jsou díla nebo jiné předměty ochrany uloženy. Tato opatření nepřekročí rámec toho, co je k dosažení tohoto cíle nezbytné.

4. Členské státy podporují nositele práv a výzkumné organizace v tom, aby k uplatňování opatření uvedených v odstavci 3 vymezily společně dohodnuté osvědčené postupy.

Znění dle Rady Evropské unie

1. Member States shall provide for an exception to the rights provided for in Article 2 of Directive 2001/29/EC, Articles 5(a) and 7(1) of Directive 96/9/EC and Article 11(1) of this Directive for reproductions and extractions made by research organisations and cultural heritage institutions in order to carry out text and data mining of works or other subject-matter to which they have lawful access, for the purposes of scientific research.

1a. Copies of works or other subject-matter made in compliance with paragraph 1 shall be stored with an appropriate level of security and not be retained for longer than necessary for achieving the purposes of scientific research.

2. [Moved to Article 6(1)]

3. Rightholders shall be allowed to apply measures to ensure the security and integrity of the networks and databases where the works or other subject-matter are hosted. Such measures shall not go beyond what is necessary to achieve that objective.

4. Member States shall encourage rightholders and, research organisations and cultural heritage institutions to define commonly-agreed best practices concerning the application of the obligation and measures referred to respectively in paragraphs 1a and 3.

Box 2: Znění článku 3a směrnice v textaci orgánů EU

Znění dle Evropské komise:

(článek v tomto znění neexistuje)

Znění dle Evropského parlamentu

1. Aniž je dotčen článek 3 této směrnice, mohou členské státy stanovit výjimku z práv nebo omezení práv stanovených v článku 2 směrnice 2001/29/ES, v čl. 5 písm. a) a čl. 7 odst. 1 směrnice 96/9/ES a v čl. 11 odst. 1 této směrnice s ohledem na rozmnožování a extrakce zákonně přístupných děl a jiných předmětů ochrany, jež tvoří součást procesu vytěžování textů a dat, a to za předpokladu, že užití děl a jiných předmětů ochrany uvedených v tomto článku není výslovně vyhrazeno jejich nositeli práv, včetně strojově čitelných prostředků.

2. Rozmnožování a extrakce provedené podle odstavce 1 se nepoužijí pro jiné účely, než je vytěžování textů a dat.
3. Členské státy mohou nadále v souladu s čl. 5 odst. 3 písm. a) směrnice 2001/29/ES poskytovat výjimky pro vytěžování textů a dat.
Znění dle Rady Evropské unie
1. Without prejudice to Article 3 of this Directive Member States may provide for an exception or a limitation to the rights provided for in Article 2 of Directive 2001/29/EC, Articles 5(a) and 7(1) of Directive 96/9/EC and Article 11(1) of this Directive for temporary reproductions and extractions of lawfully accessible works and other subject-matter that form a part of the process of text and data mining.
2. The exception or limitation provided for in paragraph 1 shall apply provided that the use of works and other subject matter referred to therein has not been expressly reserved by their rightholders including by technical means. [See para.1 of EP text (row 136)]

2.1 Definice problému

V oblasti výzkumu, vzdělávání a zachování kulturního dědictví umožňují digitální technologie nové typy užití, které nejsou jednoznačně upraveny stávajícími pravidly Unie o výjimkách a omezeních. Volitelná povaha výjimek a omezení stanovených ve směrnici 2001/29/ES, 96/9/ES a 2009/24/ES v těchto oblastech může mít navíc negativní dopad na fungování vnitřního trhu. To má zvláštní význam v případě přeshraničních užití, která v digitálním prostředí nabývají stále více na důležitosti. Proto by měly být stávající výjimky a omezení v právních předpisech Unie, které mají význam pro vědecký výzkum, výuku a zachování kulturního dědictví, ve světle těchto nových způsobů užití přehodnoceny. Je třeba zavést povinné výjimky nebo omezení pro využívání technologií vytěžování textů a dat v oblasti vědeckého výzkumu (dále TDM), pro ilustrační účel při vyučování v digitálním prostředí a pro zachování kulturního dědictví. Na užití, na která se výjimky nebo omezení stanovené touto směrnicí nevztahují, by se měly i nadále vztahovat výjimky a omezení stanovené v právních předpisech Unie. Směrnice 96/9/ES a 2001/29/ES by měly být přizpůsobeny.

Nové technologie umožňují provádět automatizovanou výpočetní analýzu informací v digitální podobě, například textu, zvuků, obrazů nebo dat, obecně nazývanou vytěžování textů a dat. Tyto technologie umožňují výzkumným pracovníkům zpracovávat velké množství informací za účelem získávání nových poznatků a objevování nových trendů. Ačkoliv technologie vytěžování textů a dat jsou rozšířeny v celé digitální ekonomice, je všeobecně uznáváno, že vytěžování textů a dat může mít přínos zejména pro výzkumnou obec, a tím podpořit inovace. V Evropské unii se však výzkumné organizace, jako jsou univerzity a výzkumné ústavy, potýkají s právní nejistotou, pokud jde o rozsah, v němž mohou vytěžování textů a dat z obsahu provádět. V některých případech může vytěžování textů a dat zahrnovat úkony chráněné autorským právem a/nebo zvláštním

právem na ochranu databází, zejména rozmnožování děl nebo jiných předmětů ochrany a/nebo vytěžování obsahu databáze. V případech, na které se nevztahuje výjimka nebo omezení, by bylo od nositelů práv vyžadováno k provádění těchto úkonů povolení. Vytěžování textů a dat lze provádět rovněž ve vztahu k pouhým skutečnostem nebo údajům, které nejsou chráněny autorským právem, a v takových případech by žádné povolení vyžadováno nebylo.

Právní předpisy EU navíc již v současné době stanoví určité výjimky a omezení zahrnující užití pro účely vědeckého výzkumu, které se mohou vztahovat na úkony vytěžování textů a dat. Tyto výjimky a omezení jsou však dobrovolné, a nejsou tak zcela uzpůsobené využívání technologií ve vědeckém výzkumu. Navíc v případech, kdy mají výzkumní pracovníci zákonný přístup k obsahu, například na základě předplatného publikací nebo licencí na otevřený přístup, mohou podmínky těchto licencí vytěžování textů a dat vylučovat. Jelikož se výzkum stále častěji provádí za pomoci digitálních technologií, existuje riziko, že konkurenceschopné postavení Unie jako výzkumného prostoru utrpí, nebudou-li v oblasti vytěžování textů a dat podniknuty kroky k řešení právní nejistoty.¹

Vymezení problému:

Vzhledem k tomu, že se v poslední době objevily nové typy užití, je stále nejisté, zda výše zmíněné výjimky i nadále umožňují dosahovat spravedlivé rovnováhy mezi právy a zájmy autorů a dalších nositelů práv na jedné straně a uživatelů na straně druhé. Kromě toho zůstávají tyto výjimky stále na vnitrostátní úrovni a není zaručena právní jistota v oblasti přeshraničních užití.

Stanovení cíle:

Usnadnit digitální využití chráněného obsahu pro vzdělávání, výzkum a ochranu na jednotném trhu = inovace v R&D, konkurenceschopnost

Cílem je zajistit zákonnost některých typů užití v těchto oblastech, a to i v přeshraničním měřítku. Modernizovaný rámec výjimek a omezení poskytne výzkumným pracovníkům jasnější právní prostor, který jim umožní využívat inovativní výzkumné nástroje pro vytěžování textů a dat, učitelům a studentům umožní plně využívat výhod digitálních technologií na všech úrovních vzdělávání, a institucím kulturního dědictví (tj. veřejně přístupným knihovnám či muzeím, archivům nebo institucím pečujícím o filmové nebo zvukové dědictví) poskytne podporu v jejich úsilí o zachování kulturního dědictví, z něhož budou mít v konečném důsledku prospěch občané celé EU.

Členské státy obecně upřednostňují uvedení výjimek napříč EU harmonizovat za účelem usnadnění digitálního a přeshraničního využívání chráněného obsahu pro účely vzdělávání, výzkumu a uchovávání. Podporují i další harmonizaci stávajících výjimek tam, kde mají použití jasný přeshraniční rozměr, ale pravděpodobně budou vyžadovat určitou flexibilitu pro provádění na vnitrostátní úrovni. Jejich podpora různým politickým možnostem bude rovněž záviset na rovnováze mezi zájmy uživatelů a nositelů práv.

¹ V této části byly použity výňatky z textu směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu ve znění Komise.

2.2 Popis stávajícího stavu

Vytěžování textů a dat (TDM) je termín běžně používaný k popisu automatizovaného zpracování ("strojovým čtením") velkých objemů textů a dat pro získání nových poznatků. TDM může být účinným nástrojem vědeckého výzkumu pro analýzu velkého objemu textů a dat, jako jsou vědecké publikace nebo výzkumné datové soubory. Směrnice počítá s výjimkou i pro vytěžování databáze, kterému se dá např. rozumět jako trvalému přenesení jejího obsahu na jiný nosič.

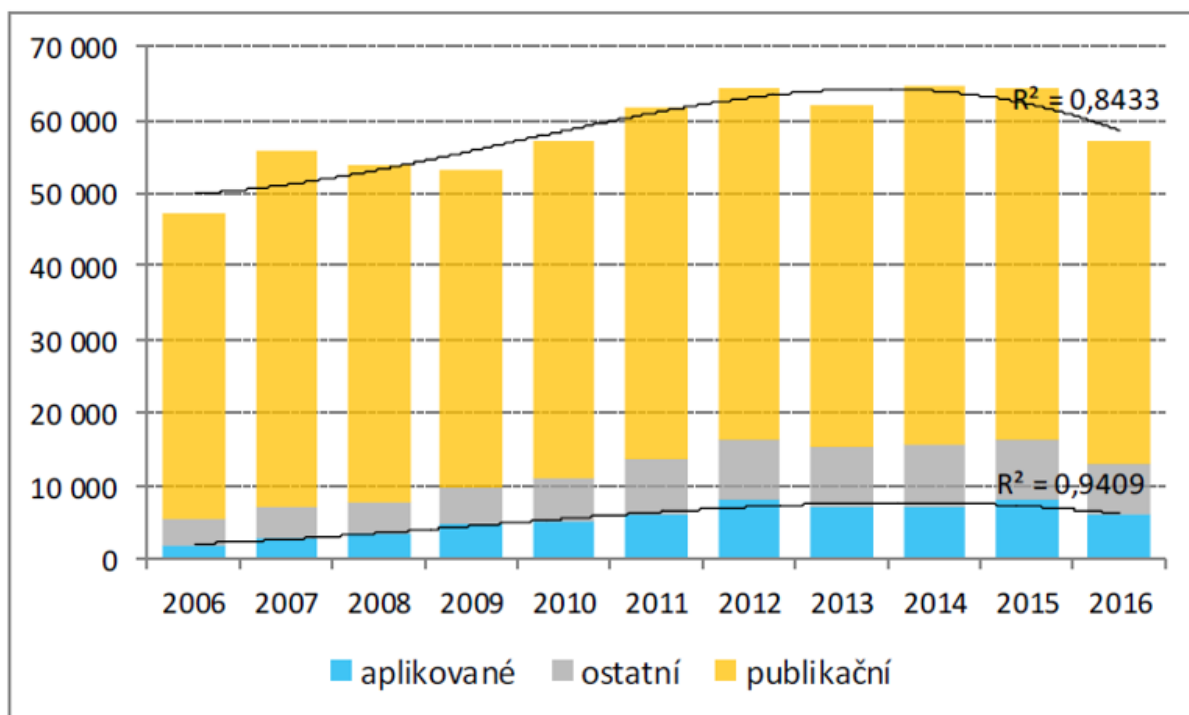
Vedle výzkumných pracovníků ve veřejně prospěšných organizacích, jako jsou například univerzity, TDM je stále častěji využíván společnostmi, zejména technologickými společnostmi, při jejich interním R&D. Dále je TDM nebo podobné nástroje pro analýzu dat, jako je například web-scraping, využíván i komerčními podniky jako součást nebo základ jejich obchodních aktivit, které R&D již přesahují (jde zejména o oblasti marketingu, získávání dat o zákaznících apod.).

Kvantifikovat současný objem TDM jak v ČR, tak na evropské úrovni (jak uvádí IA ke Směrnici), je velmi obtížné. Některé studie se pokusily učinit odhad na základě pomocných proměnných (např. o počtu publikací o TDM), které vykazují pomalý, leč stálý nárůst v posledních letech (kolem 10 procent ročně na celém světě v letech 2010-2014 s podobným trendem v EU), přičemž členskými státy EU se připisuje cca 28,2 procenta ze všech celosvětových publikací o TDM. RIA ke Směrnici dále uvádí, že dle provedeného průzkumu méně než 20 procent výzkumníků použilo techniky TDM k analýze časopisové literatury ve vzorku členských států EU. Dotčené strany, se kterými bylo konzultováno (viz seznam níže), potvrdily, že dle jejich názoru TDM je, zejména v nepodnikatelském sektoru, tedy ve výzkumných organizacích, teprve v počátečních stádiích svého vývoje. Také se vyjádřily pozitivně o potenciálu TDM, nicméně zdůraznily potřebu obezřetného nastavení regulace.

**Autor → vydavatel → (kolektivní správce) → distributor →
prodejce/knihovna; discovery služby atp. → uživatel**

V rámci těchto vztahů je třeba nastavit optimální rovnováhu tak, aby nerovnoměrné rozložení a různá míra uspokojení zájmů všech dotčených subjektů nevedly k nežádoucím dopadům ve formě nižšího objemu publikační činnosti, nižší dostupnosti vědeckých publikací, poklesu kvality R&D, snížení podílu aplikovaného výzkumu (který v ČR má již tak nízký podíl) v celkových hodnotách sektoru v ČR apod.

Graf 1: Počty publikačních, aplikovaných a ostatních druhů výsledků v ČR (2006-2016)

Zdroj dat: IS ValVal, stav databáze k 31. 5. 2017, export dat k 19. 10. 2017

Počty výsledků za rok 2016 nejsou konečné, neboť v době zpracování nebyl dokončen proces verifikace a vyřazování výsledků. Konečný počet výsledků bude pravděpodobně pouze mírně odlišný, a to v řádu jednotek procent.

Nyní několik základních skutečností o obchodních modelech, na nichž je zpřístupňování vědeckého obsahu postaveno.

Obchodní model vědeckých vydavatelů byl tradičně založen na formě předplatného, avšak s příchodem digitálního věku a měnícími se potřebami výzkumných pracovníků se obchodní modely vydavatelů rozrůznily. Rostoucí počet tradičních vydavatelů již nabízí i řešení s otevřeným přístupem. IA ke Směrnici uvádí k této oblasti následující údaje (za ČR žádná obdobná statistika dostupná není; ve velké míře je v ČR pracováno se zahraničními publikacemi, podíl českého trhu však zahraniční vydavatelé neuvádí).

Trh STM

Příjmy za rok 2013 se pro světový vědecký, technický a lékařský (STM) trh (včetně časopisů, knih, technických informací, databází apod.) v regionu EMEA odhadovaly na 7 056 mil. USD. Příjmy z časopisů a knih představovaly přibližně 56 procent tohoto trhu. Do roku 2017 se předpokládal růst přibližně o 4 procenta ročně. Hlavní příjmy spojené s vydáváním časopisů byly generovány předplatnými akademických knihoven (68 až 75 procent), následovanými firemními předplatnými (15 až 17 procent), reklamou (4 procenta), členskými příspěvky, osobním předplatným (3 procenta) a různými autorskými poplatky (3 procenta).

V roce 2014 bylo kolem 34 550 vědeckých odborných časopisů vydávajících více než 2,5 mil. článků ročně. V celosvětovém měřítku existuje přibližně 5 000 až 10 000 vydavatelů časopisů.

IA dále uvádí, že univerzity a další institucionální uživatelé každoročně vynakládají na obsah zhruba 5,5 mld. USD. Ve Velké Británii se vydá mezi 160 mil. GBP a 192 mil. GBP na předplatné časopisů,

francouzský akademický sektor za totéž zaplatí nejméně 120 mil. EUR ročně (což by pro ČR činilo 8,8 mil. EUR, tedy zhruba 227,5 mld. Kč, pokud bychom hodnotu přepočítali např. dle celkových výdajů na R&D).

Výzkumní pracovníci jsou autory vědeckých publikací, ale obecně přiřazují své práva vydavatelům. Odměna autorů v oblasti vědeckého publikování obvykle nemá formu licenčních poplatků, jiné faktory, jako je uznání a prestiž (také jako prostředek k získání grantů), zde hrají důležitou roli.

Komerční TDM licenční trh

Zde IA předpokládá, že hodnota trhu s TDM v Evropě pro vydavatele, založený na současných odhadech (2 mil. EUR v roce 2015), bude v roce 2019 přesahovat 56 mil. EUR.

Vydavatelé sektoru STM nabízí svým zákazníkům různé služby v závislosti na jejich potřebách v oblasti vytěžování dat a textů. Mezi metodami, jakými mohou zákazníci TDM provádět, lze uvést například:

- využití služeb třetích stran, které pomáhají získat data a vydavatelé s nimi pracují jménem zákazníka;
- údaje od vydavatelů jsou přímo vkládány do vlastních systémů zákazníků;
- využívání proprietárních systémů a nástrojů pro ukládání dat (např. společnost Oracle) ke konsolidaci různých zdrojů dat.

Někteří firemní zákazníci, kteří TDM provádí příležitostně, využívají jednorázové licence.

Publikování s otevřeným přístupem

V současné době existují dva hlavní publikační modely s otevřeným přístupem (ačkoli existuje řada alternativ a variant, které jsou ve vývoji):

a) Zelený otevřený přístup:

V tomto modelu je publikovaný článek archivován autorem v on-line archivu před, po nebo po zveřejnění. Obvyklý je posun otevření přístupu k článku. Náklady na publikaci jsou pak kryty poplatky za předplatné a platby za stažení / zobrazení před otevřením přístupu.

b) Zlatý otevřený přístup:

V tomto modelu je publikovaný článek okamžitě po jeho zveřejnění volně přístupný čtenáři. Časopisy s otevřeným přístupem mohou být dotovány nebo náklady na zveřejnění mohou být kryty jednorázovou platbou autora. Náklady autora jsou často hrazeny z výzkumného grantu autora nebo jsou placeny zaměstnavatelem autora. Jak v rámci 7. rámcového programu, tak i programu Horizont 2020, jsou náklady na otevřený přístup za zlato, které vznikly během trvání projektu, způsobilé k úhradě. Kromě toho byla na jaře roku 2015 zahájena pilotní akce na pokrytí otevřeného přístupu ke zlatu po ukončení projektu.

V případě publikací s otevřeným přístupem se objevuje tendence k využívání licencí, kdy si autoři ponechávají autorská práva a za určitých podmínek pak povolují různá použití obsahu.

V současné době představují podle IA články s otevřeným přístupem mezi 12 až 20 procenty všech vědeckých prací. Časopisy s otevřeným přístupem pak představují přibližně 26 až 29 procent všech časopisů.

2.3 Identifikace variant řešení a jejich dopadů

V následující kapitole jsou představeny dvě možné varianty řešení výše popsaného problému, a to včetně dvou podvariant, a následně identifikovány základní kategorie přínosů a nákladů hlavních dotčených stran, jež se k těmto variantám váží.

2.3.1 Návrh variant řešení:

Varianta 0: Nepředpokládá implementaci Směrnice, dojde tedy k zachování současného stavu.

Varianta 1: Stanovení povinné výjimky z práva na rozmnožování a rovněž z práva zakázat vytěžování databáze. Touto novou výjimkou by neměla být dotčena stávající povinná výjimka pro dočasné úkony rozmnožení, stanovené v čl. 5 odst. 1 směrnice 2001/29, která by se měla i nadále vztahovat na techniky vytěžování textů a dat, jež nezahrnují pořizování kopií nad rámec této výjimky. Výzkumné organizace by měly tuto výjimku využívat rovněž v případě, kdy se zapojí do partnerství veřejného a soukromého sektoru.

Podvarianta 1: Protože jde o implementaci směrnice, pokud tato stanoví, výjimka bude muset být obsažena v zákonech členských států. Je otázka, jak velký prostor bude ponechán v rámci znění definic např. pro výzkumnou organizaci, vytěžování dat a textů apod.

Podvarianta 2: K podvariantě 1 navíc, pro podporu inovací i v soukromém sektoru, stanovení výjimky, která bude kromě povinné výjimky platit za podmínky, že užívání děl a jiných předmětů ochrany v rámci TDM nebylo jejich nositeli výslovně vyhrazeno, a to i pomocí strojově čitelných prostředků.

2.3.2 Identifikace nákladů a přínosů:

V následující tabulce jsou identifikovány základní kategorie dopadů obou variant na nejvíce dotčené subjekty. Vzhledem k velké nejistotě, jež stále panuje v souvislosti s přesnou podobou směrnice, jejího schválení a její transpozice do tuzemského právního řádu, jsou dopady identifikovány spíše obecně. Detailnější analýza dopadů včetně kvantifikace potenciálních přínosů a nákladů pro různé stakeholdery by měla být později obsahem komplexní zprávy RIA či jiné dopadové analýzy.

Tabulka 1: Základní kategorie přínosů a nákladů pro hlavní dotčené strany

Varianta	Dopady
Varianta 0	<ul style="list-style-type: none"> - Právní nejistota v oblasti digitálního / on-line a přeshraničního využití by přetrvávala - Dopady na dotčené strany by závisely na vývoji na trhu s licencemi - Případné sankce ze strany EK
Varianta 1 v Podvariantě 1	<ul style="list-style-type: none"> - Zvýšila by právní jistotu pro výzkumné organizace veřejného zájmu, které provádějí TDM jak pro komerční, tak i nekomerční účely

- Zvýšení právní jistoty a snížení nákladů na transakce výzkumných pracovníků, včetně výzkumu prováděného prostřednictvím PPP
 - Zavedením výjimky, která se vztahuje pouze na omezenou skupinu příjemců (v tomto případě výzkumné organizace), bude zřejmé, že všichni ostatní budou muset žádat nositele práv o povolení k tomu, aby se mohli zapojit do TDM. Jinými slovy: každý akt TDM (který zahrnuje reprodukci nebo extrakci) bude muset být licencován, pokud nebude prováděn výzkumnou organizací. Zatímco to nemusí být problém pro komerční hráče např. z oblasti farmacie, může to představovat překážky pro novináře, startupy, občanské vědce, výzkumníky na volné noze, zájmové a advokační skupiny atp.
- Částečné riziko, že úspěšné startupy a další firmy působící v Evropě v oblasti umělé inteligence změni své sídlo na USA, Japonsko příp. jiné země, kde je TDM povoleno bez omezení.
- Negativní vliv na trh licencí TDM vydavatelů.
- Mírně negativní dopad ochranu vlastnických práv
- Podpora inovací a konkurenceschopnosti, plynoucích z rozvíjejícího se sektoru R&D

Varianta 1 v Podvariantě 2

- Zvýšila by právní jistotu pro výzkumné organizace veřejného zájmu, které provádějí TDM jak pro komerční, tak i nekomerční účely
- Zvýšení právní jistoty a snížení nákladů na transakce výzkumných pracovníků, včetně výzkumu prováděného prostřednictvím PPP
- Snížení transakčních nákladů soukromých společností využívajících TDM, realizace dodatečných výnosů z produktů postavených na TDM
- Negativní vliv na trh licencí TDM vydavatelů.
- Negativní dopad na ochranu vlastnických práv
- Podpora inovací a konkurenceschopnosti, plynoucích z rozvíjejícího se sektoru R&D a využívání technik TDM v soukromé sféře

Výzkumní pracovníci

Lze očekávat, že na výzkumné pracovníky bude mít článek 3 potenciálně dopad zejména v oblasti právní jistoty a transakčních nákladů. Půjde o dopad pozitivní, jelikož legislativní zásah zavádí harmonizovanou výjimku, zvyšující právní jistotu a snižující náklady na vymáhání práv. Výzkumní pracovníci budou schopni vytěžovat vědecké publikace s právní jistotou, pokud se tak neděje za účelem následné komercializace výstupu. Zde bude třeba rozlišit případy, kdy si výzkumník vytvoří např. databázi s úmyslem jí zpeněžit či pro možnost vědeckého bádání. Pro kvantifikaci uvádí IA příklad nákladů v rozmezí 3 399 až 18 630 liber pro výzkumný projekt založený na vytěžování 3 000 článků publikovaných v 187 časopisech 75 různými vydavateli. Dále by tato možnost odstranila právní nejistotu a šedou oblast, pokud jde o výzkumné projekty prováděné veřejnými organizacemi s možným komerčním výsledkem, včetně spolupráce těchto organizací se soukromými partnery (PPP).

Dopad na vydavatele

Budou se týkat především zahraničních vydavatelů vědeckých článků. I dle IA lze očekávat. Že tyto

dopady budou spíše menšího významu. Jedná se spíše o výjimku směřující do oblasti vytěžování vědeckých publikací (akademických prací, studií apod.) – automatizovaným způsobem má umožnit strojové čtení vědeckých textů za účelem objevení doposud skrytých souvislostí např. v medicínském výzkumu.

Discovery služby

Je třeba umožnit vyhledávání v plnotextových zdrojích, tj. je třeba, aby toto platilo i na služby, které umožňují vyhledávat. V ČR je zastoupena především služba ProQuest, jejíž oficiální součástí se na konci roku 2015 stala Ex Libris Group. V rámci ProQuestu tak vznikla nová obchodní divize ProQuest – Ex Libris, a ProQuest Company – která dále podporuje široké portfolio produktů včetně Alma, Aleph, bX, Intota, Primo, Rosetta, SFX, SIPX, Summon, 360 Link, Voyager, nově spuštěné řešení pro vytváření seznamů doporučené literatury Leganto či mobilní řešení campusM. Cílem nové divize bylo urychlit vývoj produktů a služeb, které umožňují knihovnám využít příležitosti poskytované novými technologiemi, elektronickým obsahem a uživatelskými prostředími.

V rámci kvantifikace dopadů uvádí zpracovatel opět několik málo čísel za danou oblast, která jsou dostupná. Jak uvádí *VÝROČNÍ ZPRÁVA CIKS ZA ROK 2017*, měli do října 2017 uživatelé na VŠE možnost vybrat si pomocí režimu PDA (patron driven acquisition, akvizice řízená uživateli) z databází EBSCO a ProQuest tituly, které byly tímto trvale zakoupeny (EBSCO 31 titulů, ProQuest 72 titulů). Na každé z platforem fungoval odlišný způsob výběru publikací. V databázi EBSCO bylo předvybráno cca 350 titulů, které byly v rámci finančního limitu automaticky zakoupeny, jakmile s nimi přihlášený uživatel pracoval podle předem definovaných podmínek (stažení textu nebo požadavek, prohlížení po určitou dobu). V prostředí ProQuestu bylo zpřístupněno cca 161 000 titulů, na něž mohl přihlášený uživatel zadat objednávku na výpůjčku či nákup, následně byl nákup/výpůjčka titulu schválen či zamítnut pracovníky akvizice.

Během roku 2017 bylo v CIKS evidováno celkem 29 elektronických informačních zdrojů (dále i EIZ), z toho 6 bylo financováno mimo rozpočet CIKS. Přehled zdrojů dostupných celé akademické obci VŠE je včetně jejich stručné charakteristiky uveden v příloze C.2. Celkové náklady VŠE na elektronické zdroje, dostupné v roce 2017, činily 3 828 047,37 Kč. V celkových nákladech na elektronické zdroje je započítána povinná finanční spoluúčast VŠE 1 899 332,91 Kč na nákladech na zpřístupnění obsáhlých databází EconLit with Full Text, Passport, ProQuest Central, EBSCO, Web of Knowledge, ACM Digital Library a Scopus. Tyto elektronické zdroje byly oprávněným uživatelům dostupné v rámci konsorcií díky finanční podpoře programu MŠMT „Informace – základ výzkumu (LR)“, na kterém se VŠE podílela jako řešitel projektu pro 24 členů a účastník dalších tří projektů. Z pohledu počtu studentů má VŠE pětiprocentní podíl z celkového počtu studentů v lednu 2018.

Tabulka 2: Počet online přístupů do vybraných databází

Plnotextové informační zdroje	Dotazy	Abstrakty	Plné texty
EBSCO	443 385	42 576	31 150
ProQuest Central	133 037	27 540	131 449

E-knihy	Stažené e-knihy	Zobrazené kapitoly
OECD iLibrary	3 296	2 623
ProQuest Ebook Central	4 303	149 846

Citační rejstříky	Dotazy	Zobrazené záznamy	Abstrakty
Scopus	28 018	26 394	13 633
Web of Science Core Collection	49 291	18 914	

Zdroj: VZ CIKS, 2017

Tabulka 3: Elektronické informační zdroje dostupné na VŠE

Titul	Specifikace	Perioda aktualizace
Zdroje dostupné online		
ACM Digital Library	Bibliografický, plnotextový	Nepravidelně
Amadeus	Faktografický	Nepravidelně
Anopress IT	Bibliografický, plnotextový	Denně
Databáze publikační činnosti VŠE	Bibliografický	Týdně
EBSCO	Bibliografický, plnotextový	Denně
EconLit with Full Text	Bibliografický, plnotextový	Měsíčně
IMF eLibrary	Faktografický, plnotextový	Nepravidelně
JSTOR	Plnotextový	Nepravidelně
MagnusWeb	Faktografický	Nepravidelně
MPEPIL	Plnotextový	Nepravidelně
OECD iLibrary	Faktografický, plnotextový	Denně
Passport	Faktografický, plnotextový	Nepravidelně
Patria Plus	Faktografický, plnotextový	Denně
ProQuest Central	Bibliografický, plnotextový	Denně
ProQuest Ebook Central	E-knihy	Nepravidelně
Scopus	Bibliografický	Denně
Souborný katalog VŠE	Bibliografický	Denně
Thomson Reuters Eikon with Datastream	Faktografický	Denně
Ulrichsweb	Bibliografický	Denně
Web of Science	Bibliografický	Týdně
Zdroje dostupné pouze v lokální síti		
ASPI	Plnotextový	Denně
Albertina a Report	Faktografický	Měsíčně
Codexis	Plnotextový	Denně
GTAP Data Base	Faktografický	Nepravidelně

Zdroj: VZ CIKS, 2017

Aktuální přehled dostupných zdrojů lze nalézt na adrese <https://www.vse.cz/zdroje/>.

Dopad na ochranu obsahu

Dnešní nositelé práv mohou uživatelům uložit prostřednictvím doložky o licencích TDM technické podmínky, které považují za důležité, mimo jiné za účelem zabránění neoprávněného využívání obsahu, který je vytěžován, a ochrany technické stability jejich databází (API pro automatické stahování, přístup omezený na určený rozsah adres IP nebo jiné autentizační opatření uživatele, omezení rychlosti nebo počet stažení atd.).

Tyto obavy nositelů práv by mohly být zmírněny zavedením ustanovení, které by umožnilo majitelům obsahu uplatňovat přiměřená opatření nezbytná pro zajištění bezpečnosti jejich systémů, aniž by nepřiměřeně bránilly TDM. Dialogy zúčastněných stran by mohly zjednodušit nastavování dohodnutých technických řešení a osvědčených postupů.

Komerční společnosti s předmětem činnosti spojeným s TDM

Konkrétně může jít o:

- softwarové společnosti vyvíjející produkty pro TDM;
- analytické společnosti nabízející služby TDM;
- soukromé společnosti, které si v rámci podpory svých aktivit provádějí TDM samy.

Tyto společnosti používají TDM např. pro:

- sledování chování zákazníků;
- segmentaci a klasifikaci zákazníků;
- predikce vývoje;
- analýzu chování konkurence;
- výzkumy veřejného mínění atp.

V praxi se jedná buď o využití vlastních dat (tj. tato oblast nepředstavuje problém) či o využití cizího autorského obsahu. V tomto případě pak společnosti na českém trhu uzavírají licenční smlouvu s nositelem autorských práv nebo v případě, že se obě strany nedohodnou na licenčních podmínkách, hledá realizátor projektu buď jiný zdroj dat či od záměru úplně odstoupje.

Je třeba podotknout, že kultura vnímání autorského práva se v ČR za posledních 10 let výrazně zlepšila, tj. že společnosti, které v rámci svých projektů využívají TDM z autorského obsahu, licenční smlouvy s nositeli obsahu uzavírají. Nebudeme však zastírat, že zde existují možnosti, jak obcházet omezení nastavená u zdrojových webových stránek, či maskovat scraping tak, aby jejich majitel nepoznal, že k extrahování dat dochází.

Rizika – Nutná Ochrana databází používaných pro TDM

Důležitá oblast spojená s technickými aspekty TDM se týká opatření nezbytných k zajištění integrity a bezpečnosti databází s ohledem na potenciálně velký počet uživatelů a obchodní hodnotu databází pro vlastníky. Ti zavádí rozšířená přístupová a kontrolní opatření pro vyloučení neoprávněného přístupu a distribuce obsahu. Přístup k datům může být řízen ověřením IP adres předplatitelů či jinými způsoby. Další příklad jištění, které používají vydavatelé STM, je zaměřen na prevenci zneužití pomocí algoritmů a pracuje rozlišováním mezi normálními přístupovými vzory jejich účastníků a nezákonnými pokusy o přístup pirátů. V případě zneužití lze přijmout řadu

opatření, včetně dočasného blokování přístupu, uložení časových limitů na stahování po určitou dobu, použití CAPTCHA nebo omezení rychlosti stahování.

Protože vyčíslit dopady se nepodařilo ani na více agregátní, evropské úrovni, uvádíme v následující tabulce objem českého sektoru R&D, z níž lze vyčíslit alespoň řád hodnot, v jakých se mohou dopady pohybovat.

Tabulka 4: Výdaje na R&D a jejich meziroční změn v porovnání s makroekonomickými ukazateli

Celkové výdaje na výzkum a vývoj	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
v mld. Kč (běžné ceny)	49,87	50,87	52,97	62,75	72,36	77,85	85,10	88,66	80,11
v % HDP	1,24	1,29	1,34	1,56	1,78	1,90	1,97	1,93	1,68
meziroční změny v %	2009/08	2010/09	2011/10	2012/11	2013/12	2014/13	2015/14	2016/15	
celkové výdaje na výzkum a vývoj	2,01	4,13	18,46	15,31	7,59	9,31	4,18	-9,65	
HDP	-4,80	2,27	1,78	-0,80	-0,48	2,72	5,31	2,59	
vývoz zboží a služeb	-9,39	13,57	9,89	7,43	1,95	13,05	4,72	1,90	

Zdroj: ČSÚ – Šetření o výzkumu a vývoji, Národní účty, Hlavní ekonomické ukazatele ČR

Pozn.: Meziroční indexy změn HDP jsou uvedeny v procentech stanovených z hodnot ve stálých cenách roku 2010.

Nicméně v rámci realizovaných konzultací nebylo (kromě výše uveden potřeby správného nastavení definic) ohledně zavedení nové výjimky z autorského práva slyšet příliš protestů. Jde v podstatě o doplnění již existujících výjimek v Informační směrnici, jejichž implementace členskými státy je však na rozdíl od návrhu Směrnice dobrovolná.

2.4 Navrhovaná řešení k implementaci předmětných ustanovení

➔ Harmonizace povinné výjimky z autorského práva pro výzkumné instituce.

Je nicméně třeba podmínky (definice) v prostoru vymezeném směrnici (zde bude záležet na jejím konečném znění) nastavit tak, aby nedošlo k poklesu kvality R&D, snížení podílu aplikovaného výzkumu a nebyla narušena možnost spolupráce mezi soukromým sektorem a výzkumnými institucemi. Bude se jednat především o definici výzkumné organizace (univerzity, výzkumné organizace, případně organizace, jejímž hlavním cílem je provádět vědecký výzkum, nebo neziskové organizace či organizace operující ve veřejném zájmu a probované členskými státy, jejichž hlavním cílem je provádět vědecký výzkum a poskytovat vzdělávací služby). V tomto ohledu v rámci konzultací zpracovatel narazil především na otázku discovery služeb (viz výše) a repozitářů.

Zároveň bude třeba nastavit i případné kontrolní mechanismy tak, aby nedocházelo ke zneužívání výjimky (např. ex post RIA apod.), a to i z toho důvodu, že návrh výslovně nezakazuje přijímání plateb za výsledky dosažené využitím takového práva.

Řešení tak zajistí, že výzkumné organizace budou moci těžit texty a data z chráněných databází, ke kterým mají legálně přístup, a využívat takto vytěžené informace k vědeckému výzkumu.

Implementace doporučené varianty a vynucování

Výzkumné organizace v EU jsou reprezentovány širokým spektrem subjektů, jejichž hlavním cílem je realizovat vědecký výzkum, případně vzdělávat, a v návaznosti na tuto aktivitu provádět R&D. Vzhledem k různorodosti těchto subjektů je důležité dosáhnout jednotného výkladu výjimky uživateli. Navzdory různým právním formám a strukturám mají výzkumné organizace v

jednotlivých členských státech zpravidla společně to, že působí buď na neziskové bázi, nebo v souvislosti s posláním ve veřejném zájmu uznávaným daným státem. Takové poslání ve veřejném zájmu může být zohledněno například prostřednictvím veřejných prostředků nebo prostřednictvím ustanovení ve vnitrostátních právních předpisech nebo veřejných zakázkách. Zároveň by pro účely této směrnice neměly být za výzkumné organizace považovány organizace pod rozhodujícím vlivem obchodních podniků, které nad nimi vykonávají kontrolu skrze postavení ve struktuře, například jedná-li jako jejich akcionáři nebo členové, což může mít za následek přednostní přístup k výsledkům výzkumu. Nositelé práv by měli mít možnost uplatňovat opatření v případě, že existuje riziko ohrožení bezpečnosti a integrity systému nebo databází, v nichž jsou tato díla nebo jiné předměty ochrany uloženy. Tato opatření by neměla jít nad rámec toho, co je nezbytné k dosažení cíle spočívajícího v zajištění bezpečnosti a integrity systému, a neměla by narušit účinné uplatňování výjimky. V tomto směru lze navrhnout zpracování metodiky, která s pojmy typu *přiměřené opatření, nezbytné k dosažení cíle* pracovala.

V neposlední řadě bude vhodné zamyslet se též nad problémem děl, jejichž vlastnictví je fragmentované, držitelé práv jsou nedohledatelní apod. Tento případ by mohl zvýšit právní nejistotu (pří. indukovat náklady spojené se soudním řízením) u stran, které se nevejdou do definice oprávněných subjektů.

Závěrem této části přikládá zpracovatel také výňatek ze společného stanoviska Svazu průmyslu a dopravy České republiky, Hospodářské komory České republiky, ICT Unie a společnosti Seznam.cz. Tyto subjekty apelují, aby ve výsledném návrhu směrnice i autorském právu na jednotném digitálním trhu, který vzejde z dialogu, byla zachována možnost členských států udělit výjimku pro komerční vytěžování dat, a aby tato možnost byla ve výsledném návrhu dále usnadněna. Uvedené subjekty jsou dle společného stanoviska přesvědčeni, že státy, které vytěžování dat tímto způsobem umožní, budou atraktivním místem k podnikání a podpoří rozvoj hodnotných partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem. Takové státy pak budou přitahovat nejinnovativnější společnosti, naopak jiné budou ztrácet. Z těchto důvodů žádají vládu ČR, aby při transpozici směrnice do tuzemského právního řádu takovou výjimku umožnila.

Dle názoru Svazu českých knihkupců a nakladatelů je pak nutné učinit vymezení subjektů oprávněných k vytěžování textů a dat na základě výjimky tak, aby výjimku nebylo možné užít k obcházení zákona, resp. aby okruh oprávněných subjektů byl vymezen dostatečně konkrétně a spíše restriktivně.

3 VÝJIMKA Z AUTORSKÝCH PRÁV VE PROSPĚCH VZDĚLÁVÁNÍ (ČL. 4)

Úvodem předkládá zpracovatel textaci předmětných ustanovení směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, a to ve zněních všech zúčastněných orgánů EU, tedy Evropské komise, Rady EU a Evropského parlamentu.

Box 3: Znění článku 4 v textaci orgánů EU

Znění dle Evropské komise:
<p>1. Členské státy stanoví výjimku z práv nebo omezení práv stanovených v člancích 2 a 3 směrnice 2001/29/ES, v čl. 5 písm. a) a v čl. 7 odst. 1 směrnice 96/9/ES, v čl. 4 odst. 1 směrnice 2009/24/ES a v čl. 11 odst. 1 této směrnice s cílem umožnit digitální užití děl a jiných předmětů ochrany výhradně pro ilustrační účel při vyučování v rozsahu opodstatněném sledovaným nekomerčním účelem, pokud toto užití:</p> <p>a) probíhá v prostorách vzdělávacího zařízení nebo prostřednictvím zabezpečené elektronické sítě přístupné pouze žákům nebo studentům a vyučujícím vzdělávacího zařízení;</p> <p>b) je doplněno uvedením zdroje včetně jména autora, je-li to možné.</p>
<p>2. Členské státy mohou stanovit, že výjimka přijatá podle odstavce 1 neplatí obecně, případně se nevztahuje na konkrétní typy děl či jiných předmětů ochrany, pokud jsou odpovídající licence povolující úkony uvedené v odstavci 1 snadno dostupné na trhu.</p> <p>Členské státy, které využijí ustanovení prvního pododstavce, přijmou nezbytná opatření umožňující zajistit náležitou dostupnost a viditelnost licencí povolujících úkony uvedené v odstavci 1 pro vzdělávací zařízení.</p>
<p>3. Má se za to, že k užití děl a jiných předmětů ochrany výhradně pro ilustrační účel při vyučování prostřednictvím zabezpečených elektronických sítí, prováděnému v souladu s ustanoveními vnitrostátních právních předpisů přijatých podle tohoto článku, dochází výhradně v členském státě, v němž je vzdělávací zařízení usazeno.</p>
<p>4. Členské státy mohou stanovit spravedlivou náhradu škody, již utrpí nositelé práv v důsledku užití jejich děl nebo jiných předmětů ochrany podle odstavce 1.</p>
Znění dle Evropského parlamentu
<p>1. Členské státy stanoví výjimku z práv nebo omezení práv stanovených v člancích 2 a 3 směrnice 2001/29/ES, v čl. 5 písm. a) a v čl. 7 odst. 1 směrnice 96/9/ES, v čl. 4 odst. 1 směrnice 2009/24/ES a v čl. 11 odst. 1 této směrnice s cílem umožnit digitální užití děl a jiných předmětů ochrany výhradně pro ilustrační účel při vyučování v rozsahu opodstatněném sledovaným nekomerčním účelem, pokud toto užití:</p> <p>a) probíhá v prostorách vzdělávacího zařízení nebo na jakémkoli jiném místě, ve kterém probíhá pedagogická činnost, za kterou nese odpovědnost vzdělávací zařízení, nebo prostřednictvím</p>

zabezpečeného elektronického prostředí přístupného pouze žákům nebo studentům a vyučujícím vzdělávacího zařízení;

b) je doplněno uvedením zdroje včetně jména autora, je-li to z realizačních důvodů možné.

2. Členské státy mohou stanovit, že výjimka přijatá podle odstavce 1 neplatí obecně, případně se nevztahuje na konkrétní typy děl či jiných předmětů ochrany, jako je materiál, který je určen hlavně pro vzdělávací trh nebo partitury, pokud jsou odpovídající licenční smlouvy povolující úkony uvedené v odstavci 1 a přizpůsobené potřebám a zvláštnostem vzdělávacích zařízení snadno dostupné na trhu.

Členské státy, které využijí ustanovení prvního pododstavce, přijmou nezbytná opatření umožňující zajistit náležitou dostupnost a viditelnost licencí povolujících úkony uvedené v odstavci 1 pro vzdělávací zařízení.

3. Má se za to, že k užití děl a jiných předmětů ochrany výhradně pro ilustrační účel při vyučování prostřednictvím zabezpečených elektronických prostředí, prováděnému v souladu s ustanoveními vnitrostátních právních předpisů přijatých podle tohoto článku, dochází výhradně v členském státě, v němž je vzdělávací zařízení usazeno.

4. Členské státy mohou stanovit spravedlivou náhradu škody, již utrpí nositelé práv v důsledku užití jejich děl nebo jiných předmětů ochrany podle odstavce 1.

4a. Aniž je dotčen odstavec 2, je jakékoli smluvní ustanovení, které je v rozporu s výjimkou nebo omezením přijatými podle odstavce 1, nevymahatelné. Členské státy zajistí, aby měli nositelé práv právo udělit bezplatnou licenci povolující skutky popsané v odstavci 1 všeobecně nebo v souvislosti s konkrétním druhem děl nebo jiných předmětů ochrany podle svého uvážení.

Znění dle Rady Evropské unie

1. Member States shall provide for an exception or limitation to the rights provided for in Articles 2 and 3 of Directive 2001/29/EC, Article 5(a), (b), (d) and (e) and Article 7(1) of Directive 96/9/EC, Article 4(1)(a) and (b) of Directive 2009/24/EC and Article 11(1) of this Directive in order to allow for the digital use of works and other subject-matter for the sole purpose of illustration for teaching, to the extent justified by the non-commercial purpose to be achieved, provided that such use:

(a) takes place under the responsibility of an educational establishment, on its premises or other venues, or through a secure electronic network accessible only by the educational establishment's pupils or students and teaching staff; and

(b) is accompanied by the indication of the source, including the author's name, unless this turns out to be impossible.

2. Notwithstanding Article 6(1), Member States may provide that the exception adopted pursuant to paragraph 1 does not apply generally or as regards specific uses or types of works or other subject-matter, to the extent that licences covering the needs of educational establishments and authorising the acts described in paragraph 1 are easily available in the market.

Member States availing themselves of the provision of the first subparagraph shall take the necessary measures to ensure that rightholders make the licences authorising the acts described in paragraph 1 available and visible for educational establishments.

3. The use of works and other subject-matter for the sole purpose of illustration for teaching through secure electronic networks undertaken in compliance with the provisions of national law adopted pursuant to this Article shall be deemed to occur solely in the Member State where the educational establishment is established.

4. Member States may provide for fair compensation to rightholders due to the use of their works or other subject-matter pursuant to paragraph 1.

3.1 Definice problému a popis stávajícího stavu

I v tomto případě platí skutečnosti uvedené v předchozí kapitole u popisu současného stavu.

Za výjimky a omezení z autorskoprávní ochrany se považují zákonné licence a volná užití, přičemž se jedná o výjimky z absolutních autorských práv. Výjimky a omezení z autorských práv zakládají dovolená užití díla chráněného autorským právem ve prospěch určeného okruhu oprávněných adresátů a ve prospěch některých způsobů užití chráněných děl. Cílem úpravy výjimek a omezení je dosáhnout souladu mezi odůvodněnými zájmy autora a nositelů práv a veřejným zájmem na dovoleném přístupu k dílu a v určitých případech i jeho užití.

Na unijní úrovni přispěla ke sjednocování výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany informační směrnice 2001/29/ES. Směrnice nezavádí výjimky povinné, ale pouze zakládá členským státům možnost stanovit výjimky ve svých vnitrostátních úpravách.

Přestože byla možnost stanovit výjimku pro vědecké a ilustrační účely při výuce zakotvena již čl. 5 odst. 3 písm. a) směrnice 2001/29/ES, byla tato založena na uvážení členského státu. Směrnice nyní zavádí povinnost tyto výjimky ve prospěch výzkumných a vzdělávacích institucí upravit ve všech členských státech. Směrnice zakotvuje výjimku i pro digitální užití děl výhradně pro ilustrační účel při vyučování v rozsahu nekomerčního užití, které probíhá přímo v prostorách vzdělávacího zařízení nebo prostřednictvím elektronické sítě přístupné pouze studentům a vyučujícím vzdělávacího zařízení.

Zatímco dálkové vzdělávání a přeshraniční vzdělávací programy jsou většinou vyvíjeny na vysokoškolské úrovni, digitální nástroje a zdroje jsou stále častěji využívány na všech úrovních vzdělávání, zejména s cílem zlepšit a obohatit studijní zkušenosti. Výjimka nebo omezení stanovené touto směrnicí by proto měly být přínosem pro všechna vzdělávací zařízení základního, středního, odborného i vysokého školství, a to v celém rozsahu, v jakém poskytují svou vzdělávací činnost za nekomerčním účelem. Organizační struktura a způsoby financování vzdělávacího zařízení nejsou rozhodujícími faktory pro určení nekomerční povahy dané činnosti.

Výjimka nebo omezení by se měla vztahovat na digitální užití děl a jiných předmětů ochrany, jako je užití částí nebo úryvků děl k podpoře, obohacení nebo doplnění výuky, včetně souvisejících vzdělávacích činností. Užití děl nebo jiných předmětů ochrany v rámci této výjimky nebo omezení

by mělo probíhat pouze v souvislosti s výukovými a vzdělávacími činnostmi prováděnými pod záštitou vzdělávacích zařízení, a to i v průběhu zkoušek, a mělo by být omezeno na to, co je pro účely takovýchto činností nezbytné. Výjimka nebo omezení by se měla vztahovat jak na užití prostřednictvím digitálních prostředků ve třídě, tak na online užití přes zabezpečenou elektronickou síť vzdělávacího zařízení, k níž by měl být zaveden chráněný přístup, zejména pomocí postupů ověřování. Výjimka nebo omezení by měla být chápána tak, že zahrnuje zvláštní potřeby v oblasti přístupnosti pro osoby se zdravotním postižením v souvislosti s ilustračním účelem při vyučování.

Definice problému:

Vzhledem k tomu, že se v poslední době pod vlivem dynamického vývoje na poli digitálních technologií objevily nové typy užití, je stále nejisté, zda tyto výjimky i nadále umožňují dosahovat spravedlivé rovnováhy mezi právy a zájmy autorů a dalších nositelů práv na jedné straně a uživatelů na straně druhé. Kromě toho zůstávají tyto výjimky stále v kompetenci jednotlivých členských států, a není tak zaručena právní jistota v oblasti přeshraničních užití. Zejména v oblasti vysokoškolského vzdělávání hraje přitom přeshraniční užití velmi významnou roli, neboť na této úrovni vzdělání se běžně pracuje se zahraničními materiály.

Pro inspiraci zpracovatel stručně zmíní nejvýznamnější okruhy rozdílů ve výjimkách mezi členskými státy EU:

- (i) použití výjimky pro digitální použití;
- (ii) rozdílné kategorie oprávněných osob (veřejné nebo soukromé vzdělávací instituce, učitelé a studenti atd.);
- (iii) vyloučení vybraných typů děl (např. notové party nebo kinematografická díla);
- (iv) vyloučení učebnic nebo jiných děl vytvořených výslovně pro vzdělávací účely;
- (v) rozsah prací, které lze použít v rámci výjimky (části děl, výtahy, zvláštní omezení atd.);
- (vi) vyplacení náhrady nebo odměny dle podmínek licence (alespoň částečně je toto požadováno v 16 členských státech).

Co se týče širě výjimek z autorskoprávní ochrany v jednotlivých zemích, pojednává o tomto tématu například publikace Copyright and Education in Europe: 15 everyday cases in 15 countries z dílny vydavatelství COMMUNIA. Ze srovnání 15 zemí Evropské unie, učiněného na 15 specifických příkladech možného využití autorského obsahu ve vzdělávání, vyplývá, že Česká republika je zemí s vůbec neširě pojatou výjimkou na vzorku těchto 15 zemí. Dalšími zeměmi s široce pojatou výjimkou je například Estonsko, Rumunsko či Malta. Naopak mezi země s nejvíce restriktivním přístupem k autorským právům ve vzdělávání patří Španělsko, Francie a Finsko.

Ve vzdělávání obecně se využívá obrovského množství obsahu (text, obrázky, hudba, video, online obsah), často chráněného autorskými právy. Zatímco učebnice nebo akademické knihy jsou obvykle pořizovány vzdělávacími zařízeními nebo přímo studenty, jiné materiály používané k ilustraci nebo doplnění výuky jsou prezentovány učitelem v učebně, kopírovány nebo distribuovány studentům. Digitální technologie nabízejí nové příležitosti pro využití široké škály médií a obsahu pro zpestření výuky.

Mnoho respondentů v oblasti vzdělávání se však na evropské úrovni domnívá, že podmínky pro používání chráněného obsahu při výuce za pomoci digitálních nebo online forem jsou nejasné. O tom svědčí například průzkum realizovaný pro potřeby Evropské komise, který ukázal, že na evropské úrovni celých 66 procent pedagogů a 74 procent žáků prohlásilo, že podmínky, za kterých mohou být díla chráněná autorskými právy používána pro vzdělávací účely, jsou pro ně nejasné. Dále jen 76 procent pedagogů uvedlo, že se nesetkají alespoň jednou týdně s omezením plynoucím z autorských práv. Učitelé a studenti při současné právní nejistotě se tak mohou zříkat použití kvalitnějšího chráněného obsahu, zejména pokud mají studenti přístup k obdobnému obsahu prostřednictvím internetu legálně, příp. ke stejnému obsahu nelegálně. Na druhou stranu může právní nejistota způsobit i neoprávněné použití.

Stanovení cíle

Usnadnit digitální využití chráněného obsahu pro vzdělávání, výzkum a ochranu na jednotném trhu, a tím v konečném důsledku podpořit inovace v R&D a mezinárodní konkurenceschopnost.

Cílem je zajistit zákonnost některých typů užití v těchto oblastech, a to i v přeshraničním měřítku. Modernizovaný rámec výjimek a omezení poskytne výzkumným pracovníkům jasnější právní prostor, který jim umožní využívat inovativní výzkumné nástroje pro vytěžování textů a dat, učitelům a studentům umožní plně využívat výhod digitálních technologií na všech úrovních vzdělávání, a institucím kulturního dědictví (tj. veřejně přístupným knihovnám či muzeím, archivům nebo institucím pečujícím o filmové nebo zvukové dědictví) poskytne podporu v jejich úsilí o zachování kulturního dědictví, z něhož budou mít v konečném důsledku prospěch občané celé EU.

Členské státy obecně upřednostňují uvedení výjimek do souladu za účelem usnadnění digitálního a přeshraničního využívání chráněného obsahu pro účely vzdělávání, výzkumu a uchovávání. Podporují i další harmonizaci stávajících výjimek tam, kde mají použití jasný přeshraniční rozměr, ale pravděpodobně budou vyžadovat určitou flexibilitu pro provádění na vnitrostátní úrovni. Jejich podpora různým politickým možnostem bude rovněž záviset na rovnováze mezi zájmy uživatelů a nositelů práv.

Dotčené strany

Autor → vydavatel → (kolektivní správce) → distributor → prodejce/knihovna; discovery služby atp. → uživatel

Z nich pak především:

- Uživatelé a institucionální uživatelé (učitelé, vzdělávací instituce, studenti, žáci);
- Nositelé práv (především autoři a vydavatelé), protože textové dokumenty (knihy, noviny, vědecké časopisy) a obrazy jsou druhem dokumentů, které se většinou používají ve vzdělávání.

3.1.1 Pozice dotčených stran k ustanovením článku 4 směrnice

V rámci analýzy bylo provedeno několik konzultací na téma ustanovení článku 4 směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu se subjekty, na něž tato ustanovení mohou dopadnout. V následující části jsou tyto postoje prezentovány. Zpracovatel považuje za nutné

připomenout, že se jedná o názory a postoje jednotlivých konzultujících subjektů, nikoli o postoje zpracovatel.

Zástupci reprezentující stranu vzdělávacích institucí, se kterými byly pro účely této analýzy vedeny konzultace, apelují na to, aby výjimky z autorského zákona byly přinejmenším zachovány ve stávajícím rozsahu. Preferovali by však jejich zpřesnění tak, aby si je uživatelé chráněného obsahu (zejména učitelé, ředitelé škol apod.) měli možnost jednoznačně vysvětlit. Stávající textace výjimek si údajně různé subjekty vykládají jinak, což sráží efektivitu těchto výjimek a má mnohdy negativní dopad na kvalitu vzdělávání. To zejména z toho důvodu, že někteří uživatelé obsahu pro vzdělávací účely si nejsou jisti výkladem výjimky, a tak raději obsah nepoužívají.

Zásadní problém mají zmínění zástupci za stranu vzdělávacích institucí s tím, že výjimka by měla být poskytnuta „(výhradně) pro ilustrační účely při vyučování.“ Argumentují tím, že tato textace nahrává takové interpretaci, že výjimka by měla být poskytována jen pro situace, kdy učitel žákům či studentům v rámci vyučování něco vysvětluje, ilustruje. Moderní školství však pouze v takové formě nefunguje. Moderní přístupy ke vzdělávání staví do značné míry na samostatné práci studentů, kteří si sami vyhledávají informace, sami zpracovávají výstupy, pracují ve skupinách a nečiní tak jen během vyučování a jen v prostorách k vyučování určených. Výjimka by tak dle konzultujících zástupců měla být nastavena tak, aby i za užití těchto moderních metod vzdělávání studentů, žáci ani učitelé nenaráželi na zeď v podobě autorskoprávní ochrany.

Jiný postoj poskytl zpracovateli zástupce nakladatelského svazu, podle něhož by výjimka měla být vykládána naopak restriktivně a její omezení by se mělo v českém právním řádu vždy vztahovat na materiály primárně určené pro použití při vyučování (v nakladatelské oblasti typicky učebnice, pracovní sešity apod.). Jedná se o kategorii děl, jejichž užití na základě výjimky zcela odpovídá běžnému užití k jejich základnímu účelu, kterým je právě užití při vzdělávání (uvedené důsledky by byly v rozporu s povahou výjimky a měly by velmi negativní vliv na trh vzdělávacích publikací, který již v současné době vykazuje značné problémy s využíváním výjimek nad míru přípustnou s ohledem na povahu výjimky). Užitím dané kategorie děl na základě výjimky by tak byl v podstatě vyčerpán účel, za kterým jsou příslušná díla vydávána.

Obecně pak zástupce tohoto svazu soudí, že není vhodné vázat omezení výjimky pouze na existenci licencí v rámci kolektivní správy, resp. rozšířené kolektivní správy. Původním smyslem uvedeného ustanovení bylo zajištění široké nabídky (a komerční dostupnosti) odpovídajících licencí ze strany nositelů práv, a tedy motivace nositelů práv k potřebným inovacím, bez jejichž provedení by se výjimka uplatnila bez dalšího (aby sami nositelé práv – nakladatelé – nabídli dostupné licence pro užití autorských děl při vyučování např. v rámci školního intranetu). Již se stávající citaci licencí v českém právu jsou spojeny snahy o její rozšiřující výklad vedoucí k poškozování nositelů práv.

Podle jiného zástupce na straně nositelů práv je pak nutné brát ohled zejména na takové nakladatele, kteří se na vydávání vzdělávacích materiálů specializují, a nemají tak mnoho příjmů z jiných segmentů. Pokud by byly výjimky z působnosti transponované směrnice, resp. článku, pojaty v přílišné šíři, mohly by se takoví nakladatelé dostat do existenčních potíží.

3.2 Navrhovaná řešení a identifikace dopadů jednotlivých variant

V následující kapitole jsou představeny čtyři možné varianty řešení výše popsaného problému a následně identifikovány základní kategorie přínosů a nákladů hlavních dotčených stran, jež se k těmto variantám váží.

3.2.1 Návrh variant řešení:

Varianta 0: Nepředpokládá implementaci Směrnice, dojde tedy k zachování současného stavu.

Varianta 1: Informační aktivity ze strany státu, potažmo kolektivních správců.

Varianta 2: Implementace povinné výjimky obecně.

Varianta 2: Implementace povinné výjimky selektivní a zavedení systému zajišťujícího spravedlivou odměnu pro držitele práv za použití výjimek.

3.2.2 Identifikace nákladů a přínosů:

V následující tabulce jsou identifikovány základní kategorie dopadů výše vytyčených variant na nejvíce dotčené subjekty. Vzhledem k velké nejistotě, jež stále panuje v souvislosti s přesnou podobou směrnice, jejího schválení a její transpozicí do tuzemského právního řádu, jsou dopady identifikovány spíše obecně. Detailnější analýza dopadů včetně kvantifikace potenciálních přínosů a nákladů pro různé stakeholdery by měla být později obsahem komplexní zprávy RIA či jiné dopadové analýzy.

Tabulka 5: Základní kategorie přínosů a nákladů jednotlivých variant

Varianta	Dopady
Varianta 0	<ul style="list-style-type: none">- Přetrvává právní nejistota v souvislosti s digitálním / online a přeshraničním používáním výukových materiálů- Rozsah dopadů na zúčastněné strany by závisel na reformách na vnitrostátní úrovni a na vývoji na trhu licencí- Náklady na administraci- Případné sankce ze strany EK
Varianta 1	<ul style="list-style-type: none">- Určité zlepšení, nicméně nezajistí právní jistotu v celé EU- Náklady na informační kampaň- Možný pozitivní dopad na kulturní rozmanitost a rozvoj digitálního a přeshraničního vzdělávání v závislosti na opatřeních ostatních členských států
Varianta 2	<ul style="list-style-type: none">- Zajistila by právní jistotu pro digitální použití, včetně přeshraniční- Dopady na nositele práv dle konkrétních definic v zákoně- Pozitivní dopad na kulturní rozmanitost, pokud by dopad na nositele práv nebyl významný- Pozitivní dopad na rozvoj digitálního / online a přeshraničního vzdělávání
Varianta 3	<ul style="list-style-type: none">- Nižší právní jistota než v případě varianty 2 – jde o opatření typu výjimka z výjimky- Náklady na informování a edukaci uživatelů chráněného obsahu- Náklady spojené s administrací licenčních smluv a plateb

- Méně negativní dopady na nositele práv než ve variantě 2
 - Pozitivní dopad na kulturní rozmanitost, pokud by dopad na nositele práv nebyl významný
 - Pozitivní dopad na rozvoj digitálního / online a přeshraničního vzdělávání
-

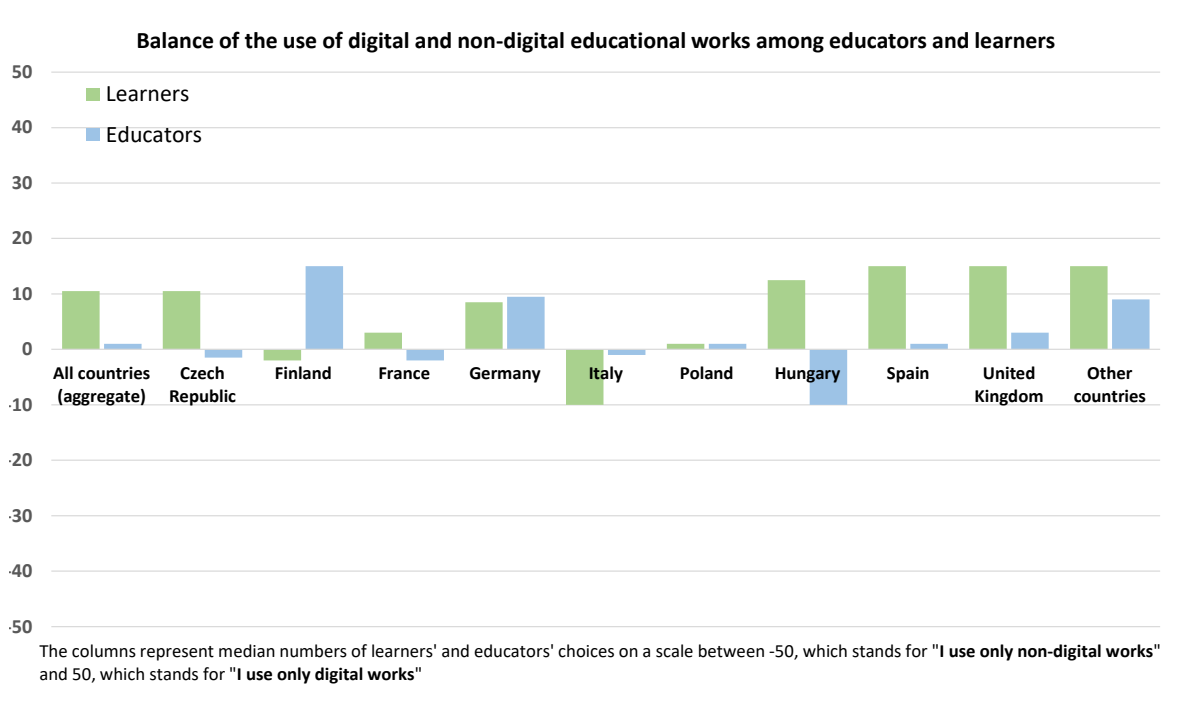
Kvantifikace nákladů a přínosů:

Níže uvedený graf znázorňuje trendy v některých členských státech, pokud jde o používání digitálních a nedigitálních děl učiteli a studujícími. Obě kategorie děl zůstávají důležité, i když studenti mají tendenci mírně zvýhodňovat používání digitálních děl (v ČR v porovnání s ostatními státy výrazněji). Data pocházejí z on-line průzkumu provedeného mezi studujícími a pedagogy v roce 2015.² Protože se situace mohla za poslední tři roky markantněji změnit, ověřoval zpracovatel tyto výstupy v rámci konzultací s dotčenými subjekty. Odborníci z řad zástupců jednotlivých dotčených stran, kteří se konzultací účastnili, s výše uvedeným závěrem buď souhlasili nebo odpověděli, že neví.

Graf níže srovnává popularitu využívání online versus offline materiálů pro účely vzdělávání, a to zvláště na vzorcích „učených“ (tj. studentů a žáků) a zvláště na vzorku vyučujících. Respondenti odpovídali měli za úkol na škále od -50 do +50 určit, jakou měrou upřednostňují jeden nebo druhý typ materiálů. Hodnota -50 byla určena pro ty, kteří využívají pouze nedigitální materiály a naopak hodnota +50 pro ty, co pracují výhradně s materiály v digitální podobě. Sloupce v grafu níže pak ukazují mediánové hodnoty v souboru odpovědí. Z výsledků je tak patrné, že žáci a studenti upřednostňují materiály v digitální podobě, zatímco učitelé využívají v mediánu oba typy vzdělávacího obsahu zhruba v podobném rozsahu (nepatrně však převažuje nedigitální podoba). V obou kategoriích jsou pak respondenti v ČR velmi blízko k mediánu odpovědí ze všech zkoumaných zemí.

² Průzkum realizovaný v rámci studie „Assessment of the impact of the European copyright framework on digitally-supported education and training practices“, dostupné z <http://bookshop.europa.eu/en/assessment-of-the-impact-of-the-european-copyright-framework-on-digitally-supported-education-and-training-practices-pbNC0115883>

Graf 2: Míra využití digitálního vs. nedigitálního vzdělávacího obsahu mezi učiteli a žáky

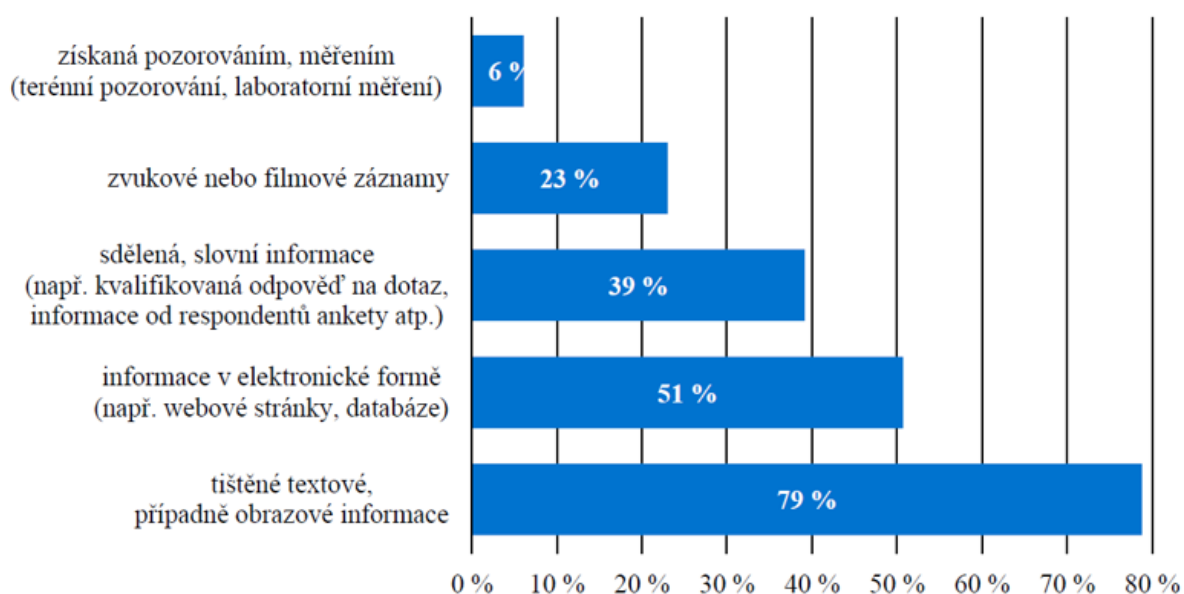

Zdroj: Study Assessment of the impact of the European copyright framework on digitally-supported education and training practices

Další graf znázorňuje nejčastěji používané zdroje ve výuce, a to na vzorku základních a středních škol na základě dat České školní inspekce. Jak je patrné, tištěné informační zdroje stále výrazně převládají. Jak stojí ve zprávě České školní inspekce, nejčastěji využívaným informačním zdrojem v hospitovaných hodinách byly tištěné textové nebo obrazové zdroje. Obvykle se vyskytovaly v 79 procentech odučených hodin, jen v hodinách ICT se vyskytly v méně než polovině hospitovaných hodin. Informace sdělená v ústní podobě se vyskytovala jako informační zdroj v 39 procentech hospitovaných hodin, přičemž její výskyt nebyl napříč předměty výrazněji odlišný. Největší rozdíly ve výskytu byly zaznamenány u využívání zvukových nebo filmových záznamů. Ve výchovách a cizích jazycích šlo o více než polovinu hodin, naproti tomu v matematice, ICT, českém jazyce a chemii byl zvukový nebo filmový záznam využit v méně než desetíně hodin. Využívání informací z pozorování a měření se výrazněji vyskytlo jen v hodinách fyziky (32 procent) a chemie (28 procent). Ve zbývajících předmětech šlo jen o jednotky procent. Ve dvou třetinách hodin byly zaznamenány alespoň dva druhy informačních zdrojů. Uvedená zjištění dokreslují odlišnosti plynoucí většinou z didaktiky jednotlivých předmětů.³

³ Některé části textu byly převzaty z publikace *Rozvoj informační gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2016/2017* od České školní inspekce.

Graf 3: Podíl hodin s daným způsobem využití informačních zdrojů

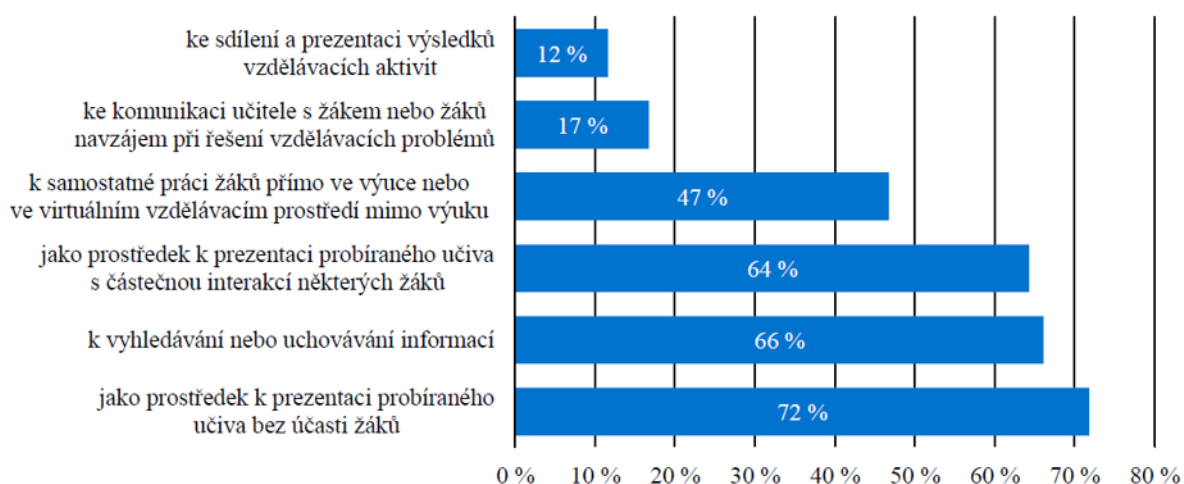

Zdroj: Česká školní inspekce. Čj.: ČŠIG-2492/18-G2. Rozvoj informační gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2016/2017

K nejčastějšímu využití digitálních technologií docházelo v rámci výuky informačních a komunikačních technologií (v 99 procentech hospitovaných hodin), v přírodovědných předmětech a zeměpise (v 91 procentech hospitovaných hodin) a ve výuce cizích jazyků a společenských věd (v 88 procentech hospitovaných hodin). Nejčastěji se tak dělo pro účely prezentace učiva či demonstraci pracovních postupů (v necelých 70 procentech hospitovaných hodin), méně často pak k jednoduchým činnostem vykonávaných samotnými žáky či ke komplexní tvůrčí či učební činnosti.

Z dalšího grafu vyplývá, že učitelé využívají digitální technologie nejčastěji s motivem nabídnout prostředek k prezentaci probíraného učiva bez účasti žáků (72 procent), k vyhledávání nebo uchování informací či jako prostředek k prezentaci probíraného učiva s částečnou interakcí některých žáků. V necelé polovině případů je pak motivem učitelů samostatná práce žáků přímo ve výuce nebo ve virtuálním vzdělávacím prostředí mimo výuku, méně často pak komunikace učitele s žákem nebo žáků navzájem při řešení vzdělávacích problémů či sdílení a prezentace výsledků vzdělávacích aktivit.

Graf 4: Nejčastější využití digitálních technologií v souvislosti s výukou podle učitelů

Zdroj: Česká školní inspekce. Čj.: ČŠIG-2492/18-G2. Rozvoj informační gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2016/2017

3.3 Vyhodnocení variant a navrhovaná řešení

V České republice již obdobné ustanovení platí, a proto se při konzultacích proti tomuto bodu dotčené strany víceméně nevyjadřovaly. Finální dopady budou samozřejmě záviset na konkrétním znění Směrnice.

Opět je třeba důkladně zvážit definiční vymezení vzdělávací instituce, tj. rozhodnout, zda by se výjimka neměla vztahovat např. i na organizace pracující s mládeží, spolky pořádající vzdělávací kurzy např. pro handicapované občany. Další otázkou k řešení mohou být požadavky na ochranu uloženého obsahu, které mohou např. školám též indukovat dodatečné náklady. V tomto směru by opět bylo vhodné nabídnout dotčeným subjektům metodické vedení – jakým způsob vyřešit např. přístup rodičů na síť, kde budou uloženy studijní materiály pro žáky atp.

V případě varianty 3 by pak bylo nutné správně nastavit systém tak, aby na jednu stranu nebyl pro dotčené subjekty příliš administrativně náročný, a na stranu druhou, aby byl relativně spravedlivý. K tomu pozměňovací návrh Evropského parlamentu uvádí, že by členské státy měly být podněcovány k používání systémů, které nevytvářejí administrativní zátěž, například systémy, které poskytují jednorázové platby. Takovou platbou může být:

- (i) jednorázová platba ze státního rozpočtu – ta se však dle konzultací jeví spíše jako politicky neprůchodná, obdobně jako samotná výjimka z výjimky, a to s ohledem na vysokou sociální citlivost tématu přístupu ke vzdělání;
- (ii) platba vzdělávacími zařízeními např. dle počtu žáků/studentů – zde však může vznikat nerovnost z titulu různého vybavení škol a jejich demotivace jakkoli se lépe vybavovat např. modernějším zařízením (resp. tím, které je spojeno s nutným pořizováním licenčních smluv);
- (iii) stanovení vzorce pracujícího s více proměnnými charakterizujícími konkrétní způsob průběhu výuky (opět je zde riziko demotivace vedení škol pořizovat nové učební pomůcky a zařízení).

4 OCHRANA EKONOMICKÝCH ZÁJMŮ VYDAVATELŮ PERIODICKÉHO TISKU, ZEJM. V OBLASTI UŽITÍ PERIODICKÉHO TISKU ON-LINE (ČL. 11), VČETNĚ ANALÝZY DOPADŮ NAVRHOVANÉHO ZAVEDENÍ PRÁVA AUTORŮ NA PODÍL NA DODATEČNÝCH PŘÍJMECH VYDAVATELŮ (ČL. 11 odst. 4a)

Úvodem předkládá zpracovatel textaci předmětných ustanovení směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, a to ve zněních všech zúčastněných orgánů EU, tedy Evropské komise, Rady EU a Evropského parlamentu.

Box 4: Znění článku 11 v textaci orgánů EU

Znění dle Evropské komise:
1. Členské státy poskytnou vydavatelům tiskových publikací práva stanovená v článku 2 a v čl. 3 odst. 2 směrnice 2001/29/ES k digitálnímu užití jejich tiskových publikací.
2. Právy uvedenými v odstavci 1 nejsou dotčena a nijak ovlivněna žádná práva, která právní předpisy Unie poskytují autorům a jiným nositelům práv v souvislosti s díly a jinými předměty ochrany, které jsou součástí tiskové publikace. Těchto práv se nelze vůči těmto autorům a jiným nositelům práv dovolávat, a zejména je nesmí zbavit práva využívat svá díla a jiné předměty ochrany nezávisle na tiskové publikaci, jejíž jsou součástí.
3. Ve vztahu k právům uvedeným v odstavci 1 se použijí obdobně články 5 až 8 směrnice 2001/29/ES a směrnice 2012/28/EU.
4. Práva uvedená v odstavci 1 uplynou 20 let po zveřejnění tiskové publikace. Tato lhůta se počítá od prvního dne měsíce ledna roku následujícího po dni zveřejnění.
Znění dle Evropského parlamentu
1. Členské státy poskytnou vydavatelům tiskových publikací práva stanovená v článku 2 a v čl. 3 odst. 2 směrnice 2001/29/ES, aby mohli získat spravedlivé a přiměřené odměny za digitální užití svých tiskových publikací poskytovateli služeb informační společnosti.
1a. Práva uvedená v odstavci 1 nebrání legitimnímu soukromému a nekomerčnímu využití tiskových publikací jednotlivými uživateli.
2. Právy uvedenými v odstavci 1 nejsou dotčena a nijak ovlivněna žádná práva, která právní předpisy Unie poskytují autorům a jiným nositelům práv v souvislosti s díly a jinými předměty ochrany, které jsou součástí tiskové publikace. Těchto práv se nelze vůči těmto autorům a jiným nositelům práv dovolávat, a zejména je nesmí zbavit práva využívat svá díla a jiné předměty ochrany nezávisle na tiskové publikaci, jejíž jsou součástí.

2a. Práva uvedená v odstavci 1 se nevztahují na obvyčejné hypertextové odkazy doplněné jednotlivými slovy.

3. Ve vztahu k právům uvedeným v odstavci 1 se použijí obdobně články 5 až 8 směrnice 2001/29/ES a směrnice 2012/28/EU.

4. Práva uvedená v odstavci 1 uplynou 5 let po zveřejnění tiskové publikace. Tato lhůta se počítá od prvního dne měsíce ledna roku následujícího po dni zveřejnění. Právo uvedené v odstavci 1 se nepoužije se zpětnou účinností.

4a. Členské státy zajistí, aby autoři získali odpovídající podíl na dodatečných příjmech, které plynou vydavatelům tiskových publikací od poskytovatelů služeb informační společnosti za použití tiskové publikace.

Znění dle Rady Evropské unie

1. Member States shall provide publishers of press publications established in a Member State with the rights provided for in Article 2 and Article 3(2) of Directive 2001/29/EC for the online use of their press publications by information society service providers.

The rights referred to in the first subparagraph shall not apply in respect of uses of insubstantial parts of a press publication. Member States shall be free to determine the insubstantial nature of parts of press publications taking into account whether these parts are the expression of the intellectual creation of their authors, or whether these parts are individual words or very short excerpts, or both criteria.

2. The rights referred to in paragraph 1 shall leave intact and shall in no way affect any rights provided for in Union law to authors and other rightholders, in respect of the works and other subject-matter incorporated in a press publication. The rights referred to in paragraph 1 may not be invoked against those authors and other rightholders and, in particular, may not deprive them of their right to exploit their works and other subject-matter independently from the press publication in which they are incorporated.

When a work or other subject-matter is incorporated in a press publication on the basis of a non-exclusive licence, the rights referred to in paragraph 1 may not be invoked to prohibit the use by other authorised users. The rights referred to in paragraph 1 may not be invoked to prohibit the use of works or other subject-matter whose protection has expired.

3. Articles 5 to 8 of Directive 2001/29/EC and Directive 2012/28/EU shall apply mutatis mutandis in respect of the rights referred to in paragraph 1.

4. The rights referred to in paragraph 1 shall expire 1 year after the publication of the press publication. This term shall be calculated from the first day of January of the year following the date of publication.

5. Paragraph 1 shall not apply to press publications first published before [entry into force of the Directive].

4.1 Definice problému

Jak stojí v tiskové zprávě Unie vydavatelů ČR, „Evropská směrnice o autorském právu má chránit evropský kreativní průmysl, jehož součástí jsou také vydavatelé tisku, a umožnit tomuto ekonomickému odvětví těžit odpovídajícím způsobem ze své tvorby. Dosud disponovali odvozeným právem na ochranu své tvorby pouze producenti v oblasti hudby, filmu a podobně, jinak byli nositeli práva jen přímí autoři. Evropská komise se vzhledem k situaci na digitálním trhu rozhodla zařadit mezi nositele odvozených práv i vydavatele tisku, aby mohli efektivně bránit svůj obsah před jeho komerčním zneužíváním dalšími subjekty a uzavírat s těmito subjekty rovnoprávně licenční nebo podobné smlouvy o využívání obsahu. Přitom směrnice nijak neomezuje využívání a sdílení obsahu individuálními uživateli.“⁴

Článek 11 se při realizaci konzultací ukázal jako velmi výrazné téma, v rámci něhož, pokud bude Směrnice přijata, bude třeba najít optimální nastavení odpovídající specifickým podmínkám ČR tak, aby nová regulace nezpůsobila více škod než užitku.

Návrh znění recitálu Směrnice definuje problém v této oblasti následovně:⁵

„(31) Zásadním předpokladem pro zajištění kvalitní žurnalistiky a přístupu občanů k informacím je svobodný a pluralitní tisk. Ten zásadním způsobem přispívá k veřejné diskusi a řádnému fungování demokratické společnosti. Při přechodu od tištěných k digitálním médiím čelí vydavatelé tiskových publikací problémům v souvislosti s udělováním licencí na online užití jejich publikací a s návratností investic. Pokud nejsou vydavatelé tiskových publikací uznáni jako nositelé práv, je udělování licencí a jejich prosazování v digitálním prostředí často složité a neefektivní.

(32) Je třeba uznávat a dále podporovat organizační a finanční příspěvek vydavatelů k výrobě tiskových publikací, aby byla zajištěna udržitelnost vydavatelského odvětví. Je proto nezbytné zajistit na úrovni Unie harmonizovanou právní ochranu tiskových publikací v souvislosti s jejich digitálním užitím. Tato ochrana by měla být účinně zaručena tím, že se do právních předpisů Unie zavedou na rozmnožování tiskových publikací a jejich zpřístupňování veřejnosti v souvislosti s digitálním užitím práva související s autorským právem.

(33) Pro účely této směrnice je třeba definovat pojem tiskové publikace tak, aby zahrnoval pouze novinářské publikace zveřejněné poskytovatelem služeb, které jsou periodicky nebo pravidelně aktualizovány v jakýchkoli médiích, za účelem informování nebo zábavy. Tyto publikace by zahrnovaly například deníky, týdenní nebo měsíční časopisy s obecnou nebo speciální tematikou a zpravodajské internetové stránky. Na periodické publikace vydávané pro vědecké či akademické účely, jako jsou například odborné časopisy, by se ochrana tiskových publikací podle této směrnice vztahovat neměla. Tato ochrana se nevztahuje na úkony vkládání hypertextových odkazů, které nepředstavují sdělování veřejnosti...

(35) Ochranou poskytnutou vydavatelům tiskových publikací podle této směrnice by neměla být dotčena práva autorů a jiných nositelů práv k dílům a jiným předmětům ochrany, které jsou jejich součástí, a to i pokud jde o rozsah, v jakém mohou autoři a jiní nositelé práv využívat svá díla a jiné předměty ochrany nezávisle na tiskové publikaci, jejíž jsou součástí. Proto by vydavatelé tiskových

⁴ Dostupné online, viz např. <http://www.unievydavatelu.cz/cs/home/aktuality/3523-tiskova-zprava-neberte-autorska-prava-vydavatelum-tisku>.

⁵ Dostupné online např. zde: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0593>.

publikací neměli mít možnost dovolávat se vůči autorům a jiným nositelům práv ochrany, která jim byla poskytnuta. Tím nejsou dotčena smluvní ujednání uzavřená mezi vydavateli tiskových publikací na jedné straně a autory a jinými nositeli práv na straně druhé.

(36) Vydavatelé včetně vydavatelů tiskových publikací, knih nebo vědeckých publikací často fungují na základě převodu autorských práv na základě smluvních dohod nebo zákonných ustanovení. V této souvislosti vydavatelé investují za předpokladu, že budou moci využívat díla obsažená ve svých publikacích, a v některých případech přicházejí o výnosy, jsou-li tato díla užívána na základě výjimky nebo omezení, jako jsou výjimky a omezení pro kopírování pro osobní potřebu a reprografii. V řadě členských států se odměna za užití v rámci těchto výjimek rozděluje mezi autory a vydavatele. Aby členské státy tuto situaci zohlednily a zvýšily právní jistotu pro všechny zúčastněné strany, měly by mít možnost stanovit, že pokud autor převedl svá práva na vydavatele, poskytl mu na ně licenci nebo se jinak svými díly podílel na publikaci a pokud jsou zavedeny systémy pro náhradu škody způsobené výjimkou nebo omezením, mají vydavatelé nárok na podíl z této náhrady, přičemž důkazní břemeno vydavatele spočívající v prokázání tohoto nároku by nemělo přesáhnout požadavky v rámci již zavedeného systému.“

Stanovení cíle:

Obecným cílem je dosáhnout trhu s ochranou autorských práv a hodnotového řetězce, který účinně funguje a nediskriminuje žádného hráče a poskytuje správné pobídky pro tvorbu a šíření kreativního obsahu.

4.2 Popis stávajícího stavu

Přechod čtenářů z tradičních tištěných novin na online digitální obsah vedl k poklesu výnosů z tradičního tisku. Tento pokles navíc podpořilo několik dalších faktorů, např. skutečnost, že čtenáři začali spotřebovávat/číst zprávy v online formě nejen prostřednictvím počítačů, nýbrž v posledních letech stále více také na mobilních zařízeních (chytrých telefonech, tabletech apod.). Vydavatelé se proto snaží najít nové obchodní modely a výpadek příjmů vykompenzovat on-line předplatným, snaží se nalézt rovnováhu mezi volně přístupným a chráněným obsahem. Příjmy z online inzerce však kompenzují ztrátu příjmů z tištěné reklamy pouze částečně. Až 90 % tržeb většiny vydavatelů stále přichází z prodeje tisku, a to i po několika letech pro tištěnou reklamu velmi nepříznivých a po téměř 20 letech existence digitálních médií. Vydavatelé pracují s paywalls, tradiční reklamou a brandingem produktů, merchandisingem a e-commerce aktivitami, videoreklamou, distribucí prostřednictvím sociálních médií a mobilních platform. Nicméně na online platformu se přesouvají další média včetně televizních a rozhlasových stanic, nových reklamních online novin, výrazně se rozšiřuje fenomén sociálních médií a blogů. Je tak zde mnoho subjektů soutěžících o pozornost spotřebitelů a snižujících tak „tržní cenu zpráv“.

V neposlední řadě se na online zpravodajském trhu se objevují agregační platformy, které kombinují krátké úryvky zpravodajských článků od mnoha vydavatelů s odkazy na původní úplný text. Výhodou pro čtenáře tak je, že tyto agregační platformy snižují jeho náklady na vyhledávání v širším spektru zpravodajských zdrojů. Hlavními branami oslovujícími širokou online čtenářskou komunitu se stávají Google News a Facebook Newsfeed. Zatímco Facebook Newsfeed zakládá svůj monetizační model na příjmech z reklamy, Google News je bez reklam. V České republice pak

skupinu nejvýznamnějších agregátů doplňuje lokální fenomén, a sice platforma společnosti Seznam.cz, a také agregátor PrávěDnes.cz.

V České republice se tak směrnice týká zejména následujících subjektů a jimi provozovaných internetových služeb:

- a) Vyhledávače – zcela dominantní zastoupení společností Google a Seznam.cz. Jiné globální vyhledávací platformy (např. Yahoo, Bing, Baidu aj.) mají v Česku jen marginální zastoupení. České vyhledávače Atlas.cz a Centrum.cz (provozované společností Economia) pak využívají algoritmy společnosti Google.
- b) Agregátory – mezi agregátory mají v ČR největší zastoupení společnosti Seznam.cz (se svou domovskou stránkou), Facebook (se službou Facebook Newsfeed) a Google (se službou Google News, jež ovšem ve srovnání se zahraničím hraje v ČR mnohem méně významnou roli). Jiným tuzemským agregátem je pak platforma PrávěDnes.cz, jejímž provozovatelem je společnost ANNECA.

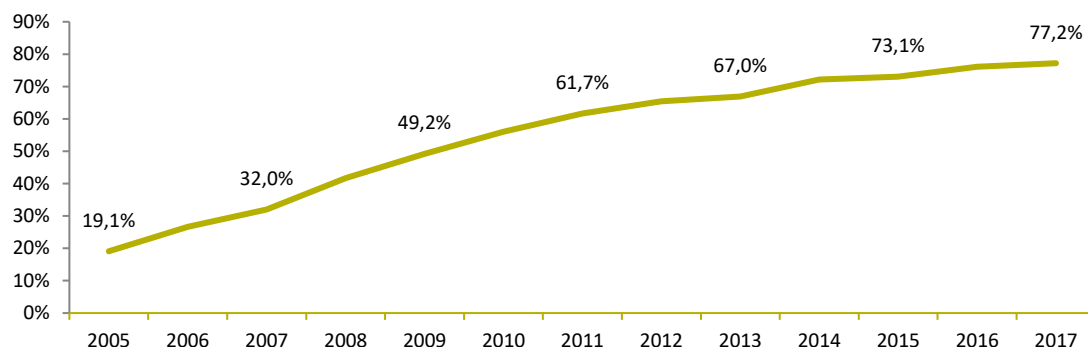
Přechod na čtení z mobilních zpráv přináší další komplikace pro vydavatele. Malé mobilní obrazovky, pomalé načítání článků a velmi krátká pozornost mobilních uživatelů jsou pro vydavatele další výzvou.

Počátky diskuzí o řešeních podložených problematikou autorských práv pro vydavatele novin lze vysledovat v počátcích konfliktů mezi vydavateli, kterým rapidně poklesly tržby (tj. zdroje pro úhradu plateb autorům novinových článků/většinou zaměstnanců vydavatele), a finančně prosperujícími online platformami, které zakládají své obchodní modely na obsahu poskytovaném právě těmito vydavateli. V počátcích jde o win-win strategii, s rostoucí silou agregátních platforem se však nerovnováha začíná projevovat.

4.2.1 Využívání internetu v České republice

Primárními charakteristikami poptávkové strany jsou penetrace připojení k internetu, způsob připojení k internetu a rychlost připojení k internetu. Graf níže představuje vývoj jedné ze základních charakteristik poptávkové strany, tj. procentuálního podílu domácností připojených k internetu v České republice v letech 2005 až 2017. Z obrázku je patrný dynamický vývoj v posledních 13 letech, kdy podíl připojených domácností vzrostl z necelých 20 procent v roce 2005 na více než 77 procent v roce 2017. Hned v roce 2018 pak dle nejnovějších dat ČSÚ podíl tuzemských domácností s připojením k internetu dosáhl na hranici 80 procent.

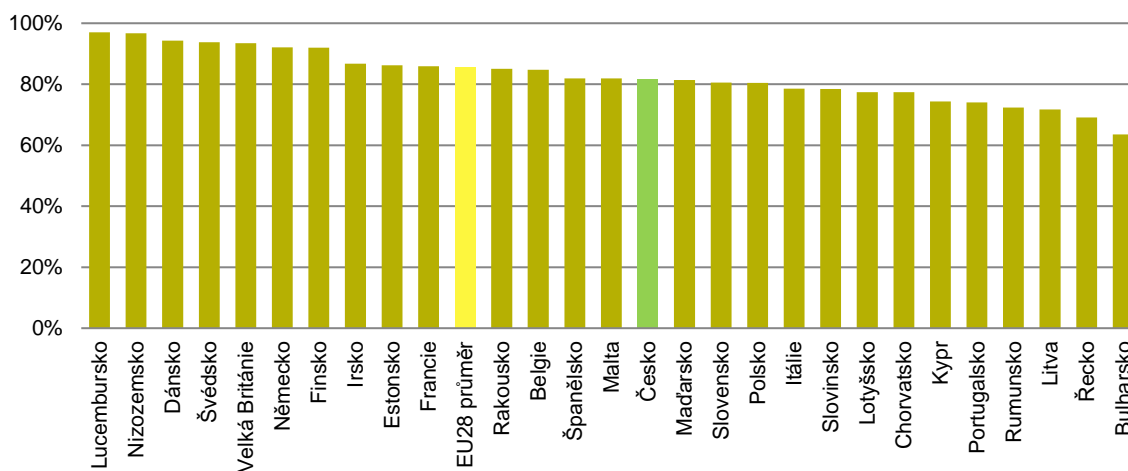
Graf 5: Vývoj připojení domácností k internetu v ČR (2005 – 2017)

Zdroj: ČSÚ

Pro mezinárodní komparaci lze využít například statistiky Eurostatu, jež používají lehce odlišnou metodologii, a údaje se tak od statistik ČSÚ mírně liší (nezahrnují totiž „nejstarší“ domácnosti, v nichž žijí pouze lidé starší 74 let). Z hlediska podílu domácností s připojením k internetu v rámci zemí EU patří Česká republika s 81,7 procenty stále ještě k zemím s lehce podprůměrnou penetrací internetovým připojením, a to i přes stále se snižující rozdíl, a tedy postupné přibližování k unijnímu průměru (ten činí 85,4 procent). Mezi státy s nejvyšším podílem domácností připojených k internetu patří Lucembursko, Nizozemí a Dánsko. Celkem v sedmi zemích podíl připojených domácností přesahuje 90 procent všech domácností, naopak v devíti zemích nedosahuje ani na 80 procent a v Řecku a Bulharsku dokonce ani na 70 procent.

Graf 6: Domácnosti s připojením k internetu v zemích EU, 2016

Pozn.: Eurostat používá odlišnou metodologii oproti ČSÚ, což má za následek mírnou odchylku mezi údaji obou agentur. Hodnota uváděná Eurostatem je procentem z celkového počtu domácností s alespoň jedním členem ve věku 16–74 let v dané zemi. Nejsou zde tak zahrnuty domácnosti, v nichž žijí pouze lidé starší 74 let, a proto jsou uvedené podíly ve srovnání s údaji ČSÚ mírně vyšší.

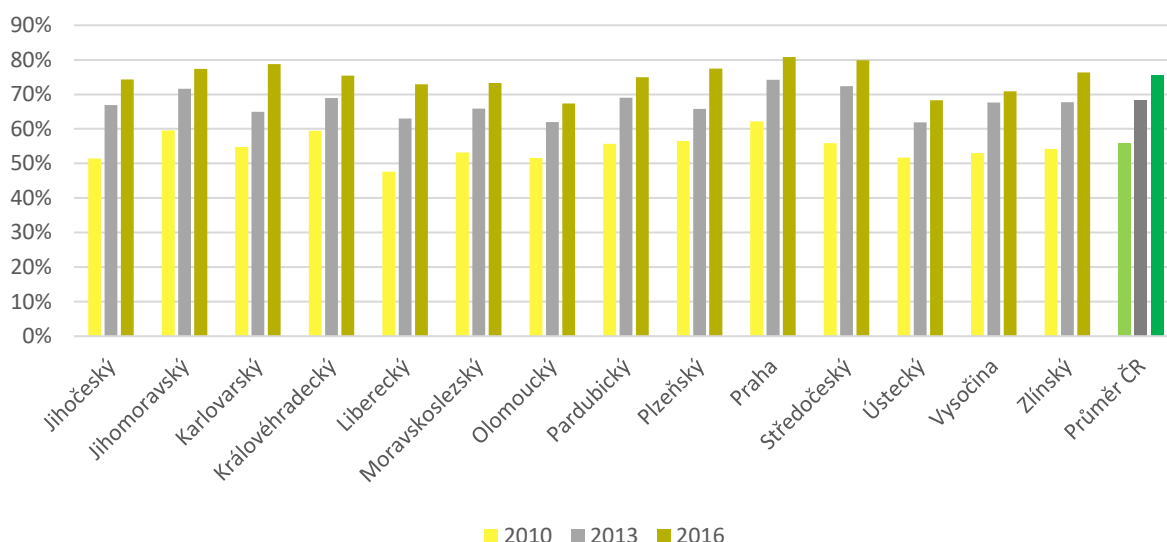
Zdroj: EUROSTAT

Internetovým připojením tedy disponují v současnosti nejméně čtyři z pěti tuzemských domácností. Celkem 85 procent lidí ve věku 16 či více let tak má doma přístup k internetu. Nejnovější data ČSÚ také odhalují, k jakým účelům lidé v ČR internetu využívají. Ze sledovaných

aktivit byly v roce 2018 těmi nejvíce využívanými posílání e-mailů, vyhledávání informací o zboží a službách a čtení on-line zpráv (71 – 75 procent z celé populace ve věku 16 a více let).

Další graf nabízí podíly domácností připojených k internetu v letech 2010, 2013 a 2016 v rozdělení dle krajů České republiky. Nejvyšších hodnot dosahuje hlavní město Praha, Středočeský kraj a Karlovarský kraj, ve kterém došlo mezi lety 2013 a 2016 k výraznému skoku. Naopak nejnižší je podíl domácností připojených k internetu Na Olomoucku, Ústecku a na Vysočině.

Graf 7: Podíl domácností připojených k internetu dle krajů ČR (2010 - 2016)

Zdroj: ČSÚ

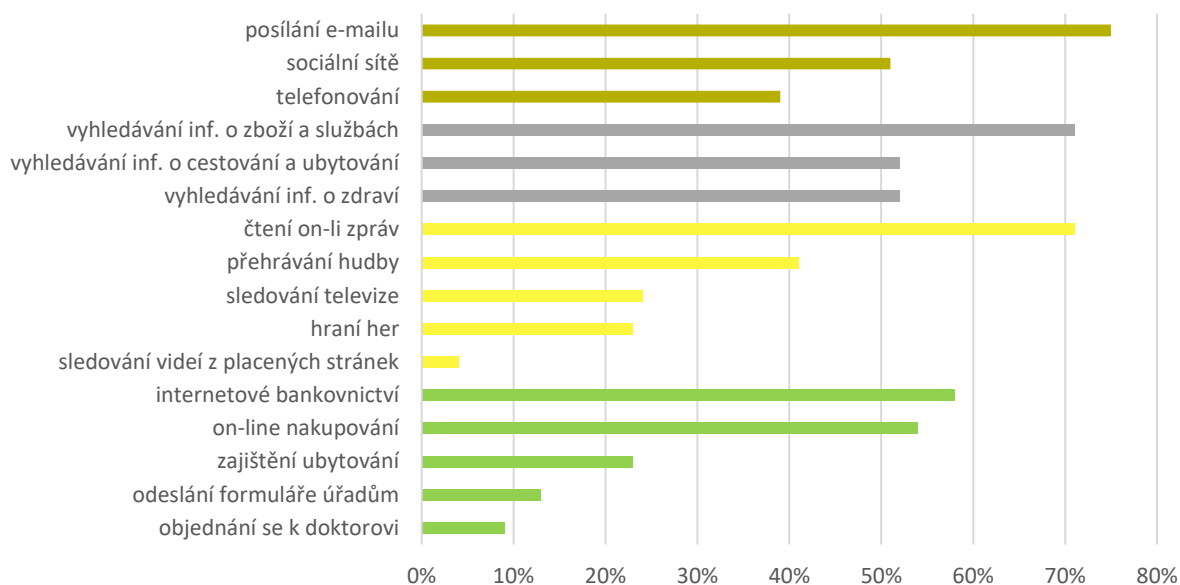
Pozn.: Pro vyšší reprezentativnost jsou údaje v krajském členění počítány jako tříleté klouzavé průměry

4.2.2 Přístup k online obsahu v České republice

Po spíše obecném úvodu se pozornost tomto oddíle zaměří na otázku, za jakým účelem uživatelé v České republice internet využívají. Pozorování je pomocí evropských statistických údajů vloženo do kontextu ostatních zemí Evropské unie, díky čemuž postupně vyjdou na zřetel některá specifika internetového chování a vůbec přístupu k online obsahu na straně českých uživatelů.

Graf níže nabízí na základě nejnovějších dat ČSÚ odpověď na otázku, k jakým účelům tuzemští uživatelé přístup k internetu využívají. Ze sledovaných aktivit byly v roce 2018 těmi nejvíce využívanými posílání elektronické pošty, vyhledávání informací o zboží a službách a čtení on-line zpráv (pro všechny 71 – 75 procent z celé populace ve věku 16 a více let). Podrobnější přehled nejčastějších internetových aktivit v České republice nabízí následující graf.

Graf 8: Účel použití internetu v ČR (celá populace 16+ let), 2018

Zdroj: ČSÚ

V další části této kapitoly jsou prezentovány výsledky statistického šetření realizovaného v roce 2016 na vzorku zemí Evropské unie v rámci projektu Eurobarometer. Šetření bylo zpracováno výzkumnou agenturou TNS Political & Social network pro potřeby Evropské komise a jejím cílem bylo obsáhnout zejména následující témata týkající se přístupu k hudbě, audiovizuálním dílům, obrázkům a zpravodajství na internetu:

- i) Jak často uživatelé internetu ke každému z těchto typů obsahu na internetu přistupují?
- ii) Používají k těmto účelům přístup zdarma nebo placený přístup?
- iii) Na jaké typy služeb se uživatelé internetu obracejí pro přístup k těmto typům obsahu?
- iv) Jaká jsou hlavní kritéria uživatelů internetu při výběru služby k přístupu a konzumaci těchto typů obsahu na internetu?

Výzkum byl zaměřen nikoliv na celou populaci, ale na množinu uživatelů internetu. Proto jsou tak míry užití v následujících grafech obecně vyšší než v grafu výše, jenž vypovídá o účelu využití internetu v rámci celé české populace od věku 16 let.

Na celém vzorku zemí 28 členských zemí Evropské unie se ukázalo, že většina internetových uživatelů v zemích EU využívá internet k přístupu ke kulturnímu obsahu více než jednou týdně: nejvíce, celkem 72 procent respondentů přistupuje prostřednictvím internetu více než jednou týdně k tisku či zpravodajství, následuje přístup k hudbě (63 procent), obrázkům či fotkám (54 procent) a filmům a televizním seriálům (53 procent). Obecně přistupují uživatelé internetu ke zmíněným typům obsahu bezplatně: celkem 87 procent z nich využívá výhradně nebo převážně bezplatný přístup ke zprávám a tisku online, následuje přístup k obrázkům a fotkám (85 procent), hudbě (78 procent) a filmům a seriálům (70 procent).

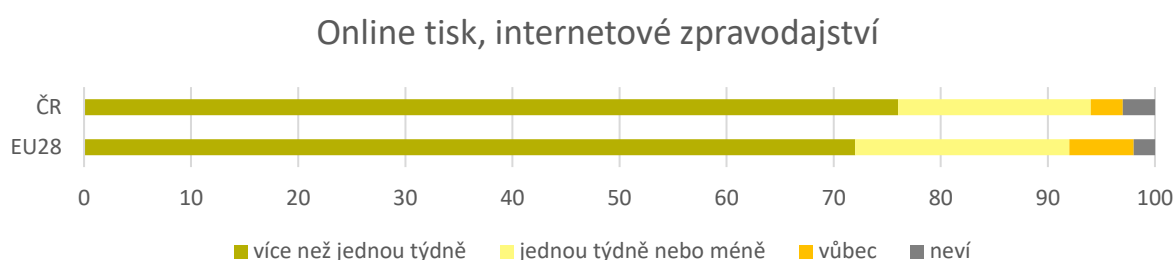
V následujících grafech jsou uvedeny výsledky šetření pro množinu respondentů z České republiky a pro srovnání průměrná data za všechny země Evropské unie. Výsledky jsou v této analýze prezentovány pouze pro kategorii online tisku a internetového zpravodajství. Údaje za zbývající

zkoumané kategorie online obsahu jsou náplní II. analýzy dodané zpracovatelem, která se těmto typům obsahu věnuje.

4.2.2.1 Online tisk, internetové zpravodajství

Co se týče využívání internetu pro přístup k online tisku a internetovému zpravodajství, je Česká republika lehce nad průměrem EU. Více než jednou týdně přistupuje k tomuto typu obsahu zhruba 76 procent tuzemských uživatelů internetu. Asi 18 procent přistupuje pak k online tisku a internetovému zpravodajství nejvýše jednou týdně a pouhá 3 procenta nepoužívá pro tento účel internet vůbec. V rámci celé Evropské unie je internetové zpravodajství nejvíce rozšířeno v Lucembursku (89 procent více než jednou týdně a pouhé 1 procento vůbec), Chorvatsku a Estonsku. Naopak nejnižší podíl internetových uživatelů sleduje tento typ obsahu online ve Francii (17 procent vůbec, 23 procent nanejvýš jednou týdně), Nizozemí a Rakousku.

Graf 9: Frekvence přístupu k online tisku a internetovému zpravodajství

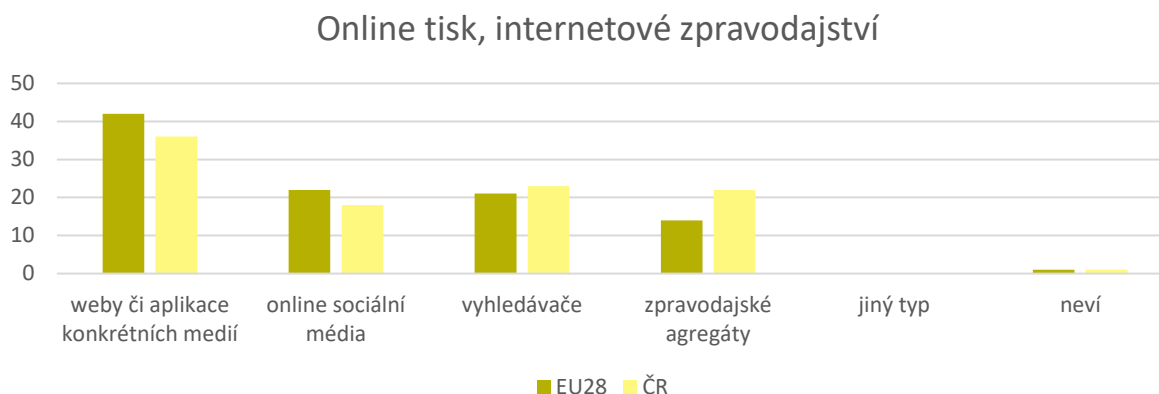

Zdroj: Eurobarometer

Pro přístup k online tisku a internetovému zpravodajství využívají čeští uživatelé internetu nejčastěji přímo weby a aplikace konkrétních médií. Konkrétně 36 procent z nich přistupuje k tisku a zpravodajství online nejčastěji touto formou. Celkem 23 procent tuzemské internetové populace využívá k přístupu k tomuto typu obsahu nejčastěji webové vyhledávače a jen o procento respondentů méně uvedlo jako nejčastější formu přístupu zpravodajské agregátory. Následují sociální média, jež využívá pro přístup ke zprávám nejčastěji 18 procent českých uživatelů internetu.

Jedno z českých specifik ve využívání internetu je patrné při pohledu na graf níže. Zatímco u jiných forem přístupu ke zpravodajství se ČR drží poblíž unijního průměru, u využívání zpravodajských agregátorů, které nabízejí výňatky s odkazy na různé původní webové stránky, tento průměr výrazně převyšuje. Ve skutečnosti je tak Česká republika jednou ze tří zemí (spolu s ní Maďarsko a Nizozemí), v nichž je využívání zpravodajských agregátorů nejvyšší v rámci EU. V případě Česka je toto vychýlení od průměru dáno zejména působením společnosti Seznam.cz, jejíž hlavní portál – a mimochodem vůbec nejnavštěvovanější webová stránka na českém internetu – je sám o sobě zpravodajským agregátorem, neboť nabízí výňatky a odkazy na množství jiných zpravodajských webů a dalších internetových portálů.

Graf 10: Cesty přístupu k online tisku a internetovému zpravodajství

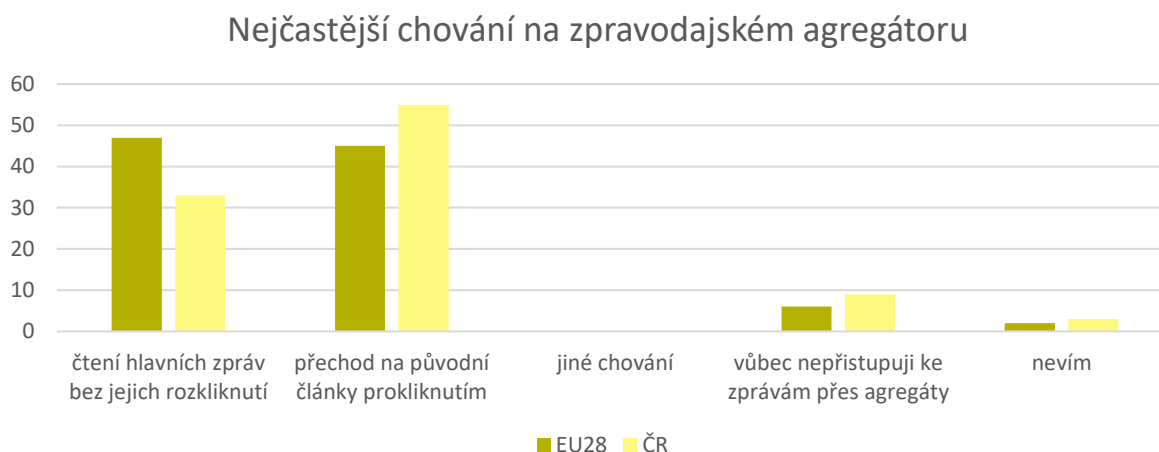

Zdroj: Eurobarometer

Z pohledu na další graf lze dále vyčíst, jak se internetoví uživatelé po přístupu na zpravodajský agregátor nejčastěji chovají. Celkem 55 procent českých uživatelů, tedy poměrně výrazně nadprůměrný podíl, na agregátech rozklikává konkrétní články (či jiné odkazy), a přechází tak na weby s originálním autorským obsahem. Naopak těch, co pouze projíždějí hlavní zprávy na agregátu, aniž by odkazy rozklikávali a vstupovali na původní web, je v ČR pouze 33 procent, což je společně se Slovenskem nejméně ze všech zemí Evropské unie.

Tato data tak naznačují, že hlavní problém týkající se zpravodajských agregátorů, tedy že nabízí ve zkrácené formě obsah jiných webů, které tak přicházejí o návštěvnost a z ní vycházející reklamní příjmy, dosahuje v České republice menší vážnosti než v jiných zemích EU. Nejhorší je tato situace v Litvě, kde pouze na úrovni agregátoru zůstane 67 procent uživatelů, kteří skrze něj přistupují ke zpravodajskému obsahu. Pouze 27 procent litevských uživatelů pak rozklikává konkrétní odkazy a přistupuje na stránky s originálním obsahem.

Graf 11: Chování uživatelů na agregátorech

Závěr z výše uvedených obrázků je zřejmý: v ČR sice lidé hodně používají zpravodajské agregátory (což je dáno do značné míry fenoménem společnosti Seznam.cz), zároveň je tu však v rámci EU vůbec nejnižší podíl těch, kteří jen projíždějí titulky, články nerozklikávají, nevstupují na web původního poskytovatele, a nepřispívají tak k jeho návštěvnosti.

Studie EuroBarometer rovněž zkoumala, jaká kritéria jsou při užívání internetu při výběru formy konzumace různých typů obsahu nejdůležitější. Respondenti dostali pro každý typ obsahu několik možností, z nichž měli možnost zaškrtnout nejvýše 4 odpovědi.

Nejčastěji uvedeným kritériem při vyhledávání online zpravodajství je ve všech zemích EU požadavek, aby byl tento obsah zdarma. V ČR tuto možnost uvedlo 81 procent uživatelů, v průměru EU pak 77 procent uživatelů. Dalšími nejčastěji zmíněnými kritérii mezi českými uživateli byly požadavek, aby služba nevyžadovala registraci uživatele (62 % v ČR, 54 % v EU), absence rušivých reklam při otevírání či čtení článků (38 % v ČR, 40 % v EU) a dobré jméno poskytovatele služby (33 % v ČR, 35 % v EU). V čem čeští uživatelé v rámci EU vynikají, je požadavek na přítomnost dalšího obsahu nad rámec faktického zpravodajství, např. v podobě infografik, možnosti chatu s ostatními uživateli apod. Jako jedno z kritérií při výběru služby ke konzumaci zpráv na internetu uvedlo tuto funkcionalitu 31 procent českých uživatelů, což je nejvíce ze zemí EU (unijní průměr činí 20 procent).

4.2.3 Základní kategorie obchodních modelů pro vydavatelské společnosti

Pro porozumění konotací článku 11 směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu je rovněž třeba nahlížet na tuto problematiku optikou obchodních modelů, pomocí nichž současné vydavatelské domy své aktivity realizují. V reakci na dynamický rozvoj digitálních technologií, jenž má právě na oblast médií zcela zásadní dopad, totiž tradiční obchodní modely přestávají být efektivní. S přehledem celkem jedenácti modelů, na jejichž základě mohou vydavatelské společnosti i v dnešní digitalizované době fungovat, tak přišlo aktuální vydání každoroční zprávy Innovation in News Media World Report 2018, vytvořené společností Innovation Media Consulting Group pro potřeby Světové asociace novin a novinových vydavatelů WAN-IFRA.

Následující výčet tak nabízí základní informace o těchto 11 obchodních modelech, pomocí kterých mohou vydavatelé efektivně fungovat v prostředí neustálého vývoje v digitální sféře. Tyto modely nejsou vzájemně vylučné, a je tak možné nalézt vydavatele, kteří v rámci své činnosti kombinují více popsaných obchodních modelů najednou. Tento výčet byl sestaven na základě publikace Innovation in News Media World Report 2018 a doplněn v rámci konzultace s Uníí vydavatelů České republiky.

1. VYDAVATEL PLACENÉHO OBSAHU

Hlavní zdroj příjmů: Předplatné nebo mikroplatby

Cílem je věrný a náročný spotřebitel, který oceňuje objektivní a relevantní obsah, který tvoří špičku kvalitního zpravodajství. Do této kategorie spadají média, která jsou jednoznačně světovými vůdci s nejvyšší důvěryhodností, pokrytím a loajalitou jejich čtenářů. Prostřednictvím různých forem placení za obsah si dokázali udržet svůj obchodní model. Pouze ti, kteří mají kvalitní žurnalistiku a zaujetí ze strany společnosti, jsou schopni na tomto modelu přežít.

Příklady: New York Times (USA), The Economist (UK), The Washington Post (USA)

2. VYDAVATEL JAKO FILANTROP

Hlavní zdroj příjmů: Crowdfunding

Strategie je zaměřena na spotřebitele, který je ochoten financovat mediální společnosti s negativními výsledky, protože podporuje jejich jasnou nezávislost a kvalitní a věrohodný obsah. Tento obchodní model je doporučen pro zahájení podnikání nebo konkrétní projekt, s cílem později dosáhnout udržitelnosti prostřednictvím jiného modelu, jako je reklama nebo digitální předplatné. Pouze ve velmi dobře rozvinutých ekonomikách bude tento model schopen růst. Regulační omezení stále omezují používání crowdfundingu.

Příklady: Guardian (UK), DeCorrespondent (Nizozemsko), MotherJones (USA), v ČR jde např. o Deník N, který formou crowdfundingu činnost započal, aby se následně stal vydavatelem placeného obsahu (tj. kategorie 1)

3. VYDAVATEL JAKO PRODEJCE

Hlavní zdroj příjmů: Vertikální integrace, elektronický prodej

Tento obchodní model je zaměřen na spotřebitele, kteří jsou vysoce segmentováni z hlediska jejich potřeb a profilu a jsou ochotni uspokojit své nákupní potřeby prostřednictvím nabízených produktů či služeb. Zástupci tohoto obchodního modelu se svým obsahem jasně zaměřily na specializované skupiny publika a exkluzivní a atraktivní inzertní projekty, které zvýšily zájem o nákup výrobků, a získaly tak zájem inzerentů. S postupným nárůstem elektronického obchodu na maloobchodním trhu bude muset stále více společností rozvíjet tento model, a to buď nezávisle nebo prostřednictvím spolupráce. Hluboké porozumění čtenářům je nutností pro přežití na bázi tohoto modelu.

Příklady: Net-a-Porter (UK), BuyaCar a Dennis Publishing (UK)

4. VYDAVATEL JAKO POŘADATEL AKCÍ

Hlavní zdroj příjmů: Pořádání brandových akcí

Tento obchodní model je zaměřen na spotřebitele přitahované kvalitou a důvěryhodností značky a z tím spojenými akcemi. Zástupci tohoto obchodního modelu konsolidovali vývoj všech svých značek do jedné oblasti, kterou je prodej vstupenek a sponzoring, nebo se rozhodli vytvořit samostatné obchodní jednotky sladěné s rostoucím zájmem spotřebitelů aktivně získávat nové zkušenosti. Tyto akce také generují nový obsah, data, která živí databáze, a stávají se tak pro své značky pozitivními influence-makery. Tento model by mohl představovat zhruba 20 procent celkových příjmů při propojení s dobrými obchodními značkami a se správným manažerským týmem.

Příklady: HearstLive (USA), Spirited Media (USA), The Atlantic (USA), La Nación (Kostarika)

5. VYDAVATEL JAKO KLUB

Hlavní zdroj příjmů: Členství a s tím spojené příspěvky

Tento obchodní model je zaměřen na spotřebitele, kteří prostřednictvím balíčků předplatného získávají přístup nejen k redakčním produktům, ale skrze atraktivní slevy také k širokému portfoliu produktů a služeb. Roční předplatné by mohlo být kompenzováno prostřednictvím přístupu k těmto slevám. Zástupci tohoto obchodního modelu vytvořili mohutný seznam výhod, v jejichž rámci mají předplatitelé přednostní přístup k odpovídajícím akcím, premiérám a slevám na celou

řadu služeb. Tento model vyžaduje proaktivní strategii telemarketingu, aby se zajistilo, že členové klubu jsou spokojeni a převládne jejich věrnost.

Příklady: La Nación (Argentina), El Tiempo (Kolumbie), The Atlantic (USA), The Guardian (UK)

6. VYDAVATEL ZÁVISLÝ NA REKLAMĚ

Hlavní zdroj příjmů: Nativní reklama, brandovaný obsah, programatická reklama

Tento obchodní model je postaven na zaměření zainteresovaných inzerentů k vytváření a šíření relevantních zpráv spojených s jejich značkami a na potřeby čtenářů. Zástupci tohoto obchodního modelu patří k několika z mála, které stále existují prostřednictvím robustních modelů závislých na reklamách, a to díky jejich vysoké segmentaci a profilování jejich čtenářů, kteří představují sofistikované publikum.

Příklady: Quartz (USA), The Atlantic (USA), Guardian Labs (UK), v ČR například Metro, E15 či časopis Marketing&Media

7. VYDAVATEL JAKO AGENTURA

Hlavní zdroj příjmů: Prodej značkového obsahu

Tento obchodní model je zaměřen na inzerenty, kteří nemají kapacitu na uzavírání smluv s kreativními agenturami na vytváření reklamních sdělení pro své publikum. Využitím svého potenciálu tvorby obsahu tyto společnosti utváří tvůrčí a redakční týmy, aby navrhly všesměrové marketingové kampaně a značkovou produkci obsahu pro inzerenty, které mohou být šířeny prostřednictvím mediálního portfolia. Vyžaduje to využití schopností marketingového týmu, aby mohl konkurovat tradičním reklamním agenturám s nákladově efektivními strategiemi a smlouvami o vynikající úrovni služeb.

Příklady: 23 stories od Condé Nast (USA), Remezcla (USA), CNBC Catalyst (USA), Vogue (USA)

8. VYDAVATEL JAKO OBCHODNÍK S DATY

Hlavní zdroj příjmů: Databázový marketing

Tento obchodní model je zaměřen na inzerenty, kteří chtějí zvýšit svou efektivitu v reklamních kampaních pomocí databází generovaných od samotných uživatelů mediálních společností (tj. čtenářů). Se vznikem programatické reklamy je stále důležitější mít vlastní data, abyste je mohli využívat interně, ale také je nabízet třetím stranám, abyste zvýšili efektivitu svých marketingových kampaní. Classified ads a vertikály jsou také vynikajícím prostředkem k rozšíření databází s relevantnějšími informacemi o publiku.

Příklady: ProPublica (USA), Schibsted (Norsko)

9. VYDAVATEL JAKO POSKYTOVATEL LICENCÍ ZNAČEK

Hlavní zdroj příjmů: Vývoj nových produktů a služeb

Je-li nehmotná hodnota značky vysoká, je vhodné ji využít k tomu, aby byla licence poskytnuta i jiným souvisejícím produktům nebo službám, a byly tak získány tak další související zdroje příjmů.

Všechny tyto značky mají velkou znalost, důvěryhodnost a přijatelnost ze strany svého publika. Vyvinutím nových produktů a služeb s touto pečetí kvality mohou být vytvářeny další příjmy. Ve většině zemí mají mediální společnosti dobrou znalost značek a jejich akceptace; nehmotné aktivum lze rozumně využít k rozšíření zdrojů příjmů pomocí doplňkového podnikání.

Příklady: Disney (USA), Playboy (USA), Meredith (USA), National Geographic (USA)

10. VYDAVATEL JAKO POSKYTOVATEL IT

Hlavní zdroj příjmů: Prodej softwaru

V reakci na zjištění, že interní vývoj IT je efektivní, mohou mediální společnosti nabízet svým zákazníkům konzultační a licenční IT služby pro zvýšení jejich provozní efektivity. Bohužel jen malý počet mediálních společností je schopno tento typ služeb nabídnout. Tento model vyžaduje, aby v týmu IT byla vytvořena obchodně orientovaná prodejní a konzultační kultura, která by tyto služby poskytovala zákazníkům interním i externím.

Příklady: Washington Post s ARC (USA), Svenska Dagbladet (Švédsko), Quartz (USA), The Atlantic (USA)

11. VYDAVATEL JAKO INVESTOR

Hlavní zdroj příjmů: Založení fondu

Tento obchodní model využívají investoři, kteří chtějí investovat do jiných slibných a rozvíjejících se oblastí podnikání výměnou za reklamu. Prostřednictvím aliancí s dalšími společnostmi ve stejném odvětví vytvořili zástupci tohoto modelu specializované fondy pro investice do rozvíjejícího se mediálního podnikání. Rozhodující je mít dobře rozvinutou komunitu soukromých kapitálových fondů, která může sloužit jako partner pro mediální společnosti, aby pak správně vyhodnotila tok obchodů a učinila správné rozhodnutí.

Příklady: Thomson Reuters (UK), News UK (UK), Guardian (UK)

Jak je z výčtu patrné, žádný z prezentovaných obchodních modelů nepočítá s příjmem ze strany technologických společností, skrze jejichž služby dochází k šíření obsahu vytvořeného vydavatelé (resp. autory, které zastupují), ani ze strany subjektů kolektivní správy. V případě, že by v souvislosti s implementací a pozdější transpozicí směrnice o autorském právu byly takové příjmy na straně vydavatelů realizovány, došlo by k vytvoření nového, respektive posílení dalšího zdroje příjmů, který by prostoupil napříč modely výše představenými.⁶

4.2.4 Situace vydavatelů periodického tisku v ČR

Náklad českých deníků pokračoval dle údajů společnosti ABC ČR v roce 2017 v poklesu. Meziročně klesl na 702 267 kusů, což je o 5,5 procenta méně, než v roce 2016. Tento trend, který se v posledních letech zpomaluje, lze pozorovat již přes deset let a v důsledku toho většina národních deníků dnes prodává o 45 – 65 procent méně výtisků než v polovině roku 2000. V loňském roce pouze jeden tištěný deník – Hospodářské noviny – dokázal mírně zvýšit svůj náklad,

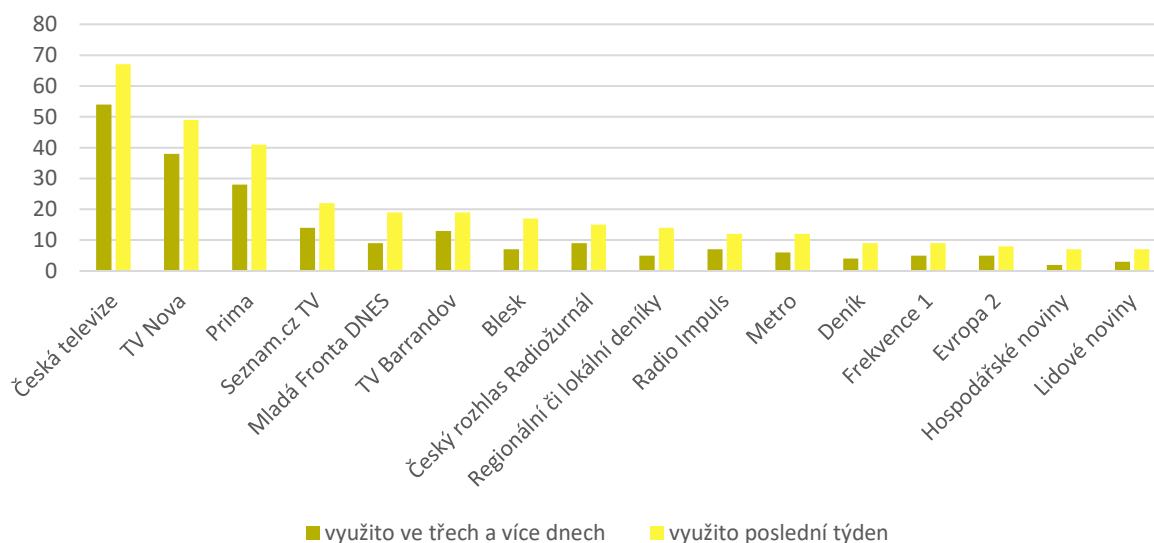
⁶ Nejde nutně o vytvoření nového zdroje, nýbrž jeho posílení, neboť již nyní vydavatelské společnosti realizují určitou část příjmů z prodeje licencí k autorskému obsahu.

a to o 5,5 procenta na 31 844. Na druhou stranu byly na trh uvedeny některé nové tiskové tituly, a to buď odděleně od již existujících on-line zpravodajských projektů (např. měsíční Revue Fórum nebo čtvrtletní Info Lab), nebo v rámci segmentů s vyššími tržbami (finanční dvouměsíčník E15 Premium, nebo čtvrtletní časopis Forbes Next). Ve světle probíhající soutěže o čtenáře uvítaly vydavatelské společnosti snížení sazby daně z přidané hodnoty pro noviny a časopisy z 15 procent na 10 procent.

Vedoucí webový portál Seznam.cz, který nadále ztrácel podíl vůči Googlu, rozšířil své mediální podnikání. Po zprovoznění zpravodajského serveru Seznam Zprávy v říjnu 2016 získal na konci roku 2017 pozemní televizní licenci pro vlastní televizní kanál Televize Seznam. Další online hráči, jako je například internetová televize Playtvak.cz, která zahájila vlastní komediální seriál Single Lady, se pokoušeli zvýšit nabídku originálního obsahu.

V další části jsou prezentovány údaje zachycené každoroční studií *Digital News Report 2018* z dílny Reuters Institute, jež se zabývá vývojem na mediálních trzích v celkem 37 zemích světa. Následující graf ukazuje míru využití různých poskytovatelů zpravodajského obsahu v segmentech televizního vysílání, rozhlasu a tisku (myšlena tištěná média, tzv. print). Jak je z grafu vidět, v tomto ohledu jsou nejvíce využívány televizní stanice, zejména pak trojice veřejnoprávní Česká televize a komerční TV Nova a Prima, jež se v rámci sledování, zda byly jako zdroj zpravodajství využity v posledním týdnu, dostaly nad hranici 40 procent.

Graf 12: Využití různých poskytovatelů zpravodajství (televize, rádio, fyzický tisk)

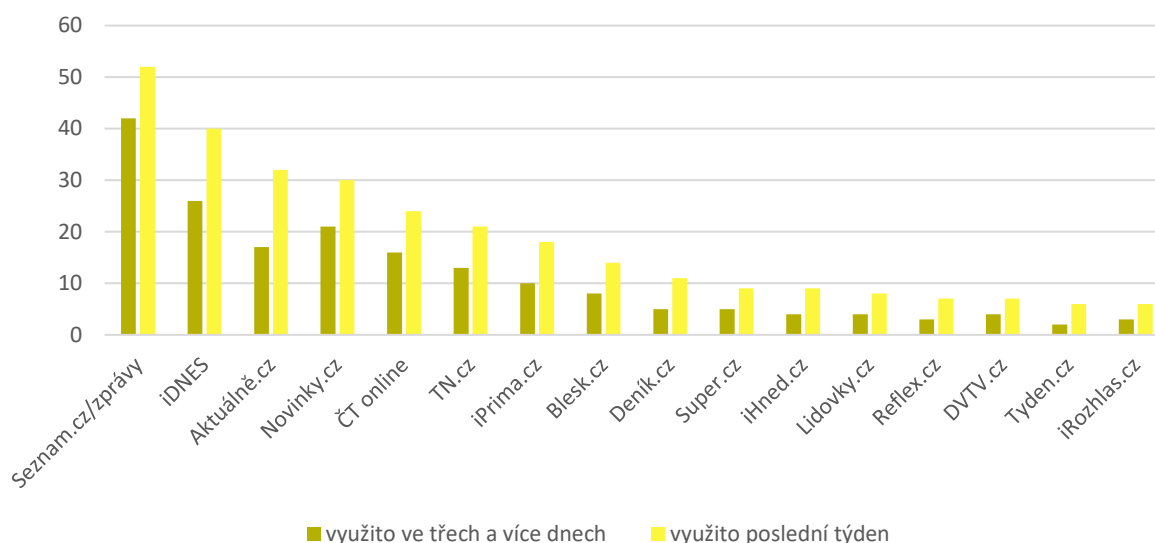

Zdroj: <http://www.digitalnewsreport.org/survey/2018/czech-republic-2018/>

V následujícím grafu jsou také zobrazeny míry využití různých poskytovatelů zpravodajského obsahu, avšak tentokrát v online prostoru. Na prvním místě se zde umísťuje společnost Seznam.cz, jež poskytuje jak vlastní zpravodajství, tak především svou domovskou stránku, jež je nejnavštěvovanějším tuzemským agregátorem online obsahu a vůbec nejčastěji navštěvovanou webovou stránkou v ČR. Na dalších místech následují iDNES (vydavatel MAFRA), Aktuálně.cz (Economia), Novinky.cz (Borgis) a zpravodajský portál veřejnoprávní České televize. Do tabulky by se dále dostal ještě server Parlamentnilisty.cz, jenž v posledním týdnu navštívilo 17 procent

uživateli, nicméně metodika, kterou Reuters Institute pro tyto studie využívá, neřadí tento server mezi tradiční poskytovatele zpravodajského obsahu. Proto není v grafu uveden.

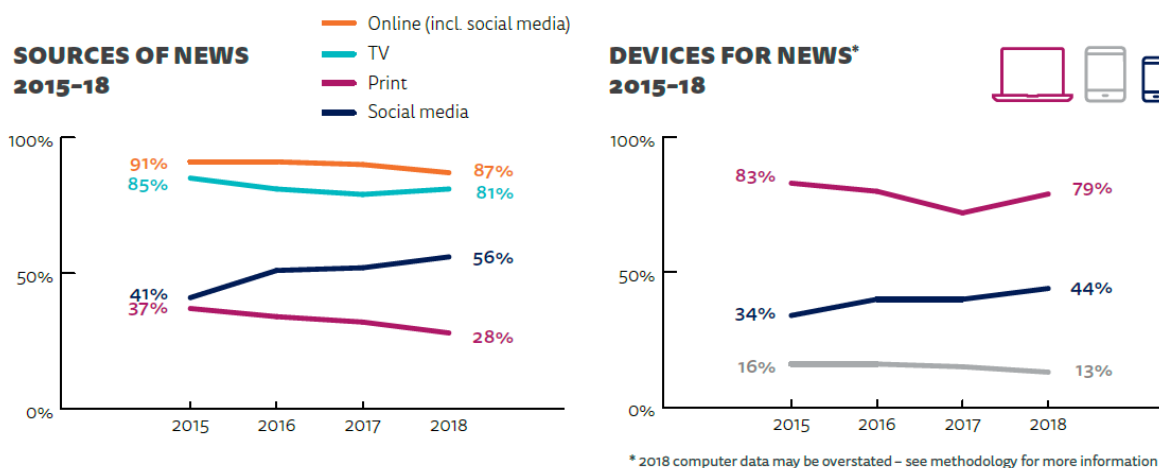
Graf 13: Využití různých poskytovatelů zpravodajství (online)

Zdroj: <http://www.digitalnewsreport.org/survey/2018/czech-republic-2018/>

Na další dvojici grafů lze vidět různé formy, kterými uživatelé v ČR dle dat Reuters Institute přistupují ke zpravodajskému obsahu. Nejvyšší podíl si s nárůstem drží internet a televize, nicméně jejich podíly stagnují či spíše mírně klesají. Naopak prudce roste využití jedné ze složek internetu, tedy sociálních sítí, v přístupu ke zpravodajství, a naopak dlouhodobě klesá míra využití tištěných médií. V rámci internetového přístupu si pak první místo stále drží počítače, nicméně podíl mobilních telefonů se rychle zvyšuje.

Graf 14: Formy přístupu uživatelů v ČR ke zpravodajskému obsahu

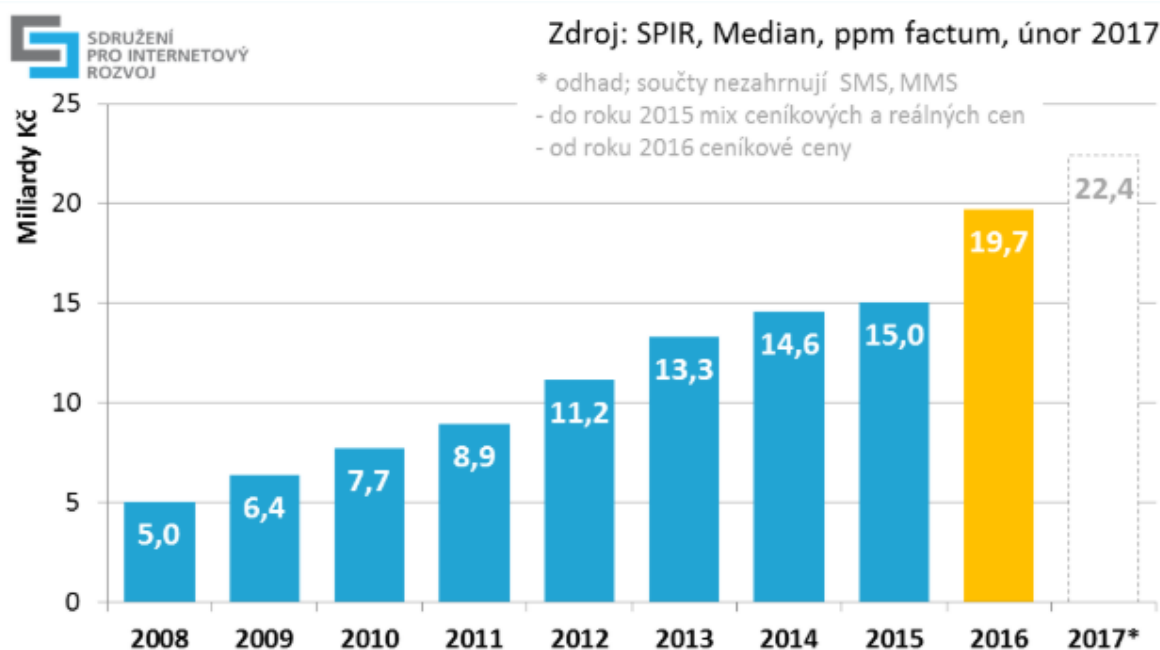

Zdroj: <http://www.digitalnewsreport.org/survey/2018/czech-republic-2018/>

4.2.5 Internetová inzerce v ČR

Jak vyplývá z údajů Sdružení pro internetový rozvoj (SPIR), objem internetové inzerce v ČR dosáhl v roce 2016 hodnoty 19,7 miliardy korun, což představuje zhruba pětinu hodnoty veškerých reklamních výdajů napříč různými mediatypy v ČR. Oproti roku předcházejícímu tak došlo k meziročnímu nárůstu o 31 procent, jehož zdrojem bylo zejména navýšení investic do reklamy ve vyhledávání, v obsahových sítích a RTB. Celkově se dle dat SPIR stále potvrzuje poměrně výrazně rostoucí trend ve využívání online forem inzerce.

Graf 15: Vývoje celkových výdajů do internetové inzerce v ČR (2008-2017, v mld. Kč)*

Zdroj: SPIR, Median, ppm factum

V rámci internetové reklamy je rozlišováno několik druhů inzerce. Následující přehled je představen na základě dělení SPIR:⁷

Celoplošná (display) reklama:

bannerová inzerce na stránkách vydavatelů ve standardních (bannery, skyscraper, leaderboard ...) i nestandardních formátech (rozšiřitelné a překrývací formáty). Patří sem i videobannery. Do display reklamy jsou započítány i obsahové reklamní sítě a RTB reklamy.

Search (reklama ve vyhledávání):

placené výsledky vyhledávání zobrazované ve vyhledávacích vedle výsledků organického vyhledávání nebo také na prémiových pozicích.

Programmatic (programatická reklama):

⁷ Převzato od SPIR. Dostupné online např. na <http://www.inzertnivykony.cz/terminologie-metodika>.

automatizovaný proces nákupu a prodeje digitálního inzertního prostoru. Do display programmatic je započítávána reklama v obsahových sítích a RTB způsobem obchodovaná reklama.

Obsahové síť:

kontextová reklama zobrazovaná v obsahových sítích, která využívá text i klasické bannerové display formáty. Obsahové síť jsou započítány pod display reklamu.

PPC reklama:

prodej reklamy výkonostním modelem, ve kterém se platí za prokliky nebo skutečně přivedené návštěvníky, nikoliv za počet zobrazení či časové období jako je tomu např. u bannerové reklamy nebo přednostních zápisů v katalogích. Oproti celoplošné reklamě je charakteristická prodejem v reálných cenách inzerce. Používá se v reklamě ve vyhledávání, obsahových sítích a RTB.

Videoreklama:

zahrnuje reklamu v přehrávači (in-stream) v podobě reklamních spotů před, po nebo během videa a reklamních sdělení publikovaných přes přehrávaný obsah (overlay). Podíl videoreklamy lze určit ze všech složek display reklamy.

Mobilní reklama:

zahrnuje reklamu zobrazenou při prohlížení internetu z mobilních zařízení (mobilní telefony, tablety) a reklamu cílenou na mobilní zařízení ve vyhledávání a obsahových sítích. Podíl mobilní reklamy lze určit ze všech složek display reklamy.

RTB (real-time-bidding):

je typ obchodního modelu prodeje reklamy cílené na požadované publikum, kdy každá imprese je dodávána v reálném čase automatickými systémy podle vhodnosti pro danou cílovou skupinu. V RTB modelu je často využíváno geografického, jazykového nebo behaviorálního cílení reklamy na základě předchozí aktivity a zájmu uživatelů. RTB model je charakteristický aukčním prodejem v reálných cenách inzerce. RTB způsobem obchodovaná reklama je započítána pod display reklamu.

Řádková inzerce (classifieds):

placené inzeráty v databázích produktů.

Katalogy (directories):

katalogy se záznamy firem s možností placených prémiových pozic.

Nativní reklama a PR články:

placené produktové články zadavatelů umístované mezi obsahové články médií.

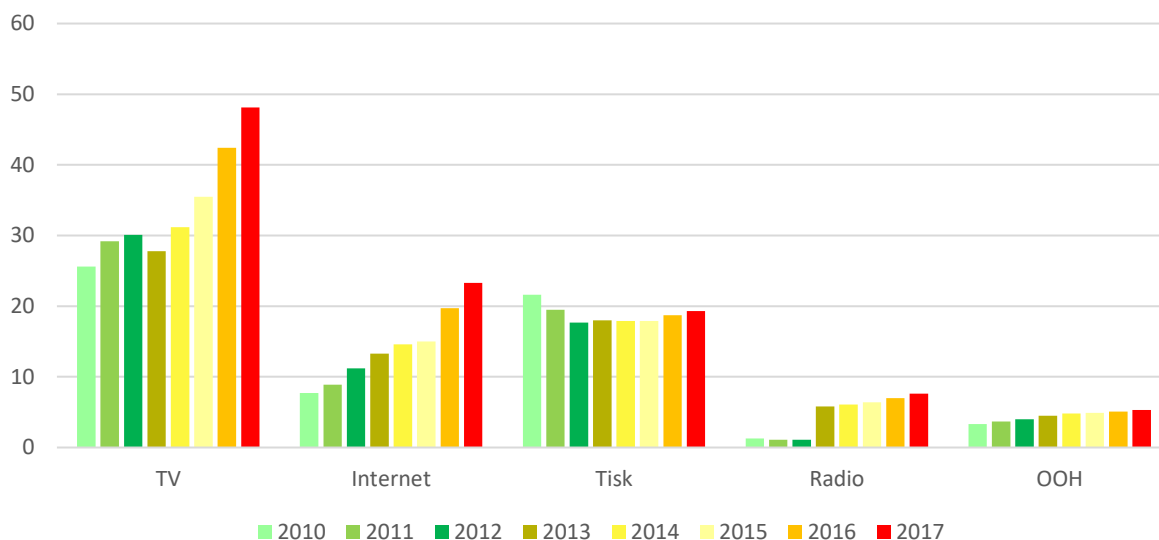
SMS/MMS:

placené reklamní zprávy SMS a MMS distribuované přes operátorské sítě. Inzertní výkon reklamních SMS a MMS není započítán do celkového objemu internetové reklamy.

Největší část inzertních výdajů v rámci online reklamy, konkrétně to bylo 14,2 mld. Kč, připadla v roce 2016 na celoplošnou (display) reklamu. Následuje reklama ve vyhledávání, do které investovali inzerenti 4,7 mld. Kč, a dále katalogy a řádková inzerce (900 mil. Kč). Z celkové display reklamy tvořila necelou pětinu (19 procent, tj. 2,75 mld. Kč) videoreklama.

Od roku 2008, kdy se začal SPIR průzkum online inzertních výkonů, je patrný dlouhodobý trend růstu inzertních výdajů do internetové reklamy. Během posledních let pak dochází k navyšování investic také do televizní reklamy, zatímco reklama tisková a OOH reklama stagnuje. Reklama v rozhlasu stagnuje zhruba od roku 2013.

Graf 16: Vývoj podílů jednotlivých mediatypů (absolutně, v procentech)

Zdroj: SPIR, MEDIAN, ppm factum, Nielsen Admosphere, Kantar Media

Co se týče příjmů z online inzerce jednotlivých společností na českém internetovém trhu, také zde lze čerpat z údajů SPIR. V roce 2016 deklarovala za internetovou display reklamu v ceníkových cenách nejvíce společnost Seznam.cz, a to více než 2,5 miliardy Kč, což bylo o 6 procent více než v roce 2015. Na druhém místě se umístila společnost MAFRA s 915 mil. (meziroční nárůst o 42 procent) a na třetím místě Economia s 872 mil. (meziročně nárůst o 37 procent). Pořadí jednotlivých provozovatelů (včetně mediazastupitelů) seřazených podle výše příjmů z internetové display reklamy v ceníkových cenách za rok 2016 je obsahem následující tabulky. U nezapojených médií zaznamenala služba AdMonitoring v roce 2016 v součtu výkon 300 mil. Kč. Ceny jsou uvedeny včetně barterů.

Jak si nicméně lze povšimnout, v tabulce nejsou uvedeny dvě technologické společnosti, jež patří v souvislosti s článkem 11 k nejvýznamnějším dotčeným subjektům. Jedná se o velké globální hráče Google a Facebook. Důvodem, proč jejich příjmy z online reklamy v tabulce nejsou uvedeny, je to, že tyto společnosti své příjmy za ČR veřejně nedeklarují. Jejich výše tak může být pro veřejnost stanovena pouze pomocí odhadů. Například Sdružení pro internetový rozvoj takto odhaduje, že příjmy Googlu z internetové reklamy se v České republice pohybují v rozmezí 4 až 6 miliard korun.

Provozovatelé		T2015	T2016	T2017(1-3)	Y2Y 16/15	Y2Y 17(1-3)/16(1-3)
1.	Seznam.cz	2 407 107 145 Kč	2 548 174 509 Kč	583 558 964 Kč	6%	21%
2.	MAFRA	646 720 761 Kč	915 326 691 Kč	279 680 321 Kč	42%	91%
3.	Economia	637 083 559 Kč	871 894 732 Kč	207 781 331 Kč	37%	2%
4.	CZECH NEWS CENTER	283 435 015 Kč	658 528 320 Kč	157 812 545 Kč	132%	72%
5.	FTV Prima	360 846 400 Kč	339 845 587 Kč	63 014 432 Kč	-6%	-4%
6.	CET 21	284 321 812 Kč	322 747 037 Kč	88 736 058 Kč	14%	43%
7.	Mladá fronta	449 791 620 Kč	205 042 048 Kč	15 939 111 Kč	-54%	-79%
8.	Impression Media *	176 049 740 Kč	200 660 244 Kč	38 319 126 Kč	14%	8%
9.	AdActive.cz	211 836 061 Kč	149 405 323 Kč	48 614 054 Kč	-29%	87%
10.	Allegro AdMarket *	266 298 821 Kč	117 567 075 Kč**	-	-56%	-
11.	Business Media	65 852 295 Kč	51 607 991 Kč	6 250 262 Kč	-22%	-34%
12.	Internet Info	48 958 199 Kč	49 282 726 Kč	12 853 768 Kč	1%	29%
13.	Finance media	151 466 133 Kč	26 960 677 Kč**	-	-82%	-
14.	AliaWeb	31 017 716 Kč	20 365 980 Kč	3 807 209 Kč	-34%	-41%
15.	BURDA Praha	-	11 491 445 Kč**	5 122 327 Kč	-	-
16.	Nezapojená média	255 739 694 Kč	300 010 473 Kč	43 102 740 Kč	17%	-30%

* mediazastupitelství, ** neúplný rok

Zdroj: SPIR

4.3 Popis praxe v dané oblasti

Jak již bylo uvedeno v podkapitole věnující se popisu stávajícího stavu, a následně specifikováno na datech Eurobarometru, velmi významná část společnosti využívá k přístupu ke zpravodajství a online tisku služeb internetových vyhledávačů a takzvaných agregátorů.

Za agregátory lze považovat webové platformy, jež nabízí úryvky / náhledy internetového obsahu (například začátky článků), jenž byl vytvořen jiným subjektem. Textové úryvky a nadpisy článků jsou často doprovázeny i obrázkem, přičemž do budoucna lze očekávat stejné využívání i u videosouborů. Nedílnou součástí je pak odkaz na web s původním obsahem, čímž dávají agregátory uživateli možnost se jednoduchým kliknutím dostat na originální článek v plném rozsahu.

Vyhledávači jsou pak míněny klasické webové vyhledávací služby, jež nabízí uživatelům na daný dotaz (text) množství seřazených odkazů na různé internetové stránky. Podobně jako v případě agregátorů se však i ve výsledcích vyhledávačů objevují i další informace než jen samotné odkazy. Často jde o úryvky textů (např. i celé odstavce), obrázky, či některé základní údaje z původního článku extrahované. Tyto údaje jsou souhrnně označovány jako takzvané snippety. Klasický snippet se skládá ze tří částí:

- Titulek – například název zpravodajského článku,
- URL adresa – přesná adresa stránky s originálním obsahem;
- Popis – krátký text extrahovaný z odkazované originální stránky. Může jít například o začátek článku, často se například do omezené velikosti popisu vejde celý perex odkazovaného zpravodajského článku, což způsobuje přenos významného podílu informací k uživateli již na úrovni vyhledávače.

Na každé vyhledávané heslo je stránce s výsledky vyhledávání (SERP - Search engine results page) zobrazován určitý počet snippetů (zpravidla deset) seřazených pod sebou, a v některých případech mimo ně také rozšířený snippet, tzv. rich snippet, jenž obsahuje kromě výše uvedených i jiné informace extrahované ze stránek s originálním obsahem. Také v tomto případě tak dochází k zobrazování obsahu, jehož tvůrcem je jiný subjekt než provozovatel vyhledávače / agregátu.

Pro uživatele internetu představují vyhledávače i agregátory velmi efektivní a pohodlný způsob přístupu k online obsahu, a není tak divu, že je jejich popularita vysoká. Na jednom místě mají současně zprávy z mnoha různých zdrojů, přičemž jejich výběr si mohou v některých případech i customizovat dle vlastních preferencí (např. nastavit si, z jakých zdrojů se články budou zobrazovat, v jakém počtu, v jakém pořadí, z jakých témat apod.). Na základě úryvků zobrazovaných zpráv či jiných údajů si tak uživatelé mohou vybrat, které si rozkliknou pro přečtení kompletního díla a které nikoliv. A zároveň některým uživatelům v rámci konzumace zpráv tyto nabízené úryvky stačí, po přečtení nadpisu, případně krátkého výňatku zobrazeného ve výsledcích vyhledávání nebo na agregátoru, jsou již informačně saturováni, a odkaz na originální článek tak vůbec nepoužijí.

V takovém případě však dochází k situaci, kdy uživatel sice konzumuje vytvořený obsah (byť ne v celém rozsahu), avšak na web autora či držitele licence již nevstoupí, a nekonzumuje tak reklamu, jež se do značné míry podílí na příjmech tohoto autora či držitele licence.⁸ Naopak, vyskytuje-li se na vyhledávači či agregátoru také reklama, realizuje příjem z ní provozovatel tohoto vyhledávače nebo agregátoru, a to i přesto, že není tvůrcem nabízeného obsahu. Zásadní kategorie nákladů a přínosů, které tři hlavní dotčené strany, tedy uživatelé, vydavatelé a provozovatelé vyhledávacích služeb a agregátorů, s takovou praxí mají, shrnuje tabulka níže.

Tabulka 6: Stěžejní kategorie nákladů a přínosů pro hlavní dotčené strany

Subjekt	Náklady	Přínosy
Uživatel / spotřebitel	(Místo reklamy na originálním webu konzumuje reklamu na vyhledávači / agregátoru)	Efektivnější přístup k obsahu
Vydavatel	Vytváří obsah, který uživatelé konzumují jinde, což působí negativně na příjmy z reklamy	Jeho obsah se dostane k většímu počtu potenciálních uživatelů
Provozovatel agregátoru či vyhledávače	Provoz vyhledávače / agregátoru a licenční náklady	Realizuje příjmy z prodeje reklamy, ačkoliv není tvůrcem obsahu

Uživatel za takové praxe převážně benefituje. Prostřednictvím vyhledávače či agregátoru má možnost na jednom místě dosáhnout na zprávy z velkého množství zdrojů, může si mezi nimi na základě úryvků, obrázků či nadpisů vybrat tu nejvhodnější k přečtení, a obecně tak dochází ke snížení jeho nákladů (především časových) na konzumaci informací. Proto jsou také obě tyto služby

⁸ Je běžnou praxí, že původní autoři (reportéři, novináři apod.) v pozici zaměstnanců vydavatelství převádějí autorská práva k jimi vytvářenému obsahu na základě svého smluvního vztahu s těmito vydavateli. Někdy tak činí rovněž autoři v pozici nikoliv zaměstnanců, ale externích dodavatelů.

ve společnosti velmi populární. Místo reklamy na originálním webu (např. stránkách jednotlivých mediálních domů) pak uživatel konzumuje reklamu vyskytující se ve výsledcích vyhledávání nebo na agregátoru.

V opačné pozici je však vydavatelská společnost, tedy tvůrce (případně jeho zástupce) obsahu. Kvůli tomu, že někteří uživatelé přestanou dané informace konzumovat na úrovni vyhledávače či agregátoru, nevstupují na jeho stránky, a nekonzumují tak na nich umístěnou reklamu. Jak vyplývá z dat prezentovaných v dřívější kapitole, právě tato reklama se do značné míry podílí na příjmech vydavatele, a tedy na schopnosti financovat tvorbu obsahu. Podle zástupců vydavatelů tak hrozí, že s poklesem návštěvnosti a s tím souvisejícím poklesem příjmů z reklamy dojde k omezení činnosti vydavatelů, a v konečném důsledku k poklesu rozmanitosti, plurality, spolehlivosti a kvality jimi poskytovaného obsahu. To by následně vedlo ke škodě občanů i celkového demokratického politického vývoje v jednotlivých zemích.

Jak také ukazuje tabulka výše, také na straně vydavatelů nicméně existují v souvislosti s popsanou praxí využívání vyhledávacích služeb a agregátorů přínosy, jakkoliv jsou jen velmi obtížně kvantifikovatelné. Díky tomu, že je na těchto platformách zobrazován obsah z mnoha různých zdrojů, rozšiřuje se okruh uživatelů, které mohou vydavatelské domy na internetu oslovit. Zatímco při neexistenci těchto služeb by uživatel při konzumaci zpráv pravděpodobně navštívil jen omezený počet zpravodajských webů, díky nim má možnost si v krátké době na jednom místě prohlédnout nabídku zpravidla širší, a z ní si buď vybrat články, které rozklikne, nebo se spokojit s úryvky na vyhledávači / agregátoru. Pro vydavatele tak oba typy služeb zároveň představují platformu, na které může odkazy na jejich obsah vidět vyšší počet uživatelů, a tedy i vyšší počet potenciálních konzumentů reklamy. Vzhledem k oblíbenosti vyhledávačů i agregátorů napříč veřejností je tak pochopitelně v zájmu vydavatelů, aby se na nich jejich obsah vyskytoval. V některých případech jsou dokonce vydavatelé na svém zařazení do výsledků vyhledávání či do portfolia nabízeného na agregátech existenčně závislé, a jejich vyloučení z těchto služeb by jim zcela znemožnilo schopnost svůj provoz financovat. Jejich cílem tak není využívání (i komerčnímu) jimi vytvořeného autorského obsahu na agregátorech zabránit, nýbrž dosáhnout adekvátní kompenzace za to, že obsah jimi vytvářený je monetizován technologickými společnostmi, které se na této tvorbě nijak nepodílí. Jinak zde totiž z pohledu vydavatelů dochází k situaci, kdy hlavní beneficent prodeje internetové reklamy je zcela oddělen od tvůrce obsahu, díky němuž je reklama v internetovém prostředí umístěna.

V pozici tohoto beneficenta je pak provozovatel vyhledávače či agregátu. Tento subjekt nabízí ve výsledcích vyhledávání či v portfoliu agregátoru obsah, jeho vytvoření nefinancuje, a realizuje přitom významné prostředky z prodeje reklamy. Proti těmto příjmům sice stojí provozní náklady a náklady na zakoupené licence, avšak ty dle odhadů dosahují jen zcela zanedbatelné výše oproti příjmům z reklamy. Jak ovšem upozorňují někteří zástupci z řad vydavatelů, podmínky v těchto licenčních smlouvách jsou spíše odrazem toho, jak silnou vyjednávací pozici strany mají. Vzhledem k tomu, že někteří vydavatelé jsou tak do značné míry nebo i zcela existenčně závislé na tom, aby provozovatelé vyhledávačů a agregátů jejich obsah zobrazovaly, je jejich pozice v tomto vyjednávání velmi slabá, a z licenčních smluv s velkými technologickými společnostmi tak benefitují jen velmi omezeně.

Obecně lze říci, že zástupci vydavatelů nezpochybňují obchodní modely technologických společností, jež jsou do značné míry postaveny na zpřístupnění a monetizaci obsahu, jehož tvůrcem

je někdo jiný. Nechtějí tak z platform těchto firem stahovat obsah, nicméně chtějí pro uživatele zajistit obsah kvalitní a dostupný, přičemž se obávají, že jinak hrozí vyplnění prostoru po nich žurnalistikou levnou, nekvalitní a třeba i spojovanou s výskytem fake news, jejíž obchodní modely jsou postaveny na jiných základech než modely klasické profesionální žurnalistiky.

4.4 Diskuze možných legislativních a nelegislativních změn

Tato kapitola pojednává o možných podobách potenciální transpozice předmětných ustanovení článku 11 směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu do české národní legislativy, a to z pohledu potenciálně dotčených subjektů, s nimiž byly v rámci této analýzy provedeny konzultace.

4.4.1 Navrhovaná řešení k implementaci ustanovení článku 11

V rámci přípravy tohoto dokumentu oslovil zpracovatel se žádostí o konzultaci množství stran potenciálně dotčených implementací ustanovení článku 11 předmětné směrnice. V návaznosti na to pak se zástupci několika stran konzultace uskutečnil. Jednalo se jak o zástupce sektoru technologických (internetových firem), tedy v této problematice za stranu provozovatelů internetových vyhledávačů a agregátorů, tak o zástupce strany vydavatelů. S ohledem na míru responzivity došlo během přípravy těchto analýz celkem ke čtyřem konzultacím se zástupci na straně vydavatelů a k jedné konzultaci se zástupci sektoru internetových společností.

Zpracovatel na tomto místě upozorňuje, že v obou oddílech jsou v souladu se zadáním této analýzy prezentovány postoje dotčených subjektů.

4.4.1.1 Pozice strany vydavatelů

Zástupci za stranu vydavatelů obecně spatřují v předmětné směrnici a její implementaci do českého právního řádu zásadní prostředek umožňující narovnání pozice vydavatelů vůči technologickým společnostem. Některé tyto technologické společnosti se totiž v rámci své činnosti na internetu dopouštějí jednání, které může mít negativní dopad na tradiční poskytovatele obsahu, a to takovým způsobem, že užívají obsah produkovaný vydavatelí (zejména tradiční kvalitní žurnalistiku) k poskytování vlastních služeb (zejména pak k prodeji online reklamy, jež tvoří dominantní část jejich příjmů). Tato situace je aktuální napříč zeměmi Evropské unie, jakož i v řadě zemí mimo ni, přičemž snaha o její nápravu zatím nikde nebyla efektivní. Některá řešení do této chvíle přijatá v jednotlivých zemích dle názoru zástupců vydavatelů nelze považovat za dostačující.

Podle jednoho ze zástupců vydavatelů, s nimiž byly vedeny konzultace, je užití autorských děl na internetu podle aktuálně platné legislativy možné dvěma způsoby:

- a) bez souhlasu nositele autorských práv,

Takové užití autorských děl online je možné v případě, pokud to autorský zákon umožňuje (např. prostřednictvím volného užití děl či zákonné licence). Na tyto výjimky se uplatňuje tzv. třístupňový test podle § 29 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona, podle něhož lze výjimky a omezení práva autorského uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.

- b) se souhlasem nositele autorských práv

Takové užití autorských děl online je možné na základě licenční smlouvy, jejíž podmínky, včetně způsobu, rozsahu a doby užití a odměny, si strany mezi sebou sjednají.

Užívání obsahu ze strany technologických společností pak dle zástupce strany vydavatelů spočívá zejména v tom, že tito poskytovatelé vyhledávačů zobrazují výsledky vyhledávání způsobem, který lze považovat za užití autorských děl, aniž by k tomu měli souhlas nositele autorských práv (jedná se o části textů, obrázky – v jejich případě uživatel ani nemusí pro jejich plné zobrazení přejít na příslušnou stránku, na které je obrázek publikován, do budoucna lze očekávat stejné užívání videosouborů ve výsledcích). Dále pak technologické společnosti zobrazují články (nebo jejich části) vytvořené jinými osobami (zpravidla vydavateli) ve svých službách nahrazujících zpravodajství poskytované vydavateli, tj. v rámci zpravodajských agregátorů.

Nástin optimálního modelu implementace znění článku 11 ze strany vydavatelů

V následující části jsou vytyčeny základní kontury optimálního modelu implementace a následné národní transpozice ustanovení článku 11 směrnice o autorském právu z pohledu převážné části konzultovaných vydavatelů. Jedná se tedy o mechanismus, na jehož základě by dle představ vydavatelů mělo probíhat přerozdělení části příjmů technologických firem směrem k tvůrcům obsahu, z něhož tyto technologické firmy realizují příjmy prostřednictvím prodeje reklamy.

Box 5: Optimální model implementace za stranu vydavatelů

Dotčené technologické společnosti, jejichž obchodní model je do značné míry postaven na monetizaci obsahu vytvořeného jiným subjektem, by povinně odvedly určitou část příjmů do ustanoveného fondu kolektivní správy autorů. Jelikož v oblasti vydavatelů periodického tisku kolektivní správa v současné době neexistuje, byl by pro tuto oblast vytvořen nový kolektivní správce. Tento kolektivní správce, jenž by zastupoval všechny v něm akreditované vydavatele, by následně na základě vektoru objektivních kritérií jemu svěřenou část (tedy část určenou pro sektor vydavatelů) prostředků distribuoval mezi jednotlivé vydavatele. Tím by bylo zajištěno, aby se alespoň část příjmů inkasovaných technologickými společnostmi dostala do rukou autorů, kteří obsah, ke kterému se reklama prodává, vytvářejí.

Přítomnost kolektivního správce má v tomto modelu za cíl především zajistit, aby licenční podmínky mezi technologickými společnostmi a tvůrci chráněného obsahu byly nastaveny spravedlivě, a nikoliv na základě vyjednávací síly subjektů v jednotlivých dvoustranných vztazích. Kolektivní správce by tak povinně zastupoval všechny vydavatele (v současnosti v České zhruba 2 000 takových subjektů), kteří by měli zájem se o přerozdělené prostředky přihlásit a kteří by splnili předem daná kritéria pro získání akreditace. Tyto podmínky by mohly zahrnout různá kvalitativní a kvantitativní kritéria a jejich cílem by bylo zejména oddělit profesionální vydavatele od služeb, které například jen přebírají cizí obsah či se podílí na šíření dezinformací a fake news. Konkrétní podoba kritérií, stejně jako konkrétní podoba řady dalších parametrů, jež tento model předpokládá, by měla vyjít v návaznosti na finální znění potenciálně ratifikované směrnice, a to na základě dialogu různých zainteresovaných subjektů.

Pro fungování výše představeného modelu by bylo zcela zásadní přesně nadefinovat a zodpovědět, mimo jiné, zejména následující otázky:

- 1) Jakým způsobem, na základě jakých kritérií definovat technologické společnosti, na něž by tento model potenciálně dopadl?

Jde o zásadní otázku, jejíž zodpovězení určí, které společnosti se v případě zavedení nového mechanismu stanou čistými plátcí do systémů kolektivní správy, a kteří nikoliv. Hlavním určujícím parametrem by v této věci dle názorů vydavatelů měla být míra, do jaké je obchodní model daných společností postaven na monetizaci obsahu, jehož tvůrcem jsou jiné subjekty.

- 2) Jakým způsobem určit výši prostředků, jež by technologické společnosti odvedly do fondu kolektivní správy autorů?

Jde o další zcela klíčovou otázku, u níž se předpokládá velmi živá diskuze, neboť jde o samotnou výši prostředků, kterou ze svých rozpočtů technologické firmy odvedou do systému kolektivní správy. Dle názorů zástupců vydavatelů by bylo logické, aby byla výše těchto odvodů odvozena od té kategorie příjmů, jejichž realizaci do značné míry právě obsah vytvářený vydavateli (či jejich zmocniteli) umožňuje. Tím jsou míněny příjmy z prodeje internetové reklamy. Vydavatelé argumentují tím, že je to do jisté míry právě jejich obsah, který uživatelé internetu na síti popotávají, a konzumují tedy na cestě za uspokojením této poptávky reklamu na vyhledávacích či agregátorech.

Navrhují proto, aby byla celková hodnota prostředků odvedených technologickými společnostmi do systému kolektivní správy stanovena jako určité procento z příjmů realizovaných těmito společnostmi v prodeji online reklamy. Problémem je, že v současné situaci není možné na základě veřejně dostupných dat určit přesné výše těchto příjmů u všech významných technologických firem působících na českém trhu. Některé subjekty (např. SPIR či pochopitelně technologické společnosti samy) nicméně těmito daty disponují, a bylo by tak optimální je případně v rámci následného dialogu využít.

Stejně tak na další diskusi závisí konkrétní výše podílu, jenž by technologické firmy odváděly ze svých příjmů z online reklamy. Zástupci vydavatelů, s nimiž proběhly konzultace, navrhovali hodnoty v rozmezí 3 – 11 procent. Tyto hodnoty jsou stanoveny buď na základě kvalifikovaných odhadů (jakožto výše prostředků nutných k pokrytí stávajících požadavků kolektivní správy v oblasti audiovizí, hudby, skladatelů, literatury a vydavatelů), nebo na základě odhadů realizovaných na německém trhu pro potřeby žaloby tamního kolektivního správce VG Media proti společnosti Google (tento odhad hovoří o 6-11 procentech z výnosů Google na německém trhu). V každém případě by však stanovení konkrétní výše poplatku muselo být předmětem nezávislé odborné analýzy.

Naopak zástupce za stranu technologických společností, se kterým zpracovatel danou problematiku konzultoval, považuje podobný způsob ‚paušální platby‘ za sice asi nejjednodušší pro implementaci, nicméně z jejich pohledu zcela nepřijatelný, neboť vůbec nezohledňuje intenzitu, s jakou se daná online platforma na ‚vysávání‘ zisku od vydavatelů podílí. Když už by tak ke kalkulaci adekvátního podílu došlo, měl by výpočet dle tohoto

zástupce technologické firmy sestávat z celé řady parametrů (včetně např. průměrného času stráveného uživatelem na platformě).

3) Jakým způsobem přerozdělit vybrané prostředky, aby došlo ke spravedlivé distribuci mezi jednotlivé autory, tvůrce obsahu?

Také k tomuto tématu lze očekávat živou diskuzi, tentokrát však spíše mezi jednotlivými subjekty na straně vydavatelů, autorů, jejich zástupců a jiných nositelů práv a kolektivních správ. Výše prezentovaný model kolektivní správy předpokládá spravedlivé rozdělení mezi jednotlivé vydavatele (autory, nositele práv). Pro tento účel by dle názoru zástupců reprezentujících vydavatele mohl být stanoven mechanismus rozdělovací přidělené prostředky na základě vektoru různých kvalitativních i kvantitativních kritérií definujících rozsah a kvalitu žurnalistické činnosti – například počet vydaných článků, počet FTE úvazků vykonávajících žurnalistickou činnost, čtenost vytvořeného obsahu, počet odkazů na vytvořený obsah aj. V každém případě by však i definování tohoto mechanismu muselo být předmětem diskuze a nezávislé odborné analýzy.

Podle názorů dvou z oslovených zástupců vydavatelů není třeba se obávat situace, že by se vydavatelé mezi sebou na tomto mechanismu nedohodli, a to i navzdory tomu, že různí vydavatelé poskytují obsah různého charakteru, a tedy mohou mít jiné ideální představy o přesné podobě zmíněného vektoru. Jako důkaz vzájemné dohody na fungujících pravidlech měření čtenosti je například společný průzkum Media Projekt, který se řídí jednotnou metodikou a realizují jej pro Unii vydavatelů nezávislé společnosti zaměřené na měření a výzkum trhu.

Existence jednoho kolektivního správce by pak měla zajistit, aby všichni vydavatelé měli vůči technologickým společnostem stejně nastavené licenční podmínky, a to včetně těch nejmenších, kteří by za jiných okolností byli svou velikostí a významem ve vyjednávání s výrazně většími technologickými hráči značně omezeni. Jeden ze zástupců vydavatelů v této souvislosti upozorňuje, že za stávající situace se řada vydavatelů obává efektivně vykonávat svá práva k obsahu, neboť tento výkon, resp. jeho následky (tj. postup technologických společností) by je mohl poškodit více než samotný zásah do jejich práv, proti kterému se brání. K zajištění prostředků pro malé vydavatele / autory, jež by splnili akreditační podmínky, pak jiný z konzultujících zástupců vydavatelů připustil také možnost, že by určitá část celkových prostředků vybraných pro vydavatele mohla být předem vyčleněna právě pouze pro nejmenší hráče. Velikost této části by přitom byla o něco vyšší, než kdyby byla určena pouze na základě již zmíněného vektoru.

Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole v části věnující se obchodním modelům pro současný mediální trh, výše popsáný mechanismus přerozdělení části příjmů realizovaných technologickými společnostmi z internetové reklamy by stávající obchodní modely doplnil a prostoupil napříč nimi na celé spektrum vydavatelů periodického tisku online. Každý vydavatel, jenž by splnil předem definovaná kritéria zaměřená zejména na kvalitu obsahu, by tak měl možnost domoci se adekvátní odměny za internetové šíření obsahu, který vytváří.

4.4.1.2 Pozice strany technologických společností

Jak již bylo uvedeno výše v této analýze, technologickými společnostmi, na něž má nová regulace zamýšlená článkem 11 směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu primárně dopadnout, jsou ty společnosti, jež na svých platformách nabízejí obsah vytvořený jinými subjekty a díky tomu inkasují příjmy z internetové reklamy. Jedná se tak zejména o provozovatele webových vyhledávačů a / nebo agregátorů internetového obsahu. Konkrétně jde zejména o nejvýznamnější globální hráče, tedy společnosti Google a Facebook, a v českém prostředí primárně společnost Seznam.cz.

Je zcela pochopitelné, že postoje technologických společností ke zmíněnému článku jsou diametrálně odlišné od postojů prezentovaných zástupci společností vydavatelských. Jsou to totiž právě tyto firmy, které by se dle navrhovaného znění směrnice měly stát plátcí do systému kolektivní správy (byť například společnost Seznam.cz by prostřednictvím své mediální divize byla zároveň i příjemcem).

Zástupci technologických firem argumentují zejména tím, že základním předpokladem pro zachování internetu otevřeného a dostupného pro co nejširší veřejnost je třeba, aby výsledky vyhledávání byly spotřebiteli zobrazovány na základě objektivních kritérií, nikoliv na základě kritérií ekonomických a obchodních. Preferují tak ustanovení určitých výjimek z působnosti směrnice, jež by právě obsahu zobrazovanému ve vyhledávačích či agregátorech (zejména ale ve vyhledávačích) autorskou ochranu neposkytovaly.

Dále technologické společnosti argumentují, že pokud by pro ně nepříznivá ustanovení směrnice (známá v laické veřejnosti také pod heslem „link tax“, tedy „daň z odkazu“⁹) prošla a byla následně transponována do národních legislativ, byly by nuceny zvážit, zda nenabídnou ve výsledcích vyhledávání jen takové výsledky, které jim to umožňují z ekonomického pohledu. Takový postup by pak dle nich dramaticky změnil objektivitu vyhledávačů, neboť někteří vydavatelé by z ekonomických důvodů nemohli být zobrazováni.

V této souvislosti je nutné zmínit kauzu, jež se odehrála ve Španělsku v roce 2014. Tamní vláda se v zájmu ochrany a podpory domácích mediálních domů pokusila zpoplatnit společnost Google za poskytování odkazů na weby španělských vydavatelů na svém agregátoru Google News. Google nicméně tuto výzvu nepřijal a španělské vydavatele ze služby Google News vyřadil. Jejich stránky byly sice dále přístupné skrze vyhledávač, nicméně na agregátoru Google News již nikoliv. Tento krok nakonec vyvolal další pokles návštěvnosti španělských zpravodajských webových stránek, a technologické firmy jej tak dodnes uvádějí jako varovný příklad neúspěšného boje za práva vydavatelů. V jiných zemích (např. v již zmiňovaném Německu) dosud k podobné problematice probíhají soudní spory. Po rozhodnutí soudu v rámci sporu mezi Googlem a frankofonními belgickými novinami byl případ v roce 2012 vyřešen dohodou o posílené spolupráci mezi společností Google a vydavatelem, aby se zvýšila návštěvnost stránek vydavatele a zvýšily se jeho příjmy z reklamy. Podobného řešení bylo dosaženo ve Francii mezi společností Google a vydavateli tisku.

⁹ Označení „link tax“ používají často zejména kritici směrnice (např. zástupci technologických společností). Technicky vzato je nicméně toto označení nesprávné. Nejedná se o daň, neboť nejde o příjem státního rozpočtu. Spíše tak lze hovořit o náhradní odměně nebo o licenčním poplatku.

Podle kritiků článku 11 existuje riziko, že budou-li technologické firmy nuceny za obsah, jehož částí ve vyhledávání či na agregátorech nabízejí, platit, pak raději tento obsah od svých služeb odstříhnou. To by mělo zásadní negativní důsledky nejen na mediální domy samotné, které by vyřazením z platforem přišly o část návštěvnosti, ale také na mediální prostor jako takový, neboť profesionální tvůrce kvalitního obsahu, jenž vzniká s vyššími náklady, by ve vyhledávacích a agregátorech mohly nahradit vydavatelé, kteří svůj obsah dokáží vytvářet výrazně levněji (např. díky pouhému přejímání cizích zpráv, nižší kvalitě žurnalistů, neověřování reportovaných faktů apod.). Taková situace by pak mohla vést k šíření nedůvěryhodného obsahu a fake news, což by mělo negativní následky pro celý demokratický systém.

Zástupci vydavatelů na tuto kritiku reagují zejména ve dvou bodech:

- (i) V podobném časovém horizontu, na který je namířena předmětná směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, se očekává přijetí nařízení Evropské komise Platform to Business Regulation, jež je postavené na principu fair search v internetovém vyhledávání. V praxi to znamená, že provozovatelé vyhledávačů budou mít zakázáno ve svých vyhledávacích algoritmech konkrétní subjekty zvýhodňovat či naopak omezovat nebo úplně zablokovat. Ke každému tvůrci obsahu se tak budou muset chovat stejně a od všech si obsah kupovat.
- (ii) Přesvědčení, že vyřazení obsahu vydavatelů ze svých platforem by v konečném důsledku přineslo ztráty i technologickým společnostem. Toto přesvědčení vychází z předpokladu, že uživatelé využívají jejich služby právě do značné míry kvůli obsahu vytvářenému vydavatelem a autory (nositeli práv). Pokud by tak tento obsah byl z nabídky služeb technologických společností vyřazen a nahrazen obsahem méně kvalitním, uživatelé by si časem cestu zpět k obsahu kvalitnímu našli, a to i bez využití služeb technologických firem. Ty by pak v konečném důsledku zaznamenali pokles ve využití svých služeb, a tedy pokles příjmů inkasovaných z prodeje internetové reklamy.

Problematika výjimky z ustanovení článku 11

Důležitou a živě diskutovanou výjimkou, jejíž zařazení do znění směrnice technologické společnosti preferují, je výjimka pro krátké úryvky, faktické zprávy nebo titulky. To se týká i již výše diskutovaných snippetů, tedy formě zobrazování výsledků vyhledávání. Technologické firmy prosazují, aby právě tyto snippety byly z působnosti článku 11 vyňaty (a to zejména pro vyhledávací platformy). Právě snippety, tyto krátké úryvky extrahované na vyhledávače z webů vydavatelů, jsou však dle názoru vydavatelů tou hlavní příčinou, proč uživatelé ani nevstupují na stránky vydavatelů, protože již ze snippetu jsou informačně nasyceni.

Proti této výjimce se tak strana vydavatelů a autorů jasně vymezuje a deklaruje, že její případné zakotvení by smysl celého článku zcela potopilo, neboť by nadále umožnilo technologickým firmám činit právě to, co v současnosti vydavatelů přináší nejvyšší ztráty. Jak napsal v článku *Fakta, ne fámy*. *Neberte nám autorská práva* válečný reportér agentury AFP Sammy Ketz, „tyhle krátké úryvky jsou přesně to, co ve velkém hltají uživatelé internetu, co vytváří milióny interakcí na internetu a následně značné zisky pro provozovatele.“ Jak bylo řečeno během konzultace se zástupcem vydavatelé společnosti, jedinou přijatelnou výjimkou obsahu, na něž by se autorská ochrana nemusela vztahovat, jsou ‚jednotlivá slova‘ a ‚velmi krátké úryvky‘ (nikoliv jen ‚krátké‘ úryvky, do

nichž lze již zařadit i celé věty). Naopak i titulky článků by dle tohoto reprezentanta vydavatelů měly být autorsky chráněny.

Obecně pak dle vydavatelů platí, že jakákoliv další výjimka (diskuze se vede například také o vynětí tiskových agentur z autorských práv, což prosazují technologické společnosti) by měla na snahu o vyrovnání trhu a to, do jaké míry budou moci být práva autorů chráněna, negativní důsledky.

Problematika délky doby trvání ochrany autorského obsahu

Dalším kontroverzním bodem článku 11 je stanovení doby trvání autorské ochrany poskytnuté směrnicí. Diskutované varianty se pohybují v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let. Zatímco technologické společnosti preferují kratší dobu, pro vydavatele je jeden rok zcela nedostatečný. Argumentují, že i po jednom roce od pořízení má autorský obsah (a zejména pak fotky například z válečných či jinak těžko dostupných oblastí a situací) stále příliš vysokou hodnotu na to, aby mohl být bezplatně šířen napříč internetem.

4.4.1.3 Problematika odpovídajícího podílu na dodatečných příjmech pro autory

Toto téma se týká odstavce 4a článku 11 směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu v pojetí Evropského parlamentu. Tento odstavec ukládá členským státům povinnost zajistit, „aby autoři získali odpovídající podíl na dodatečných příjmech, které plynou vydavatelům tiskových publikací od poskytovatelů služeb informační společnosti za použití tiskové publikace.“ Jinými slovy, aby z prostředků, jež na základě licenčních smluv v technologickými společnostmi vyberou vydavatelé, se dostalo spravedlivých odměn pro samotné autory obsahu, tedy jednotlivé novináře, reportéry či fotografy.

Během konzultací se zpracovateli nepodařilo k tomuto ustanovení získat jasné stanovisko. Je nutno na tomto místě připomenout, že v systému České republiky má toto ustanovení menší váhu, jelikož individuální autoři (reportéři, fotografové apod.) většinou nejsou zároveň nositeli autorských práv k obsahu, který vytvářejí. V ČR je totiž běžnou praxí, že tyto původní autoři převádějí autorská práva k jimi vytvářenému obsahu na vydavatelské společnosti na základě svého smluvního vztahu s těmito vydavateli. Tato praxe se přitom týká většiny novinářů v zaměstnaneckém poměru, kterých je dle vyjádření jednoho z konzultujících subjektů v České republice většina, jakož i některých externích dodavatelů zpravodajského obsahu. Předmětné ustanovení tak v tuzemských podmínkách nehraje tak významnou roli, jako v podmínkách jiných států, kde je obvyklé, že původní autor obsahu je zároveň disponentem autorských práv.

4.4.1.4 Rešerše zahraničních zdrojů

Při hodnocení tohoto věcného okruhu provedl zpracovatel rešerši odborné literatury, aby identifikoval příčinu nežádoucích dopadů regulace zavedené v Německu a ve Španělsku. Zmínit lze např. následující. Delarocas a kol. (2015) prováděli řadu terénních experimentů o tom, že čtenáři přidělují pozornost mezi agregátorem zpráv a původními články, na které odkazují. Zkoumali, jak délka úryvku textu, přítomnost obrázků a počet souvisejících článků stejného příběhu ovlivňují sklon čtenáře navštívit stránky výrobce obsahu a přečíst si celý článek. Jejich zjištění naznačují, že delší fragmenty agregátorů snižují pravděpodobnost, že čtenáři budou číst celé články. Pokud však několik souvisejících úryvků soutěží o pozornost uživatelů, delší úryvek a zahrnutí obrazu zvyšují pravděpodobnost, že článek bude vybrán nad jeho konkurenty.

Dále např. Calzada & Gil (2016) používají ke studiu jak španělských, tak německých případů ještě sofistikovanější datový soubor. Jejich údaje nejenže sledují počet operací, ale i zdroje, které je generují (přímý přístup k tisku, agregátům, vyhledávačům, stránkám sociálních médií, odkazům z jiných webových stránek atd.). V přepočtu na španělský denní tisk (kvantitativní efekt) byl zaznamenán pokles o 11 procent a dále osmiprocentní pokles v počtu navštívených novinových stránek (snížení množství zpráv) po změně zákona o autorských právech. Ty by mohly být interpretovány jako důkaz, že zpravodajské agregátory zvyšují přístup k množství mediálních zdrojů spíše, než že by jej redukovaly. Může to též znamenat, že uživatelé rychle zvykli na dodatečné transakční náklady, aby si mohli udělat vlastní agregaci zpráv prostřednictvím vyhledávání a přímého přístupu k novinovým stránkám a jednoduše snížili počet zpravodajských zdrojů, které konzultovali. To opět potvrdilo vliv na mediální pluralitu. Agregátory mohou skutečně zvýšit počet přímých návštěv zpravodajských míst tím, že umožní spotřebitelům znovu objevovat nové zdroje informací. Pro německý případ zjistí 7% snížení denních návštěv zpravodajských služeb kontrolovaných skupinou Axel Springer, která zpočátku vynechala ze Zpráv Google na období dvou týdnů. Došlo také k snížení návštěv prostřednictvím vyhledávačů o 10 procent a přímých návštěv o 7 procent.

4.5 Navrhovaná řešení a identifikace dopadů jednotlivých variant

V následující kapitole jsou představeny tři možné varianty řešení výše popsaného problému a následně identifikovány základní kategorie přínosů a nákladů hlavních dotčených stran, jež se k těmto variantám váží.

4.5.1 Návrh variant řešení:

Varianta 0: Zachování současného stavu

Varianta 1: Podpora dialogu a spolupráce dotčených stran s cílem nalézt řešení týkající se šíření obsahu tiskových vydavatelů

Varianta 2: Implementace Směrnice

4.5.2 Identifikace nákladů a přínosů jednotlivých variant:

V následující tabulce jsou identifikovány základní kategorie dopadů jednotlivých variant na nejvíce dotčené subjekty. Vzhledem k velké nejistotě, jež stále panuje v souvislosti s přesnou podobou směrnice, jejího schválení a její transpozice do tuzemského právního řádu, jsou dopady identifikovány jen velmi obecně. Detailnější analýza dopadů včetně kvantifikace potenciálních přínosů a nákladů pro různé stakeholdery by měla být později obsahem komplexní zprávy RIA či jiné dopadové analýzy.

Kromě v tomto textu již uvedených subjektů by bylo vhodné pro vypracování takové zprávy oslovit rovněž poskytovatele monitoringu tisku (Newton Media) a další potenciálně dotčené strany. Co se týče vydavatelství, bylo by vhodné oslovit jak ty největší hráče (MAFRA, Czech News Center, Vltava Labe Media, Economia apod.), tak malé vydavatele.

Tabulka 7: Základní kategorie nákladů a přínosů jednotlivých variant

Varianta	Dopady
----------	--------

Varianta 0	<ul style="list-style-type: none"> - Vydavatelé by i nadále měli potíže s příjmem za opětovné použití jejich obsahu. - Kulturní rozmanitost a pluralita by mohla být dlouhodobě negativně ovlivněna (bez férové odměny nebude kvalitních autorů). - Technologické firmy budou dále generovat významné finanční prostředky z prodeje reklamy
Varianta 1	<ul style="list-style-type: none"> - Mohlo by to podpořit nové dohody, avšak v závislosti na ochotě stran se jich účastnit - Právní jistota stále nízká - Náklady spojené s organizací dialogu zúčastněných stran - Kulturní rozmanitost a pluralita by mohla být dlouhodobě negativně ovlivněna
Varianta 2	<ul style="list-style-type: none"> - Právní jistota - Vydavatelé by obdrželi kompenzaci za šíření jejich obsahu na online platformách - Autoři by měli nepřímo těžit z pozitivního dopadu na tiskové vydavatele. - Pozitivní dopad na spotřebitele, pokud jde o lepší dostupnost kvalitnějšího obsahu v dlouhodobém horizontu. - Specifické pozitivní dopady na malé vydavatele knih by byly pozitivní pro kulturní rozmanitost. - Náklady na přípravu a licencování, na distribuci výnosů mezi jednotlivé vydavatele

5 OCHRANA EKONOMICKÝCH ZÁJMŮ NAKLADATELŮ A VYDAVATELŮ, ZEJM. Z HLEDISKA ČINNOSTÍ KNIHOVEN (PŮJČOVÁNÍ) (ČL. 12) A Z HLEDISKA POVINNOSTÍ SPOJENÝCH S POVINNÝMI VÝTISKY (ČL. 10a)

Úvodem předkládá zpracovatel textaci předmětných ustanovení směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, a to ve zněních všech zúčastněných orgánů EU, tedy Evropské komise, Rady EU a Evropského parlamentu.

Box 6: Znění článku 12 v textaci orgánů EU

Znění dle Evropské komise:
Členské státy mohou stanovit, že pokud autor převede právo na vydavatele nebo mu udělí licenci na toto právo, představuje tento převod nebo licence dostatečný právní základ pro to, aby si vydavatel mohl nárokovat podíl na odměně za užití díla, na které se vztahuje výjimka z převedeného nebo licencovaného práva nebo jeho omezení.
Znění dle Evropského parlamentu
Členské státy se systémy sdílení náhrad mezi autory a vydavateli s ohledem na výjimky a omezení mohou stanovit, že pokud autor převede právo na vydavatele nebo mu udělí licenci na toto právo, představuje tento převod nebo licence dostatečný právní základ pro to, aby si vydavatel mohl nárokovat podíl na odměně za užití díla, na které se vztahuje výjimka z převedeného nebo licencovaného práva nebo jeho omezení za předpokladu, že v daném členském státě byl již před 12. listopadem 2015 zaveden rovnocenný systém sdílení náhrad. Prvním odstavcem nejsou dotčena ujednání členských států týkající se práv na veřejné půjčování, správa práv, která nejsou založena na výjimkách nebo omezeních autorského práva, například rozšířené systémy kolektivního udělování licencí, nebo práva týkající se odměňování na základě vnitrostátních právních předpisů.
Znění dle Rady Evropské unie
Member States may provide that where an author has transferred or licensed a right to a publisher, such a transfer or a licence constitutes a sufficient legal basis for the publisher to be entitled to a share of : [remaining part of this paragraph of the COM proposal was moved to new point (a) (see row 230)] (a) the compensation for the uses of the work made under an exception or limitation to the transferred or licensed right.; and [See Parliament's sub-paragraph 1 of Article 12 (row 229)] (b) the remuneration for public lending provided for in Article 6(1) of Directive 2006/115/EC.

Box 7: Znění článku 10a v textaci orgánů EU

Znění dle Evropské komise:
(článek v tomto znění neexistuje)
Znění dle Evropského parlamentu
1. Jakákoli elektronická publikace zabývající se otázkami týkajícími se Unie, jako je právo Unie, historie a integrace Unie, politika Unie a demokracie Unie, institucionální a parlamentní záležitosti a politika, které jsou veřejnosti zpřístupněny v Unii, podléhá povinnému depozitu Unie.
2. Knihovna Evropského parlamentu je oprávněna bezplatně obdržet jeden výtisk každé publikace uvedené v odstavci 1
3. Povinnost stanovená v odstavci 1 se vztahuje na vydavatele, tiskárny a dovozce publikací v případě děl, která vydávají, tisknou nebo dovážejí v Unii.
4. Dnem doručení Knihovně Evropského parlamentu se publikace uvedené v odstavci 1 stávají součástí její stálé sbírky. Jsou zpřístupněny uživatelům v prostorách knihovny Evropského parlamentu výlučně za účelem výzkumu nebo studia akreditovaných výzkumných pracovníků a pod kontrolou knihovny Evropského parlamentu.
5. Komise přijme akty s cílem upřesnit podmínky doručení publikací uvedených v odstavci 1 knihovně Evropského parlamentu.
Znění dle Rady Evropské unie
(článek v tomto znění neexistuje)

5.1 Definice problému

Vydavatelé včetně vydavatelů tiskových publikací, knih nebo vědeckých publikací často fungují na základě převodu autorských práv na základě smluvních dohod nebo zákonných ustanovení. V této souvislosti vydavatelé investují za předpokladu, že budou moci využívat díla obsažená ve svých publikacích, a v některých případech přicházejí o výnosy, jsou-li tato díla užívána na základě výjimek nebo omezení, jako jsou výjimky a omezení pro kopírování pro osobní potřebu a reprografii. V řadě členských států se odměna za užití v rámci těchto výjimek rozděluje mezi autory a vydavatele. Aby členské státy tuto situaci zohlednily a zvýšily právní jistotu pro všechny zúčastněné strany, měly by mít možnost stanovit, že pokud autor převedl svá práva na vydavatele, poskytl mu na ně licenci nebo se jinak svými díly podílel na publikaci a pokud jsou zavedeny systémy pro náhradu škody způsobené výjimkou nebo omezením, mají vydavatelé nárok na podíl z této náhrady, přičemž důkazní břemeno vydavatele spočívající v prokázání tohoto nároku by nemělo přesáhnout požadavky v rámci již zavedeného systému.

Stanovení cíle

Obecným cílem je dosáhnout trhu s ochranou autorských práv a hodnotového řetězce, který účinně funguje a nediskriminuje žádného hráče a poskytuje správné pobídky pro tvorbu a šíření kreativního obsahu.

5.2 Popis současného stavu

Počet knihovních výpůjček se v ČR již od roku 2004 snižuje (s výjimkou minimálního nárůstu mezi lety 2010 a 2011). Jejich počet tak v roce 2016 poprvé od roku 1995 klesl pod 60 milionů, konkrétně na 58,2 milionu a v roce 2017 se dále snížil až na 54,9. Hodnota výpůjček pak byla v roce 2016 zhruba o 13 procent nižší než na posledním vrcholu v roce 2010. Dle evidence Ministerstva kultury ČR bylo v roce 2017 v České republice 5 337 knihoven.

Tabulka 8: Základní data ke knihovnickému trhu v ČR

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
počet knihoven	5 408	5 401	5 381	5 360	5 354	5 353	5 337
počet registrovaných čtenářů (v tis.)	1 462	1 450	1 430	1 437	1 413	1 372	1 376
počet výpůjček (v tisících)	67 220	66 259	64 208	62 614	60 044	58 204	54 935

Zdroj: Zpráva o českém knižním trhu 2017/18¹⁰

Graf 17: Vývoj počtu výpůjček v knihovnách v České republice (v tisících)

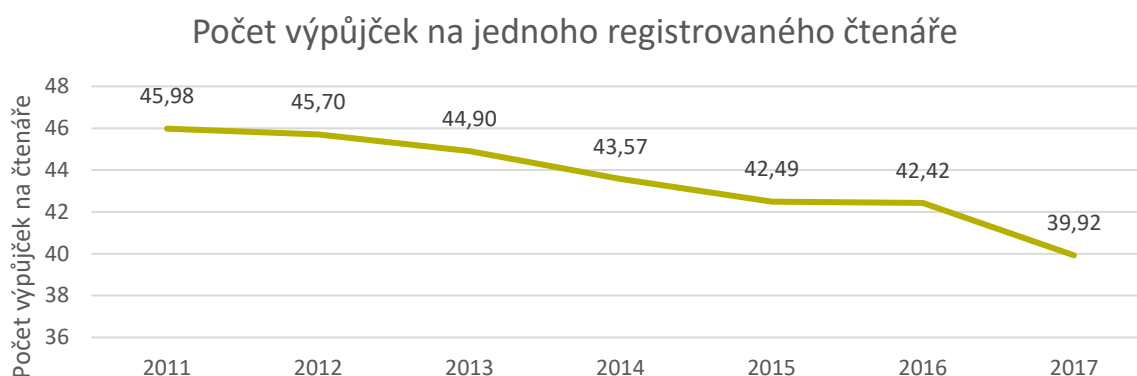

Zdroj: Zpráva o českém knižním trhu 2014/2015; Zpráva o českém knižním trhu 2016/2017

Podobně pak, jak ukazuje další graf, klesá také počet výpůjček za rok na jednoho registrovaného čtenáře, který v roce 2017 poprvé za sledované období klesl pod 40 výpůjček. Hlavním faktorem je nejspíše menší zájem mladé generace o službu výpůjček knih, což se odráží i na postupném propadu podílu obyvatel, kteří v posledních 12 měsících přečetli alespoň jednu knihu. To je poměrně zajímavé zjištění zejména v kontrastu se spíše rostoucími tržbami na trhu knih.

¹⁰ Uvedená zpráva je dostupná online například na: <https://www.mediaguru.cz/media/6519/zprava-o-ceskem-kniznim-trhu-2017-18.pdf>.

Graf 18: Vývoj počtu výpůjček na jednoho čtenáře v knihovnách v České republice

Zdroj: Zpráva o českém knižním trhu 2014/2015; Zpráva o českém knižním trhu 2016/2017

Kvalifikovaný odhad celkového objemu českého knižního trhu za rok 2017 činí podle Svazu českých knihkupců a nakladatelů přibližně 8,0 miliard Kč včetně DPH. V meziročním srovnání se tak jedná o nárůst o zhruba 2,5 procenta. Mírný nárůst přitom zaznamenaly jak segmenty domácích fyzických knih, tak dovoz zahraniční literatury i prodej digitálních audioknih a e-knih. Naopak už druhým rokem v řadě klesá celkový počet nově vydaných titulů, kterých v roce 2017 vyšlo jen něco málo přes 15 tisíc.

Tabulka 9: Celkový objem českého knižního trhu v roce 2017

Segment	Tržby subjektů (v mil. Kč)	Přibližné očištěné tržby za knihy (v mil. Kč) ¹¹
Velkoobchodní distributoři: Euromedia (cizí zboží), PEMIC, Kosmas, Beta-Dobrovský, Levné knihy aj. - fyzické knihy	2756	4050
Nakladatelé s vlastní distribucí: Albatros Media, Euromedia (vlastní zboží), Grada a další (zejména nakladatelé odborné a populárně-naučné literatury) - fyzické knihy	2620	3150
Učebnice	450	550
Dovozci zahraniční literatury	450	700
Vývoz literatury (zejm. Slovensko) - odhad		-200
Eliminace dvojího započtení (vzájemné přeprdeje distributorů, rabat z přímého prodeje, digitální prodeje, časové rolišení)		-440
Digitální audioknihy a e-knihy		183
Celkový obrat (zaokrouhleno):		8000

Zdroj: Zpráva o českém knižním trhu 2017/2018

Následující tabulka nabízí přehled největších českých nakladatelství, jež v roce 2017 vydaly alespoň stovku knižních titulů. Na tuto metu dosáhlo v roce 2017 přesně 20 nakladatelů, což je o 2 méně než v roce 2016. Celkem fungovalo loni v České republice 6 986 nakladatelů, přičemž tento počet

¹¹ Jedná se o odhad v koncových cenách vč. DPH.

setrvale roste. Jen v roce 2017 bylo registrováno 269 nových subjektů. Ze všech registrovaných nakladatelů je jich však jen necelá třetina aktivních, další zhruba třetina v současnosti činnost nevybízí a poslední třetina registrovaných nakladatelů již činnost ukončila, nicméně v souladu s mezinárodní metodikou ISBN nebyly tyto subjekty z evidence vyřazeny.

Největšími nakladateli co do počtu vydaných titulů byly v roce 2017 společnosti Albatros Media, Euromedia Group a MOBA. Z pohledu realizovaného obrátu jsou pak na předních příčkách Albatros Media (963 mil. Kč), Euromedia Group (593 mil. Kč), Grada Publishing (170 mil. Kč), Fraus (132 mil. Kč) a Svojtka & Co (124 mil. Kč). Obraty ostatních nakladatelů jsou již hlouběji pod hranicí 100 milionů korun. Výrazným rysem nakladatelského trhu v ČR je pak akviziční činnost velkých hráčů, zejména pak skupin Albatros Media a Euromedia Group, je pod sebou sdružují dohromady již téměř tři desítky značek. Přesto zůstává nakladatelský trh v ČR ve srovnání například se západní Evropou poměrně fragmentovaný.

Tabulka 10: Nakladatelé podle počtu vydaných titulů v roce 2017

Nakladatel	2017	2016	2015
Albatros Media*	1170	948	885
Euromedia Group**	695	655	560
MOBA	361	371	361
Grada Publishing***	323	365	339
Svojtka & Co.	294	273	183
Dobrovský (Knihy Omega)	210	170	-
Argo	190	148	198
Mladá fronta	171	159	186
Masarykova univerzita	169	353	191
Wolters Kluwer	159	148	116
Karolinum	145	152	-
Nakladatelství ČVUT	141	140	142
Stanislav Juhaňák	138	136	126
Nová fronta	123	140	110
Host	120	103	113
Sloart	115	127	112
Univerzita Palackého v Olomouci	113	316	288
Tribun EU	110	126	133
Academia	105	115	-
Portál	101	140	179

Zdroj: Zpráva o českém knižním trhu 2017/2018

* Pod tímto subjektem se v roce 2017 sdružovaly nakladatelské značky: Albatros, Cooboo, Plus, Motto, XYZ, Edika, BizBooks, CPress, Computer Press, Management Press, B4U Publishing, Fragment, Egmont, Kniha Zlín. Novými akvizicemi společnosti v roce 2018 jsou firmy Vyšehrad a Panteon.

** Pod touto značkou se v roce 2017 sdružovala nakladatelství: Knižní klub, Odeon, Ikar, Universum, YOLI, Esence, Pragma a Pikola. Od roku 2018 do portfolia přibýly značky: Listen, Laser a Brána a Knižní klub začal používat název Kalibr.

*** Pod tímto nakladatelským subjektem se sdružují nakladatelské značky: Grada, Cosmopolis, Bambook a Alferia. Od

roku 2018 do portfolia přibyly firma Metafora.

Celkový prodej e-knih v roce 2017 dle Zprávy o českém knižním trhu stejně jako v předchozím roce nadále rostl, a to rychleji než prodej fyzických knih, když dosáhl hodnoty 135 milionů (což znamená meziroční růst o 14 %). Tím dosáhl segment e-knih podílu 1,5 procenta na celkovém obratu tuzemského knižního trhu. Prodáno bylo více než 1 milion kusů e-knih. Do obratu z prodeje e-knih je zahrnut i prodej zahraničním zákazníkům, především pak těm slovenským, přičemž tato část tvoří zhruba 5 až 10 procent z celkového obratu vygenerovaného e-knihami.

V roce 2017 nabízela knihy v elektronické podobě většina významných tuzemských nakladatelů. Celkem tak bylo na konci roku 2017 dostupných zhruba 20 tisíc titulů. V elektronické podobě byla k dispozici převážná většina nejprodávanějších titulů, o čemž svědčí i žebříčky nejprodávanějších e-knih a tištěných knih, které se v roce 2017 z větší části kryly. Průměrná cena e-knihy se v loňském roce pohybovala u beletrie okolo 63 procent ceny tištěné knihy. Průměrná cena elektronických učebnic a odborné literatury je pak zhruba o 15 procent nižší než sleva tištěných knih.

Celkový objem trhu audioknih na základě hlášení fyzických a digitálních prodejů členských firem AVA a v roce 2017 činil 127,7 milionu korun. Ve srovnání s rokem 2016 se jedná o nárůst ve výši 14,1 procenta. Celkově se prodalo více než 300 tisíc fyzických nosičů audioknih a mluveného slova. Největšími vydavateli audioknih a mluveného slova byly v roce 2017 společnosti byli v roce 2016 nováček OneHotBook (20,48 procenta), Supraphon (20,44 procenta), Tympanum (18,60 procenta) a Radioservis (16,14 procenta).

5.3 Pozice dotčených subjektů

Pro účely této analýzy konzultoval zpracovatel problematiku článků s několika subjekty, včetně zástupců autorů, pro které je nejvýznamnější částí směrnice článek 12, tedy článek upravující nárok na spravedlivou odměnu pro autory. V následující části jsou tak prezentovány některé názory a postoje těchto oslovených subjektů.

Dle vyjádření autorů je současný systém náhrad/kompenzací za půjčování ve veřejných knihovnách (a dalších, například školách apod. dle § 37 autorského zákona) přijatelný, a měl by tak být zachován. Nepřijatelná je ovšem fixní výše náhrad za jednu výpůjčku, která se dle jejich vyjádření nezvedla (oproti jejich nákladům) již zhruba 12 let. Tyto výše dnes dle autorského zákona činí 0,50 Kč, což je po Slovensku druhá nejnižší hodnota v EU (naopak například ve Finsku dosahuje výše této náhrady na 0,25 €, tedy zhruba třináctkrát více než v ČR. Cílem zástupců autorů tak je, aby se v budoucnu tato částka zvýšila na 2 až 5 Kč za výpůjčku (různí zástupci na konzultacích uvedli různé hodnoty v tomto rozmezí).

V Česku ročně dojde ke zhruba 50 milionům výpůjček, ovšem pouze 13 mil. Kč je následně rozděleno mezi autory. V tomto systému a za stávajících podmínek je pro zástupce autorů nepřijatelné, aby byl zpřístupněn jakýkoli podíl nakladatelů na systému náhrad dle § 37 autorského zákona. Pohybujeme se v řádech desítek milionů korun za rok, což je z hlediska nám známých nárokovaných podílů nakladatelů marginální částka. Kontinentální evropská koncepce veřejného půjčování je založena na autorském (majetkovém) právu jako jedinečném výtvaru lidského ducha (duševní vlastnictví), a tudíž systém kompenzací za veřejné půjčování knih vychází z kompenzace za narušení lidských práv jedince (mimo jiné jeho práva na odměnu za práci).

Jako good-practice model uvedli zástupci jednoho dotazovaného subjektu zastupujícího stranu autorů model fungující ve Slovinsku. Tam mají autoři skrze speciální online portál přístup k aktuálním číslům (denně aktualizovaným) sledujícím počty výpůjček. Podobný mechanismus by preferovali i v ČR, přičemž v zájmu transparentnosti by mohl fungovat i na bázi otevřených dat. Rozhodně nepreferují zachování současného modelu, kdy jsou vstupní data přerozdělovacího mechanismu počítána na základě vzorku knihoven. Takový postup v dnešní době považují za zastaralý a soudí, že výpočet by měl být nejen transparentní, ale také založen na reálných datech.

5.4 Navrhovaná řešení a identifikace jejich dopadů

V následující kapitole jsou představeny dvě možné varianty řešení výše popsaného problému a následně identifikovány základní kategorie přínosů a nákladů hlavních dotčených stran, jež se k těmto variantám váží.

5.4.1 Návrh variant řešení:

Varianta 0: Zachování současného stavu

Varianta 1: Implementace Směrnice

Ustanovení, že pokud autor převede nebo udělí licenci vydavateli, existuje dostatečný právní základ, aby vydavatel mohl požadovat náhradu. Návrh Komise proto ponechává členským státům prostor pro manévrovací mechanismy, aby zavedly kompenzační mechanismus ve prospěch vydavatelů do svých vnitrostátních právních předpisů.

To znamená, že vydavatelé podle článku 12 budou mít nárok na úhradu jakékoliv náhrady, kterou autor obdrží za výjimky a omezení, která jsou k dispozici podle vnitrostátních zákonů. Takové výjimky a omezení zahrnují reprografii, soukromé kopírování a případně právo na odměnu za půjčování.

5.4.2 Identifikace nákladů a přínosů jednotlivých variant:

V následující tabulce jsou identifikovány základní kategorie dopadů obou variant na nejvíce dotčené subjekty. Vzhledem k velké nejistotě, jež stále panuje v souvislosti s přesnou podobou směrnice, jejího schválení a její transpozice do tuzemského právního řádu, jsou dopady identifikovány spíše obecně. Detailnější analýza dopadů včetně kvantifikace potenciálních přínosů a nákladů pro různé stakeholdery by měla být později obsahem komplexní zprávy RIA či jiné dopadové analýzy.

Identifikace nákladů a přínosů:

Varianta	Dopady
Varianta 0	<ul style="list-style-type: none"> - Vydavatelé by i nadále měli potíže s příjmem za použití jejich obsahu. - Kulturní rozmanitost a pluralita by mohla být dlouhodobě negativně ovlivněna (bez férové odměny nebude autorů).
Varianta 1	<ul style="list-style-type: none"> - Právní jistota - Autoři by měli nepřímo těžit z pozitivního dopadu na tiskové vydavatele. - Pozitivní dopad na spotřebitele, pokud jde o lepší dostupnost kvalitnějšího obsahu v dlouhodobém horizontu.

-
- Specifické pozitivní dopady na malé vydavatele knih by byly pozitivní pro kulturní rozmanitost.
 - Náklady na přípravu a licencování, na distribuci výnosů mezi jednotlivé vydavatele
-

Kvantifikace nákladů a přínosů

V rámci konzultací se vůči uvedenému opatření nikdo nevymezil.

Zdroje, ze kterých lze pro odhad dopadů, čerpat:

Autoři studie SČKN¹² se pokusili odhadnout vliv bezplatných výpůjček na knižní trh pomocí několika odlišných výpočtů. Výpočet A je konzervativním odhadem spočívající v úvaze, že každý ze čtenářů registrovaných v knihovnách by v případě jejich neexistence nakoupil o dvě jednotky spotřebovávaného zboží, tj. dvě knihy, více. Celková suma vypočtených kompenzací pomocí výpočtu A je 716 184 000 Kč. Výpočet B pak uvažuje o útratě dvojnásobku ekvivalentu prostředků, které průměrný registrovaný čtenář utratí za služby knihoven, za nákup knih. Celková suma vypočtených kompenzací výpočtem B je 847 693 855 Kč. Výpočet C pak sleduje korelaci mezi počtem výpůjček v knihovnách, objemu trhu s knihami a růstem HDP na osobu. Podle vypočtených korelačních koeficientů, pak lze dojít ke konzervativnímu odhadu, že 90 procent vývoje trhu je dáno růstem HDP a pouze 10 procent je dáno dostupností bezplatných výpůjček ve veřejných knihovnách. Výpočet C odhaduje hodnotu kompenzací na 780 000 000 Kč.

Pokud jsou uvedené výpočty a jejich předpoklady správné a pokud přisoudíme každému z výpočtů stejnou váhu, lze odhadnout výši kompenzace, které by plně nahrazovaly ušlé tržby na knižním trhu vlivem bezplatných výpůjček ve veřejných knihovnách, zhruba ve výši 781 292 618 Kč s odchylkou 10 procent

Svaz českých knihkupců a nakladatelů tak jednoznačně podporuje spravedlivé dělení kompenzace za půjčování knih v knihovnách mezi autory a nakladatele, kteří svou investicí umožňují vznik a rozšiřování literárních děl a kteří v důsledku rozsáhlého půjčování knih zaznamenávají významné ztráty.

5.5 Problematika tzv. Povinného depozitu Unie

Problematika takzvaného Povinného depozitu Unie je ošetřena v článku. 10a směrnice o autorském právu na jednotném digitálním trhu, a to ve znění schváleném Evropským parlamentem. Tento článek ukládá povinnost odevzdat povinný výtisk publikace týkající se problematiky Evropské unie pro potřeby knihovny Evropského parlamentu. Vymezení rozsahu publikací, u nichž bude třeba odevzdat „elektronický povinný výtisk“, je dle našeho názoru značně nejasné a zavádějící (vznikne nutnost prověřovat, zda se konkrétní publikace týká „záležitostí spojených s Uní“).

I v souvislosti s nejasnou definicí lze rovněž předpokládat další zvýšení administrativní zátěže nakladatelů. Není dále zřejmé, jakým způsobem bude povinný výtisk knihovně zasílán (zda bude

¹² Studie vlivu bezplatných výpůjček knih v knihovnách na ekonomiku nakladatelů v České republice, 2018, SČKN

postačovat elektronická forma, nebo zda bude nezbytné zasílat tištěnou knihu se souvisejícími značnými náklady na dopravu).

6 Zdroje dat a literatura

Český statistický úřad. Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci. 2018.
Český statistický úřad. Informační společnost v číslech. 2018.
ČVUT, Havel & Partners. 2018. Studie poskytovatelů vybraných služeb informační společnosti v české republice v rámci společnosti 4.0.
European Commission. 2016. Eurobarometer: Country Report Czech Republic.
European Commission. 2016. Flash Eurobarometer 437: Internet users' preferences for accessing content online.
Maisner, M. Filtrování ze strany ISP ve světle aktualit evropského práva [online]. 2017. <i>Bulletin-advokacie.cz</i> .
MarketingSalesMedia. Více než polovina Čechů si stahuje filmy a hudbu nelegálně [online]. 2018 [citováno 30.11.2018]
Nielsen Admosphere. TZ Češi za audiovizuální obsah na internetu platit nechtějí – Nielsen Admosphere [online]. 2013 [citováno 30.11.2018]
Nielsen Admosphere. TZ Internetová videa mají Čechy bavit, ale zadarmo – Nielsen Admosphere [online]. 2015 [citováno 30.11.2018]
Nobre, T. 2017. Copyright and Education in Europe: 15 everyday cases in 15 countries. COMMUNIA
Poort, J., Quintails, J.P. 2018. Global Online Piracy Study. <i>Kluwer Copyright Blog</i> .
Svaz českých knihkupců a nakladatelů. 2018. Zpráva o českém knižním trhu 2017/2018.
Výroční zpráva CIKS 2017
Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti

7 Seznam zkratk

AK	Advokátní kancelář
API	Rozhraní pro programování aplikací (Application Programming Interface)
CIKS	Centrum informačních a knihovnických služeb VŠE
ČNS IFPI	Česká národní skupina Mezinárodní federace hudebního průmyslu
ČPU	Česká protipirátská unie
ČSÚ	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
ČT	Česká televize
ČVUT	České vysoké učení technické
DPH	Daň z přidané hodnoty
DSM	Jednotný digitální trh (Digital Single Market)
EK	Evropská komise
EMEA	Evropa, Střední východ a Afrika (Europe, the Middle East and Africa)
EP	Evropský parlament
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
IA	Studie hodnocení dopadů (Impact Assessment)
ICT	Informační a komunikační technologie
IP	Internet Protocol
IT	Informační technologie
MK	Ministerstvo kultury České republiky
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OOH	Out Of Home (venkovní reklama)
OSA	Ochranný svaz autorský
P2P	Peer-to-peer
PDA	Akvizice řízená uživateli (Patron Driven Acquisition)
PPP	Public-Private Partnership
R&D	Výzkum a vývoj (Research & Development)
RIA	Studie hodnocení dopadů regulace (Regulation Impact Assessment)

RTB	Real Time Bidding
SČKN	Svaz českých knihkupců a nakladatelů
SERP	Stránka s výsledky vyhledávání (Search engine results page)
SPIR	Sdružení při internetový rozvoj
STM	Vědecký, technický a lékařský trh (Scientific, Technical & Medical Market)
TDM	Vytěžování textů a dat (Text & Data Mining)
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
VŠE	Vysoká škola ekonomická v Praze
ZNSIS	Zákon o některých službách informační společnost